292

Ziarist şi publicist de talent, secretar al Uniunii scriitorilor din Estonia, Paul Kuusberg (n. 1916) se afirmă categoric în proza estoniană postbelică, prin romanele sale inspirate din realitatea contemporană complexă a ţării: „Zidurile“ (1956), „Un alter ego al lui Enn Kalma“ (1960), „Păţania lui Andres Lepeteus“ (1961). În 1971 publică volumele de nuvele şi povestiri „Zîmbetul“ şi „Şoseaua libertăţii“, în care se relevă plenar arta scriitoricească a autorului, sublimată într-o pasionată aspiraţie spre adevărul artistic, lăsat să se dezvolte nestingherit, în virtutea legilor lui intime. Volumul cuprinde o selecţie reprezentativă din proza scurtă a lui Kuusberg — cu aceeaşi problematică vie, contemporană.

Paul Kuusberg

EDITURA UNIVERS

Nuvele şi povestiri

Colecţia GLOBUS

Lei 6

9

PAUL KUUSBERG

O ZI NEOBIŞNUITĂ

PAUL KUUSBERG

O zi neobişnuită

Nuvele şi povestiri

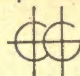
Colecţia GLOBUS / Editura Univers

După ediția:

Пауль Куусберг
УДИВИТЕЛЬНЫЙ ДЕНЬ
Издательство «ЭЭСТИ РААМАТ»
Tallinn 1973

În original:
Paul Kuusberg
NAERATUS
Jutustusi
VABADUSE PUIESTEE
Kirjastus „Eesti Raamat“
Tallinn 1971

GLOBUS

Paul Kuusberg

O ZI NEOBIȘNUITĂ

Traducere de
Vasile Buga

EDITURA UNIVERS
București
1977

BERĂRIA

ÎN BERĂRIE intrau noi mușterii. Am privit din întîmplare spre ușă și am văzut cum intrau. Erau doi — un bărbat lat în umeri și, ținîndu-se de mîna acestuia, o fetiță plăpîndă, de vreo șapte-opt anișori. Mi-a și trecut prin minte că eu n-aș fi adus aici un copil. L-aș fi lăsat în stradă dacă m-ar fi chinuit într-atît setea ; dealtfel, mi se pare o încăpățînare fără rost să treci pe lîngă un asemenea local unde poți bea ceva și să nu intri. Poate i-aș fi atras numai atenția să nu plece prea departe. Ca să dai pe gît o halbă cu bere nu îți trebuie mai mult de două-trei minute ; și cîteva clipe stă locului și cel mai neastîmpărat copil, mai ales dacă îi promiți că-i cumperi bomboane. Mai trebuie spus că vînzătoarea de aici, Riina, care, de vreo douăzeci de ani, își păstra cu succes înfățișarea unei femei de treizeci, era ageră la minte și dibace. Comenzile clienților statornici le citea direct în ochii acestora. N-apuci să te apropii de tejghea că în față îți și apare o halbă de bere spumoasă sau un pahar cu o licoare aurie. Da, în fața berăriei noastre puteai lăsa liniștit un copil în stradă.

Am observat că fetița se tot lipea, speriată, de tatăl ei. Căpșoru-i abia dacă ajungea pînă la cotul bărbatului. Mi s-a părut că zgomotul glasurilor s-a domolit pentru o clipă, dar imediat a răsunat și mai cu spor. Într-o berărie uiți repede de cei pe care-i vezi intrînd, chiar dacă unul dintre aceștia este o fetiță abia-abia de vîrstă școlară.

Bărbatul s-a apropiat de singura masă liberă aflată în mijlocul încăperii. Se mișca printre mese din cale afară de precaut, ca un om care nu prea se simțea în apele lui într-un local public.

Acum îl puteam observa mai bine. N-am găsit nimic deosebit în înfățișarea lui. Un om obișnuit, de peste treizeci de ani. Contabil, mecanic sau doctor în științe — acum e greu să determini profesia unui om după chip și îmbrăcăminte. Așa îi place să spună tatălui meu, care de obicei mai adaugă : mitocanii de ieri au devenit azi domni și invers, domnii de ieri au devenit mitocanii de azi, de-aici și harababura asta. Nici pînă în clipa de față n-am înțeles prea bine dacă tatălui meu îi plac asemenea schimbări, sau nu. De fiecare dată, vorbele lui sună altfel, în funcție de dispoziția în care se află, sau de persoana cu care vorbește. Așa se întîmplă deseori cu oamenii — tatăl meu nu este, dealtfel, o excepție. Gîndească ce-o vrea, dar în vorbele lui se ascunde totuși un sîmbure de adevăr. Vezi cîte un academician cu niște pantaloni fluturînd pe el ca niște saci, cu o față lată, roșie, ca a unui geambaș, iar un muncitor de la transporturi, cunosc eu unul,

are o față palidă de filozof și poartă pantaloni călcați. Eu port părul lung, papion, o haină cu șliț în spate dintr-un material gros de culoare deschisă sau un pulover cu guler mare și pantaloni strîmți de culoare închisă, fără manșetă. Femeile de la fabrica textilă vecină mă cred, pare-se, actor sau regizor de cinema, iar eu nu particip nici măcar la cercurile artistice de amatori. Sînt inginer la administrația blocului. Pe funcție de inginer, fiindcă nu am diplomă. Puteam avea și eu diplomă, dar asta-i altă chestie. La drept vorbind, nici nu mă mai ocup de problema locuințelor. Dar nici asta n-are nici o importanță. Am amintit de ultima mea funcție, tocmai pentru a arăta cît de înșelătoare poate fi azi înfățișarea oamenilor.

Bărbatul a așezat-o pe fetiță, apoi a luat și el loc pe scaun. Mititica și-a așezat cu grijă mînuțele pe marginea măsuței, de parcă în fața ei nu ar fi fost o masă ordinară de cîrciumă, acoperită cu o mușama presărată cu firimituri de tutun, ci o bancă de școală nou-nouță, mirosind a vopsea proaspătă. Pe mușamaua verde în pătrățele, degetele ei păreau uimitor de fine și albe cum e creta, mai ales în comparație cu mîinile mari și grele ale tatălui.

Punîndu-și pe masă lăboiul uriaș (un adevărat pumn de boxer, mă gîndii), bărbatul a așteptat cîteva clipe să vină ospătărița să ia comanda. Curînd, dîndu-și seama că autoservirea, această formă modernă a comerțului, pătrunsese și aici, s-a ridicat și, împiedicîndu-se de mese și scaune, s-a îndreptat spre bufet. Rămasă singură, fetița privea tare fîstî-

cită pe sub sprîncene. Pentru o clipă, privirile noastre s-au întîlnit. Ea și-a plecat și mai mult capul și n-a mai îndrăznit să se uite la cei din jur.

Îmi părea rău că, fără să vreau, speriasem copilul. Mă liniștem însă singur, la gîndul că aici nici nu ai ce vedea deosebit. Berăria noastră era o încăpere strîmtă, situată la demisol, unde chiar în plină zi domnea semiobscuritatea. O adevărată berărie se cuvine să fie întunecoasă, spunea Roman, care și acum ședea în fața mea. Nu mă îndoiesc de competența lui Roman, întrucît el a avut ocazia să guste berea neagră de Pilsen și cea bavareză acolo unde se produce, și asta spune totul. În ceea ce privește mobilierul din încăpere, era foarte sărăcăcios. În fața scării se afla o tejghea frigorifică cu sandvișuri, iar în dosul acesteia, un bufet standard, înțesat de sticle. De-a lungul a doi pereți, cam la nivelul pieptului, era fixată o poliță, pe care se puneau halbele cu bere și pe care un bărbat de statură înaltă își putea sprijini comod coatele. În mijlocul încăperii se înghesuiau cinci-șase măsuțe prăpădite. Uneori, într-un colț, se lăfăia cîte un butoi cu bere, ceea ce dădea berăriei o înfățișare arhaică. Țin să remarc că din pricina acestor butoaie, Riina cea pieptoasă, care îndeplinea concomitent sarcinile de responsabil, vînzător și casier, ducea o luptă crîncenă. După ce berăria fusese botezată bufet, Riinei i se ceruse să dea afară butoaiele și să vîndă numai bere la sticlă. Riina lupta din răsputeri și pînă acum a reușit să iasă învingătoare. „Oare pentru cît timp ?"

— ofta ea în clipele de melancolie și se plîngea fiecăruia : berea de butoi, vezi doamne, este mai bogată în vitamine și proteine și de aceea este mai hrănitoare, dar oare birocrații se gîndesc la cetățeni, pe ei nu-i interesează decît să respecte întocmai litera legii.

Bărbatul pe care eu și prietenii mei, Roman și Vambola, îl socoteam drept tatăl fetiței, se îndrepta spre masa lui, ducînd două pahare, o halbă cu bere și bomboane. Într-unul din pahare lucea palid un vin roșu, iar în celălalt sclipea ceva de culoare galben-verzuie.

Roman clătină abia vizibil din cap.

— Prost gust, constată Vambola.

Avea dreptate. Să amesteci vin cu zubrovkă și bere — asta nu dovedea altceva decît prost gust.

Noi toți trei susținem că trebuie să știi să bei și sîntem convinși pînă în adîncul sufletului că stăpînim această artă. Aici, bem numai bere, iar vin comandăm foarte rar, deoarece vinul și berea nu se împacă, apoi, aici vinul e o poșircă. Orice băuturi tari le bem numai în caz de necesitate extremă, însă nici atunci nu le amestecăm oricum. Noi ocărîm de mama focului acea dispoziție stupidă, prin care la bufete și cantine a fost interzisă bătrîna votcă, în schimb au fost introduse îndoit băuturi la fel de tari, ba chiar mai tari : zubrovkă, bitter, vînătoresc, kubanskaia, tot felul de lichioruri, de toate culorile, condimentate în fel și chip.

Un om cu slabe cunoștințe în ale băuturii își strică numai gustul și stomacul.

Tatăl puse zubrovka şi berea în faţa sa şi împinse spre fată vinul şi bomboanele.

Pe faţa lui Vambola apăru o strîmbătură plină de înţeles.

— Iată Omul cu literă mare — spuse surîzînd Roman.

Eu n-am înţeles dintr-o dată ce are în vedere.

— Iată Omul cu literă mare, repetă Roman. Trebuie, în sfîrşit, ca într-o bună zi să privim adevărul în faţă şi să recunoaştem că aşa-zisa muncă de educaţie comunistă şi criteriile acestei munci educative sînt extrem de unilaterale. Aici, divinitatea atotputernică — munca, este alfa şi omega, deşi munca reprezintă, la urma urmei, numai una din componentele existenţei individului. Este de ajuns ca cineva să îndeplinească norma cu o sută cincizeci la sută, pentru ca să fie declarat imediat om sovietic înaintat. Restul nu interesează pe nimeni... Este al dracului de greu să învingi dogmatismul, cu care ne-au îndopat de-a lungul multor ani.

Acum, cel puţin, credeam c-am înţeles sensul frazei lui Roman şi i-am aruncat o privire aprobativă. Recunosc sincer că apreciez erudiţia lui Roman — acesta poate, de exemplu, să-ţi citeze ore întregi pe de rost autori din antichitate — şi modul lui independent de a gîndi. Cercul său de interese este neobişnuit de larg şi faţă de toate are o atitudine critică fermă. Odată mi-a spus, aşa, printre altele, că a fi de acord cu ceilalţi, este un semn al mărginirii. Şi, într-adevăr, are dreptate. Cînd îl ascult pe Roman, am impresia că se orientează

în problematica respectivă mai bine decît „cei chemaţi şi aleşi“ din acest domeniu al cunoaşterii. Dealtfel, asta nu cere nişte talente deosebite. Observîndu-i pe cunoscuţii tatălui meu, am remarcat că multe cadre de importanţă mijlocie se menţin în funcţiile pe care le ocupă mai mult datorită unei limbi bine ţinute decît unor cunoştinţe profunde. Roman însă are capacitatea de a prinde din zbor esenţa lucrurilor. După cum am înţeles din spusele lui, cîndva a urmat facultatea de ştiinţe juridice, a lucrat ca secretar la un avocat, apoi ca lector şi chiar profesor la un institut, apoi în nu ştiu ce instituţie culturală şi încă pe undeva. Acum, Roman preferă situaţia independentă de liber profesionist. Se ocupă de traduceri, ţine conferinţe, uneori publică articole în periodice şi aşa mai departe. Nu demult, mi-a căzut în mîini un articol de-al său, pe care l-am citit cu interes. Mi-a plăcut subtextul ascuns cu măiestrie şi ironizarea inteligentă a rutinaţilor în gîndire. Acum îi port lui Roman un respect şi mai mare.

Roman, Vambola şi cu mine ne întîlnim în această berărie cam o dată — de două ori pe săptămînă, Roman spune în glumă că dacă vrei să fii la curent cu mersul vieţii, cafenelele situate în centrul oraşului sînt insuficiente. Vambola (acesta, după părerea mea, este puţin cam naiv) crede acelaşi lucru în serios. Vambola — nu dau nume, căci tot ce povestesc eu se întîmplă într-o berărie totuşi — este ziarist. Nu lucrează la nici o redacţie, nici măcar la redacţia de la radio, deşi cea mai mare parte

din ceea ce creează el ia calea eterului, lucrează la multe redacţii în calitate de colaborator extern. Termenul acesta de „colaborator extern" îi place la nebunie şi, cînd trage puţin la măsea, le arată neapărat partenerilor o legitimaţie cartonată, în care este scris negru pe alb că tov. Vambola... este, într-adevăr, colaborator extern al cutărui şi cutărui organ de presă. El, de asemenea, se străduieşte să interpreteze totul critic şi fără prejudecăţi. Scrie mai ales scurte corespondenţe despre realizări curente, precum şi versuri lirice, pe care le publică arareori revista pentru femei şi pe care compozitorii le pun cu plăcere pe note. Dealtfel, Vambola are şi un loc permanent de muncă, despre care nu-i place să vorbească : ori pompier, ori paznic de noapte la o întreprindere, dar unde anume nu l-am întrebat. Şi apoi asta nici nu are importanţă.

Eu sînt cel mai tînăr dintre noi trei. Acum cîţiva ani am abandonat studiile la Institutul politehnic din Tallin. Mă plictisisem, pur şi simplu, de toceală. Hotărîrea mea a provocat un uşor cutremur în familie. Mama vitregă s-a pornit pe plîns, ce-i drept mai mult din dorinţa de a-i fi pe plac tatălui meu şi să demonstreze că mă iubeşte ca pe propriul ei fiu, dar bătrînul s-a înfuriat de-a binelea. El mi-a stors promisiunea că am să termin studiile la fără frecvenţă, dar pînă acum n-am dat nici un examen. Nu-i nimic, se va obişnui. Am încercat eu să lucrez pe undeva. De la biroul de proiectări am plecat foarte repede ; acolo domnea o disciplină a bîtei şi mai straşnică decît la institut. La administraţia blocului am rezistat mai mult timp, dar administratorul s-a dovedit a fi un nepricopsit, iar eu mă plictisisem să mă tot ocup de coşuri necurăţate, acoperişuri sparte, canalizare, closete defecte, primiri ilegale în spaţiu. În general, viaţa mi se pare afurisit de cenuşie — ori munceşti din greu, ca prostul, ori faci tot felul de combinaţii şi intri în cîrdăşie cu găinari. Totdeauna am visat să fiu om în sensul cel mai adînc şi larg al cuvîntului şi nu ard deloc de nerăbdare să rămîn un simplu executant al ordinelor, un şurub, pe care bărbaţi de felul tatălui meu, capete nu prea luminate, le răsucesc din cînd în cînd, încolo şi încoace, după cum vor. Personalităţi asemenea lui Roman îmi impun prin modul original de a gîndi şi maniera de a se comporta. Roman şi Vambola au, în plus, o trăsătură minunată : nu se bagă să educe şi să-i corijeze pe alţii. Ei respectă individualitatea, voinţa liberă a personalităţii, nu suferă, ca şi mine, dispoziţiile birocratice stînjenitoare, pe care, din păcate, le întîlneşti în orice slujbă. Despre mine spun, jumătate în glumă, jumătate aprobator, că aş fi un bitnic. Cunosc şi articolele acelea în care se afirmă că în societatea sovietică nu există teren propice pentru bitnici. Şi unul şi altul din aceste moduri de a gîndi este o prostie. Vreau să fiu eu însumi şi nu suport cînd făţarnici ca taică-meu încearcă să-mi îngrădească libertatea. Acum vreo două săptămîni, cînd s-au trezit din nou în el sentimentele paterne, i-am aruncat înverşunat în faţă părerile mele şi consider că şi-au făcut

efectul. În orice caz, a început să-mi dea din nou bani de buzunar. Acum bătrînul mă respectă, s-ar părea că mai mult decît pe şeful său, directorul trustului.

Cîteva cuvinte despre alţi clienţi ai berăriei. Dealtfel, acest punct al alimentaţiei publice, — pe care tot timpul îl onorez cu numele de berărie şi care acum, în mod oficial, se numeşte bufet, — schimbase cîteva denumiri. Cîndva, aici deasupra uşii atîrnase firma: „Berărie", apoi „Birt", apoi scurt: „Bar", după care urmase la fel de laconic: „Chioşc". Curînd va primi un nou nume. În toamnă, aici vor începe reparaţiile, pereţii vor fi zugrăviţi, fiecare în altă culoare, uşa va fi furniruită, lampadarele electrice vor fi înlocuite cu aplice, se vor instala măsuţe acoperite cu sticlă şi plastic, iar la intrare va străluci o firmă din neon roşie sau verde: „Cafenea". Roman, care se pricepe la dialectică, spune în glumă că forma s-a schimbat, dar conţinutul a rămas acelaşi. El ştie totdeauna să găsească esenţa ascunsă sub învelişul exterior al fenomenului.

Asemenea energicei Riina, noi îi împărţim pe clienţi în două categorii: permanenţi şi întîmplători. Citim în ochii Riinei că aparţinem elitei. Cinstit vorbind, nu greşeşte deloc în această privinţă. Ceilalţi, adică musafirii întîmplători sînt, fără îndoială, mai mulţi decît cei permanenţi, care-şi astîmpără în fiecare zi setea aici, dar tonul îl dau tocmai cei permanenţi. Printre aceştia din urmă, este directorul adjunct al unui combinat industrial, un lungan

slăbănog cu ochelari. Se zice despre el că este un om cu merite, cu multă experienţă, o mărime în nomenclatura de cadre, care bea pe furiş acasă. Se vede că este la fel de prudent şi de prevăzător ca şi taică-meu. Cîteodată, îl poţi întîlni aici pe directorul de studii al uneia dintre şcolile medii din centrul oraşului. De cîte ori intră, se vaită mereu Riinei că stă departe de şcoală, că are de făcut un drum prea lung. Într-un timp credeam că pedagogul însetat îi face curte rumenei noastre gazde. Riina însă, care-i arunca uneori lui Roman ocheade ciudate, ne-a explicat că directorul de studii nu îndrăzneşte să-şi bage nasul în berăriile şi restaurantele de prin apropiere, de teamă să nu dea peste vreun elev. Două figuri pitoreşti erau miliţienii de la Inspecţia auto, pe care mult timp i-am luat drept nişte speculanţi, ce învîrteau afaceri în comerţul cooperatist. Odată însă, de sub mantaua lungă din piele a unuia, s-au întrezărit nişte pantaloni bufanţi cu vipuşcă roşie şi, de atunci, ştim cu cine avem de-a face. Se mai arată pe aici şoferul unui ministru — vine întotdeauna tîrziu — dă repede pe gît o halbă de bere şi mestecă de obicei rădăcină de jen-şen sau cartof crud. Miliţienii de la Inspecţia auto nu-l deranjează de fel. „Am o maşină ministerială, uitaţi-vă la numărul ei. Cine se pricepe va înţelege imediat. De ăştia ca mine nu se leagă. Se ţin respectuoşi, cît mai departe" — se laudă el, plin de sine. Se spune că este un şofer cu reflexe neobişnuit de rapide şi cu o mînă uimitor de fermă şi că chiar în centrul oraşului

manevrează cu optzeci-nouăzeci de kilometri pe oră. Adesea mai dau pe-aici doi-trei lucrători din comerț, șușotesc de fiecare dată ceva cu Riina, aduc și duc cîte ceva. Un contigent aparte îl formează muncitorii de la fabrica textilă, de la care în ziua de salariu Riina adună primul tribut.

— Riina, cînd îți termini palatul ? o întreabă ei pe vînzătoare (aceasta își construiește în Merival o casă cu un etaj).

Riina rîde.

— Spuma asta este beneficiu curat, remarcă de obicei cîte unul.

Riina zîmbește și de astă dată. Ea este omul pe care cuvintele n-o ating. Și chiar de-o ating, nu lasă să se vadă.

Cînd Roman este prost dispus, începe și el să facă spirite. Ceva în genul acesta : că spuma ar fi starea embrionară a unei case — proprietate personală și așa mai departe. Riina are atîta stăpînire de sine, ca să nu ia în seamă nici aceste cuvinte.

În ultimul timp, aici a apărut un client nou. Un tînăr puțin mai înalt decît talia medie, slab, mai mare ca mine cu vreo doi ani, care nu-i indiferent față de scurtele din nailon și bluzele sport și care, după toate aparențele, este îngrozitor de grăbit. Aici nu-și pierde timpul de pomană. Cere numai bere, pe care o bea, citind ziarul ; din buzunar îi atîrnă veșnic un teanc de ziare. Lui Roman nu-i place și nici pînă azi n-am înțeles de ce. Dealtfel, nu totdeauna ne trebuie un motiv ; nu poți suferi un om, și gata. La drept vorbind, eu îl cunosc

pe acest individ bizar, dar n-am spus-o nimănui. Am învățat împreună la institut, probabil că el l-a și absolvit. Jucam baschet cu el, în echipe adverse, dar acum nu ne salutăm. Uneori, surprind privirea lui iscoditoare, dar asta nu mă deranjează cîtuși de puțin. Dacă m-ai recunoscut și vrei să reluăm relațiile, apropie-te ca un bărbat și nu te uita chiorîș dintr-o parte... Bănuiesc eu ce gîndește despre mine. Băieții mi-au spus încă de-atunci că la o adunare m-a criticat în lipsă ; ce mai lingău ! Și la ce bun să ții nasul pe sus ; diploma nu știu să fi făcut pe cineva mai deștept.

Tatăl care ședea cu fetița la măsuța din mijloc dădu zubrovka pe gît dintr-o suflare, pînă la ultima picătură, lipăi și berea și începu s-o convingă pe fetiță să bea vinul.

Aceasta începu să bea. Se vedea că vinul nu-i place, dar făcea ceea ce-i poruncea tatăl. Noi continuam să discutăm.

— Șablonarea poate distruge orice, spunea Roman. Ceea ce azi pare bun și just, mîine devine perimat, o frînă a progresului... Iată o importantă lege a dialecticii. De șablonare, cu alte cuvinte, de gîndirea stereotipă, de această boală blestemată nu vom scăpa așa de ușor. Să luăm, de exemplu, agricultura. Se vorbește și se scrie despre ea mult, dar de ce cîmpurile noastre nu sînt acoperite de culturi bogate ? Din nou ne lovim de aceeași greșeală : o abordare șablon a problemelor. La urma urmei — unde se cunoaște mai bine ce trebuie cultivat pe terenurile noastre nisipoase și ce nu ? Unde se cunoaște mai bine, treaba asta — pe teren

sau la centru ? Rezolvarea birocratică a problemelor dăunează enorm în toate domeniile vieţii.

Tamponîndu-şi buzele cu batista strînsă ghemotoc — asta era maniera lui de a-şi şterge gura — Vambola remarcă :

— Ia încearcă să scrii ceva fără şablon — să vezi cum îţi înapoiază redacţia imediat, articolul.

Omul este, într-adevăr, prea naiv.

— Fleacuri, interveni şoferul ministrului. Acesta avea probabil zi liberă şi, prin urmare, timp la dispoziţie. Trebuie să fie scoşi proştii din posturile înalte, altfel treaba n-o să meargă.

Eu am remarcat că bărbatul necunoscut adusese de la tejghea încă un pahar cu zubrovkă şi bere.

— Eu aş spune nu proştii, ci dogmaticii, preciză Roman şi, întorcîndu-se spre Riina : Te rog, încă trei.

Riina pompă iar aer în butoi. Sînii ei mari tresăreau la fiecare mişcare şi am surprins privirea lui Vambola aţintită asupra lor.

Roman continuă :

— Din cine e format poporul ? Din personalităţi distincte. Ce e aia înţelepciunea populară ? Suma totală a cunoştinţelor şi a experienţei fiecărui individ în parte. Se ţine totdeauna cont de acest lucru ? Nici pe departe. Oare nu vedem în posturi de mare răspundere pe acei care socotesc că potenţialul spiritual al poporului este cu atît mai mare, cu cît sînt mai puţine divergenţe de păreri ?

— Rolul hotărîtor îl joacă particularul — spuse Vambola, fără a-şi lua ochii de la Riina.

— Arta conducerii tocmai în asta constă, să trezeşti spiritul activ al oamenilor, să-i îndrumi de aşa manieră, încît nici unul să nu se simtă apăsat — îşi dezvoltă Roman în continuare ideea. Numai acela are preţ ca personalitate... ca personalitate, şi chiar ca cetăţean, acela care ajunge la adevăr singur, fără îndrumător. Pentru că numai atunci se poate spune că a aflat ceva singur, a asimilat, înţelegeţi ? Altfel, nu va fi decît un papagal. Chiar şi un papagal deştept — tot papagal rămîne.

Tatăl, care terminase şi cu cel de-al doilea pahar, începuse din nou s-o convingă pe fetiţă să bea vinul. De data aceasta, ea nu-i dădu ascultare imediat. Bău două înghiţituri, după care îşi privi tatăl cu nişte ochi care implorau îndurare. Bărbatul îi spuse ceva fetiţei pe un ton aspru, şi aceasta, strîmbîndu-şi buzele gata să izbucnească în plîns, începu să bea.

— Dă dispoziţii, de parcă ar fi director, bombăni şoferul ministrului.

— Stă prost cu nervii, spuse Vambola şi-şi schimbă locul, pentru a nu-i mai vedea nici pe tată, nici pe fetiţă.

Roman conchise categoric :

— Victime ale cultului personalităţii.

Bărbatul, căruia îi erau adresate toate aceste remarci, o obligă din priviri pe fetiţă să bea, pînă cînd aceasta dădu pe gît paharul. Întîmplător, am aruncat o privire directorului de studii ; acesta şedea, cu ochii pironiţi în duşumea.

— Cu asemenea oameni nu mai construiești comunismul, dădu din cap Vambola.

Auzind cuvîntul „comunism“, Riina sări imediat :

— Comunism ? Fiecăruia după nevoi ! Cînd or să vină timpurile alea ? Doamne, dumnezeule ! De unde vor lua ei pentru fiecare cîte o casă și tot ce mai trebuie ? Piane și televizoare, canapele și fotolii și sute de alte lucruri. Apoi și automobile, cînd vor reuși să facă atîtea ? Dar rochii, costume, fripturi și prăjituri ? Dacă unul va avea ceva, celălalt o să vrea și el... Omul tot om rămîne.

Bărbatul devenise atent. Speram că va înțelege de ce vorbim așa și va pleca de acolo cu fetița lui.

— Deși mie mi se pare că, de la un timp, la noi se fetișizează latura organizatorică a problemei — continuă Roman, depănînd mai departe firul discuției. Este totuși necesară o anumită transformare radicală, pentru a găsi noi forme de viață.

— Presa ar putea face mai mult decît înainte, spuse Vambola. Acolo, însă, ei se cramponează de ceea ce este învechit, încremenit. Totul depinde de redactor, încheie el, enervat.

Bărbatul, care, se vede treaba, pierduse interesul pentru cei din jur, se apropiase pentru a treia oară de tejghea. Ceru din nou un pahar de zubrovkă și încă un pahar cu vin.

Riina se arătă mirată.

— Vin nu vă mai dau, îi spuse ea bărbatului.

Acesta o privi uluit.

— Ba nu, o să-mi dați, mormăi el printre dinți. Vînzătoare de spumă de bere ce ești !

Primi și vin.

Acum, întreaga berărie privea la ei — la bărbatul necunoscut și la micuța lui fetiță, care reușise să ațipească.

Directorul de studii plecă.

În berărie intră fostul meu coleg de institut, în buzunarul căruia se vedea un pachet de ziare.

Milițienii de la Inspecția auto discutau aprins între ei.

— Doar nu este șofer, spuse unul.

— Încălcarea regulilor comerțului nu e treaba noastră — declară celălalt. Poate că ei nici n-au spus așa — poate mi s-a părut mie, sau pur și simplu mi-am imaginat convorbirea lor.

Bărbatul nu arăta c-ar fi golit două pahare de zubrovkă și două halbe de bere și acum trecea la al treilea rînd.

Numai expresia feții îi devenise mai mohorîtă.

Roman continuă :

— La noi se ține prea puțin seamă de ceea ce înainte se numea viață mondenă. Totul se limitează la două lucruri : muncă și ședințe. Alte forme de comunicare nu sînt recunoscute. Se poate, desigur, obiecta că există teatru, cinematograf, întreceri sportive etc. Dar cetățeanul de rînd nu merge în fiecare seară la cinematograf. Despre teatru nu mai vorbesc. Concertele și expozițiile de pictură sînt vizitate de un număr limitat de persoane pe care le interesează aceste lucruri. Ce să faci cu timpul liber ?

Să hoinărești aiurea, să duci o viață desfrînată, să joci cărți sau să bei ? Oamenilor nu le rămîne nimic altceva. În decursul fiecărei formațiuni social-economice, clasele conducătoare își creau tradițiile lor de viață. La noi acest lucru nu este deloc pus la punct. Și acum vedeți care sînt rezultatele : de trei ori cîte două sute de grame de votcă și cîte o halbă cu bere. Copilului, de la o vîrstă fragedă, i se vîră un pahar de vin sub nas. Și țineți minte : cel din urmă cetățean sovietic este cu un cap mai presus decît orice magnat al societății capitaliste și așa mai departe.

Tatăl o trezise pe fetiță.

— Încearcă, începu el s-o convingă. Brusc, fetița izbucni în plîns.

Tatăl începu să țipe :

— Ia și bea !

Pînă la urmă se îmbătase.

Cu mînuțele tremurînde, fetița ridică paharul și-l duse la gură.

Fostul meu coleg — azi era îmbrăcat cu o scurtă de culoare deschisă, pe care n-o mai văzusem (de unde naiba face rost de ele ?) — s-a apropiat de masa lor, luînd paharul din mîinile fetiței.

Bărbatul s-a ridicat și a strigat amenințător :

— Plecați !

— Lasă-l în pace, îl sfătui Roman pe tînăr, adresîndu-i-se peste umăr.

Deodată, m-am simțit îngrozitor de stînjenit.

Tînărul s-a așezat la masa lor.

— Dacă vă trebuie un partener, faceți-mi mie cinste.

Ochii și bărbia tremurîndă a bărbatului lăsau să se vadă că înăuntrul lui clocotea de mînie.

— Cred că ajunge pentru azi, ne spuse Vambola.

Se vede că nici el nu se simțea în largul lui.

Bărbatul îl privi pe tînărul care stătea liniștit în fața lui, apoi pe fetiță ; aceasta se sculase de pe scaun și cu ambele mîini își îmbrățișase tatăl. Eram convins că în clipa următoare bărbatul se va năpusti asupra adversarului. Nu s-a întîmplat însă așa.

El a luat-o pe fetiță în brațe și s-a îndreptat spre ieșire. Halba de bere, zubrovka și vinul rămăseseră pe masă, neatinse. În prag s-a întors brusc, a înconjurat încăperea cu o privire grea ca de plumb. Părea că vrea să-și întipărească în memorie fețele noastre, ale tuturor.

Ușa s-a trîntit cu zgomot în urma lui. Arcul nu mai funcționa de două-trei săptămîni.

Priveam cu admirație la fostul meu coleg. Crescuse parcă în ochii mei. Mi-am amintit de performanțele lui la tir.

Șoferul bolborosi aprobativ :

— E bun de ministru.

Bărbatul necunoscut s-a înapoiat peste cincisprezece-douăzeci de minute, de data asta singur. Noi nu apucasem să plecăm, deoarece Vambola își schimbase hotărîrea, socotind că am putea totuși să mai bem cîte o halbă.

Roman tocmai critica sistemul de instruire în învățămîntul superior, care, chipurile, ar fi învechit din multe puncte de vedere.

Bărbatul se oprise pe treapta de sus a scării, cu picioarele mult depărtate. Se vedea că ochii lui nu desluşeau nimic : se întîmpla adesea ca, intrînd din strada scăldată în soare, în primele clipe să nu vezi nimic în semiîntunericul ce domnea în berăria noastră. Sau poate că el chibzuia la ceva, legănîndu-se pe tocuri, sau clătinîndu-se uşor. În sfîrşit, a coborît treptele şi s-a îndreptat către Ülo (Ülo era numele colegului meu). Acesta, înghesuind ziarele în buzunar, se pregătea să plece.

Toţi cei din berărie încremeniseră. Fiecare simţea, probabil, că din moment în moment avea să se petreacă ceva neplăcut.

— Acum o să-l lovească, bolborosi Vambola. Regreta, fără îndoială, că mai rămăsese. „Ăsta n-o să ţină cont de nimic !" gîndeam eu, urmărindu-l pe cel ce intrase.

Bărbatul s-a apropiat de Ülo şi l-a privit lung, drept în faţă. Parcă se legăna, parcă se clătina uşor.

— Are să-l lovească, bolborosi din nou Vambola.

Hotărîsem ca în cazul în care bărbatul va stîrni o încăierare cu Ülo, să-i sar în ajutor fostului meu coleg de institut. N-am făcut însă nici un pas în direcţia lor.

Bărbatul nu l-a lovit.

Păcat că nu-i vedeam ochii, de aceea nu pot spune ce gînduri se reflectau în ei. Stătea cu spatele la noi.

Ce s-a întîmplat exact acolo, nu ştiu. În curînd s-a îndreptat printre scaune spre tejghea.

Riina căuta cu privirea sticla de zubrovkă.

Bărbatul n-a ajuns pînă la tejghea. S-a oprit lîngă măsuţa noastră, şi-a pironit privirea asupra lui Roman, a mormăit : „Lăsaţi-l", apoi a ridicat mîna.

Roman a zburat şi în cădere s-a lovit de tejghea.

Riina a scos un ţipăt pătrunzător.

Pot să jur că acest om posomorît şi beat nu l-a lovit pe Roman. A ridicat doar mîna. Ce-a vrut să facă, nimeni nu poate spune. În orice caz, nu avea de gînd să-i prezinte omagii lui Roman. Categoric nu l-a lovit însă. Cînd se oprise lîngă măsuţa noastră, îşi aţintise privirea sfredelitoare în ochii lui Roman şi, îngînîndu-l, mormăise cu răutate „lăsaţi-l", Roman se sculase şi se dăduse înapoi. În momentul acela a călcat cu un picior între scaune, şi-a pierdut echilibrul şi a căzut. Acest lucru a fost confirmat mai tîrziu de toţi cei de faţă.

Roman nu mai frecventează berăria unde este vînzătoare Riina cea pieptoasă şi unde în curînd începe renovarea. Nici pe Vambola nu l-am mai întîlnit de atunci. Grupul nostru s-a împrăştiat. Acum eu îmi beau berea, stînd în picioare în faţa poliţei, citesc ziarele şi întotdeauna mă grăbesc.

Lucrez la o fabrică textilă. Nu pot, desigur, să spun de pe acum cît timp voi rezista.

Ülo s-a nimerit să fie tehnolog la aceeaşi fabrică.

1964

ZÎMBETUL

DIN NOU toate s-au învălmășit în capul lui Ennok... Iată că, în sfîrșit, a început să-și dea seama ce se petrece cu el. Îl împingeau și-l tîrau, îl înjurau și-l zoreau, dar n-a priceput imediat unde-l duc. La drept vorbind, acum asta nici nu avea importanță pentru el. Tot ceea ce-l preocupa era să nu cadă. Picioarele, însă, nu-l ascultau, se poticnea la fiecare pas pe care-l făcea, se clătina de parcă ar fi fost beat, deși își încordase toate puterile. Mai mult decît toate se temea că podeaua va reîncepe brusc să se clatine și i se va părea că stă într-o barcă pe apă : în asemenea momente, totul dispare ca într-o ceață și atunci se poate trăda, poate spune ceea ce nu vrea și nu trebuie să spună.

I se părea că-l duc prin zeci de coridoare lungi ; era totuși ciudat, deoarece clădirea închisorii nu era chiar atît de mare, încît să existe coridoare nesfîrșit de lungi. Nu cumva își pierduse cunoștința pentru un timp și-l transferaseră în alt loc ? Se putuse întîmpla orice. Asta îi era acum indiferent, principalul era ca picioarele să-l țină, să aibă forță să mai

facă atîția pași cît vor mai trebui. La urma urmei, îl vor duce, totuși, undeva...

Încerca să-și amintească drumul, fiecare cotitură și cotlon al coridorului, dar nu se putea concentra, picioarele îi erau prea slabe. Ca să nu cadă, își încordase toate puterile pînă la ultima picătură, chiar și văzul.

Podeaua era tare și lunecoasă... Oare în toate clădirile poliției podelele sînt făcute din plăci calcaroase ? Sau poate nu l-au transferat nicăieri ? Fiecare pas face cît zece, de aceea și coridoarele par fără de sfîrșit. Cei ce-l escortau — erau doi — vorbeau între ei. Vorbele lor nu ajungeau la urechile lui Ennok, dar el nici nu se străduia să le prindă sensul. Ar fi trebuit să se intereseze de ceea ce vorbeau însoțitorii, simțea acest lucru în subconștient și, cu toate acestea, lăsa cuvintele să treacă pe lîngă el.

Ennok s-a împiedicat din nou, probabil pentru că l-au împins, dar din fericire, n-a căzut.

Din față veneau trei sau patru bărbați. Ennok simți și de data aceasta că o voce lăuntrică îi poruncește să rețină figurile celor ce se apropiau, dar din nou nu găsi în el forța necesară pentru a îndeplini ordinul. Este adevărat, a înălțat capul, și-a fixat privirea asupra celor ce veneau, dar n-a putut să le distingă chipurile. Prin fața ochilor se mișcau numai niște pete palide, ce se lățeau, iar peste un minut a uitat, în general, că a întîlnit niște oameni.

Apoi și-a pierdut echilibrul și s-a prăbușit undeva, a simțit o durere ascuțită în genunchi și la frunte, a alunecat, iar asupra lui s-a abătut o nouă ploaie de ghionturi și lovituri. Abia mai tîrziu și-a dat seama că a căzut de pe scări. Nu le observase, în fond scara era un fleac, iar faptul că picase nu avea, de asemenea, importanță, principalul era acum să se ridice în picioare. A încercat să se ridice, sprijinindu-se de perete, a alunecat înapoi, a mai încercat o dată, ridicîndu-se centimetru cu centimetru. Din spate se auzeau niște voci pline de răutate, înjurau pe cineva, probabil pe el. Simți că a fost luat de sub brațe și tîrît. Încerca să se scuture de aceste mîini străine, dar era în zadar — mușchii nu-l mai ascultau. Măcar să se proptească în picioare, să pășească singur. Pînă la urmă, a reușit să facă acest lucru, dar nu i-au mai dat drumul din strînsoare.

Ennok n-ar fi putut spune cît timp l-au tîrît așa, oricum lui i s-a părut foarte mult. În sfîrșit, s-au oprit, la urechi i-a ajuns scrîșnetul unei chei în lacăt, o ușă s-a deschis și l-au împins înăuntru. Acum, cînd nu-l mai sprijinea nimeni, s-a clătinat, totul a început să i se învîrtească prin fața ochilor, picioarele parcă i s-au izbit de un obstacol, a simțit că se prăbușește și, instinctiv, a încercat să se apuce de ceva ; la început, mîinile au dat de pămînt, apoi s-au agățat de ceva mișcător. „Un om... ?“ ! îi trecu lui Ennok prin minte și acesta a fost ultimul lucru pe care l-a mai înțeles.

Nu-și mai amintea ce-a urmat. Nu l-au lăsat să cadă, l-au prins, și corpul lui, moale ca o cîrpă, atîrna în brațele cuiva. Au început să caute un loc unde să-l așeze, însă s-a iscat ceartă : omul cu fața roșie, ca de măcelar, cerea să se elibereze un loc pe prici, dar deținuții care stăteau abătuți acolo au început să vocifereze — priciul era cel mai bun loc pentru dormit, într-o celulă umedă. În sfîrșit, i-au făcut un locșor pe jos, chiar lîngă perete, tocmai locul unde Ennok stătuse și noaptea trecută. Nu-l cunoștea nimeni. Este adevărat că acum chiar un prieten apropiat abia de l-ar fi putut recunoaște : fața umflată era plină de vînătăi și-i sîngera toată, dinții din față erau scoși. Aici însă nici înainte nu-l cunoscuse nimeni. Unii credeau că are treizeci și cinci — patruzeci de ani, alții spuneau că este mult mai în vîrstă, deși măcelarul declara că la început părul lui cîrlionțat nu fusese atît de cărunt. Întrucît pe Ennok îl luau mereu la interogatoriu și totdeauna îl băteau fără milă, cei din celulă socoteau că el este vreun conducător, în orice caz unul care știe multe. Era clar că nu făcea parte dintre conducătorii de prin partea locului, pe unul de pe aici l-ar fi recunoscut careva, chiar dacă fața lui Ennok era îngrozitor de mutilată de pe urma bătăilor. În plus, activiștii locali fuseseră ridicați toți deodată, chiar la început, și majoritatea fuseseră împușcați. Desigur, din cei care nu se gîndiseră să se ascundă la timp, care fuseseră prea naivi sau prea legați de casa părintească și nu se hotă-

rîseră să părăsească orașul. Cei deținuți nu se considerau militanți, mulți afirmau că n-au nici o vină, că sînt oameni onorabili, că sînt victime ale vreunei neînțelegeri sau ale vreunui denunț tainic, căutau să-și dovedească acest lucru unul altuia și judecătorilor și așteptau să fie eliberați, dar în același timp, treptat își pierdeau orice speranță de a mai fi salvați. Din cînd în cînd, unii dintre ei erau ridicați noaptea, apoi erau îngropați undeva în pădure, dincolo de oraș sau în vreun șanț antitanc. De aceea, toți se temeau de venirea întunericului.

Ennok începu să-și revină tocmai în momentul în care în ușă apăruse gardianul și-l chemase pe cineva, spunîndu-i să-și ia cu el și lucrurile. Ennok nu înțelese imediat ce se întîmplă, ochii lui distingeau numai lumina ce venea prin ușa deschisă, care se contura ca o pată mai albicioasă pe peretele negru și o siluetă ștearsă ce se profila pe fondul acestei pete. Încercă să priceapă unde se află, ce se întîmplă în jurul lui, de ce zace pe podea. Se convinse apoi că și alți oameni erau întinși pe podea.

— Mișcă mai iute ! Mai iute ! se auzi dinspre ușă. Ennok tresări. I s-a părut că strigătul îi era adresat lui, a încercat să se ridice în capul oaselor, dar i-a fost imposibil. O durere ascuțită, ca un fier roșu, i-a fulgerat tot corpul și în partea de jos a abdomenului a simțit ca o arsură, iar mîna dreaptă era parcă de lemn, nici măcar degetele nu și le putea mișca. Capul parcă i se golise de orice gîn-

duri, nu-și simțea decît corpul greu ca plumbul, sfîșiat de durere ; încerca un sentiment crescînd de tristețe și neliniște.

Observă apoi că în mijlocul celulei cineva s-a ridicat în picioare, că era un om înalt, aproape un gigant, că acest om cu o statură uriașă voia să meargă undeva și toți îi urmăreau mișcările. Totodată, auzi și niște șoapte pline de neliniște, simți încordarea care cuprinsese celula, și deodată își aminti totul. Își aminti unde se află, ce s-a întîmplat cu el, înțelese de ce întreaga celulă își oprise respirația.

Omul nu se mișca din locul lui, deși parcă dibuia cu piciorul unde ar putea să calce. Ennok îl cunoscuse pe acest om aici. Avea un nume ciudat, Vikerkaar. Avea patru copii, doi băieți și două fete, cel mai mare plecase cu cei mobilizați, despre cel mai mic bătrînul nu știa nimic și era tare neliniștit. Fetele trăiau la casele lor, despre ele își amintea rar, tot timpul vorbea despre fiul cel mic. Îl întreba pe fiecare deținut nou adus dacă nu știe întîmplător ceva despre Helmut Vikerkaar, un flăcău slăbuț, înalt, bălai, de vreo optsprezece ani. Dispăruse fără veste încă la începutul lui iulie. Bătrînul îl întrebase și pe Ennok, iar acesta îi răspunsese că nu întîlnise un asemenea flăcău. Ar fi vrut să-i poată spune totuși ceva bătrînului Vikerkaar, care părea un om cumsecade.

Bătrînul continua să caute un loc unde să calce, pe jos era greu să găsești măcar o palmă de loc liber ; se vede că se temea să nu

calce pe careva şi de aceea nu îndrăznea să se mişte. Gardianul începuse să urle la el să se grăbească, altfel va primi cîteva peste mutră. Ameninţarea n-a avut nici un efect asupra lui Vikerkaar care, fără să se grăbească, încerca să-şi vîre piciorul printre cei ce zăceau culcaţi. Apoi oamenii au început să-i facă loc, cei ce stăteau lîngă uşă s-au mai înghesuit şi astfel a putut să treacă. Ajuns la uşă, rosti :

— Adio.

— Adio, răspunseră oamenii.

Ennok bolborosi şi el „adio“ şi imediat îi trecu prin minte : „de i-ar veni şi lui rîndul mai repede“.

Uşa celulei s-a trîntit, cheia a scrîşnit în broască şi deodată s-a făcut linişte. Se auzea numai respiraţia oamenilor, foşnetul îmbrăcăminţii, se auzea cum oamenii se întorc de pe o parte pe alta, căutînd să găsească o poziţie mai comodă pentru corpul înţepenit. Cineva şopti ceva, dar imediat se stinse şi şoapta. Era, probabil, după miezul nopţii, sau, poate, chiar ora unu—două ; cîteodată călăii întîrziau. Ennok încercă şi el să-şi găsească o poziţie mai comodă. Fiecare mişcare îi provoca dureri, mai tare decît toate îl durea în regiunea inghinală ; cînd se prăbuşise la pămînt, îl loviseră cu picioarele în abdomen. Cel care-l lovise, un găligan ciolănos îşi cunoştea meseria, probabil că încercase un sentiment de satisfacţie. În poliţie şi în închisori totdeauna se găsesc din ăştia. Lui Ennok i se

mai întîmplase să pice în mîinile unora ca ăştia, îi recunoscuse înainte ca ei să treacă la treabă.

Ennok era conştient de faptul că trebuie să doarmă, somnul întăreşte mai bine decît orice, iar spre dimineaţă, să capete forţe. Dimineaţa totul va fi luat de la început şi nu trebuie să le arate că este slab : dacă vor observa că l-au părăsit puterile, atunci totul este pierdut. Nu are voie să ţipe, iar să ceară îndurare nu are voie nici măcar din ochi. Podeaua însă se clatină prea des, în jur totul se agită ca o mare şi atunci Ennok nu-şi dă seama unde se află şi ce spune...

N-a apucat să aţipească. Îl chinuia setea, dar nu se hotăra să se ridice şi să vadă dacă mai este apă. La început nu le dădeau deloc apă şi numai după protestele celor din carceră puseseră într-un colţ un bidon cu apă. Spre seară, acesta era de obicei gol. Ennok n-avea putere să ajungă pînă la uşă, dar nici n-ar fi izbutit să se strecoare printre cei ce dormeau. La început, nici bătrînul nu se mişcase din loc : noaptea, prin această carceră poate păşi numai cel care se ţine sigur pe picioare.

Pe urmă i-a venit să meargă undeva, nevoia deveni curînd insuportabilă şi Ennok trebui totuşi să se ridice. Lucrul acesta se dovedi mai greu decît şi-ar fi putut închipui. Cu mult mai greu — se vede că-l schilodiseră zdravăn de tot. Simţi deodată că se sufocă, iar urechile începură să-i vîjîie. Cineva gemea... Acel cineva era chiar el. Ennok strînse din dinţi şi făcu primul pas. Reuşi să facă primul

pas, deşi genunchii îi tremurau ca unui bătrîn neputincios. Măcar să simtă cu talpa piciorului drept un locşor liber... Simţi ceva sub picior, probabil mîna cuiva, dar, slavă domnului, stăpînul ei şi-a retras-o. Făcînd pasul următor, găsi de la bun început un spaţiu liber, ce bine că a reuşit, acum pînă la uşă îi mai rămîneau patru—cinci paşi de făcut. Nu trebuie să te îndepărtezi de perete, de el te poţi sprijini, în cazul în care-ţi pierzi echilibrul. Cu chiu, cu vai, ajunse pînă la hîrdăul care răspîndea o duhoare puturoasă. Ennok era bucuros că nu căzuse. Măcar de-ar avea acelaşi noroc şi la înapoiere! Cînd începu să urineze simţi o durere, simţi că ceva îl săgetează în regiunea inghinală şi în spinare. Nu-i nimic, o să treacă, se linişti singur. Reuşi să ajungă şi la bidonul cu apă, dar acesta era gol, nu mai avea nici o picătură de apă. Înseamnă că va putea să bea numai dimineaţa, iar pînă atunci mai este, poate că pînă atunci se vor mai întări şi picioarele. Înapoi se strecură cu mai puţin succes, călcă peste unul care-l ocărî, el bolborosi un fel de scuză, se împiedică şi se lovi de perete. Bine măcar că se ţinuse mai aproape de perete. Carcera se lăţise parcă, nimerise lîngă alt perete. Pe întunericul ăsta blestemat, nici nu-i de mirare că nu-ţi mai găseşti colţul. Ennok zîmbi deodată şi se simţi parcă mai în putere. Îl amuza faptul că se teme să nu se rătăcească între patru pereţi. Dacă mai avea simţul umorului, însemna că nu era totul pierdut.

În colţul său, Ennok se lovise la ceafă. Ca şi cum nu l-ar fi lovit destul în cap! Namilei îi plăcea să pocnească cu bastonul de cauciuc peste ceafă. De unde naiba sînt aduşi indivizii aceştia? Şi se mai spune că e un fost muncitor, şelar, nu vreun patron de atelier, ci muncitor angajat. Muncitorii sînt şi ei de tot felul, nu sînt toţi îngeri, cîte unul e gata să-i scoată ochii şi fratelui său. Din fericire, proletariatul în ansamblu este cu mult mai bun, proletariatul în totalitatea sa împinge istoria înainte.

Ennok se culcă pe partea stîngă, în felul acesta îi venea mai uşor să adoarmă, de obicei dormea noaptea pe partea stîngă. Măcelarul, care sforăia alături, ocupa aproape tot locul de lîngă perete. Ennok îşi împinse vecinul puţin mai departe. Măcelarul avea un suflet bun. De obicei măcelarii sînt oameni grosolani. Poate că acesta nu este măcelar? De la vecin venea căldură, măcar spinarea să şi-o încălzească — podeaua era atît de rece. Trebuie să-şi păstreze căldura corpului, să se strîngă cît mai mult lîngă măcelar, aşa putea să mai doarmă, mai rău ar fi fost să stea singur pe podeaua umedă a carcerei.

Ennok simţi că iar nu-i ajunge aerul şi începu să se autoliniştească la gîndul că aici aerul este, într-adevăr, foarte greu: într-o chiţimie ca asta înghesuiseră vreo cincizeci de deţinuţi. „Cu mine totul este în regulă, acum am să adorm". Trebuie să dorm, măcar jumătate de oră, altfel mîine va fi sfîrşitul.

Ennok era nevoit să recunoască că îi este teamă de ziua de mîine, îi este teamă să nu-l

cheme iar : în ultimele zile, după primele întrebări, interogatoriul se transforma în bătaie. Nu ştia dacă va mai fi în stare să reziste mult timp ; probabil că nimeni nu ştie lucrul acesta, unul începe să vorbească imediat, altul suportă bătăile în continuare, iar altul chiar aşa şi moare, fără să scoată o vorbă. Pînă cînd poate rezista Ennok ? Poate că ar fi fost mai bine să-i aducă într-o asemenea stare de furie, încît să-l împuşte imediat ? Oricum este sortit morţii, aşa că ce rost are să se expună unor noi torturi ? Dacă totuşi reuşesc să-i dezlege limba, doar nimeni nu ştie pînă cînd poate rezista. Cine poate să garanteze că data viitoare Ennok nu va ceda ?

Simţi cum în piept îl rîcîie şi-l arde ceva, dar nu trebuia să tuşească. La urma urmei este un fleac, poţi tuşi liniştit, doar acolo, lîngă uşă, cineva tuşeşte cu opinteli. Sau latră vreun cîine ? Vecinii au un cîine, un cîine de curte obişnuit, probabil că ăsta chelălăie aşa. Iată că şi un alt dulău a început să latre... Nu, categoric nu, ăsta nu este lătrat de cîine, tuşeşte un om, aici mulţi sînt răciţi, clădirea nu este încălzită, pe pereţi sînt pete de mucegai. O, doamne, gazda mă prevenise doar să nu mă trădez nici măcar printr-un sunet, probabil i se făcuse milă de mine. Dacă gazda ar fi fost singură acasă, atunci ar fi putut ca, strîngîndu-şi gura cu mîinile, să tuşească cu grijă, pînă în stradă nu s-ar fi auzit nimic. Acum însă nu se poate, în bucătărie sînt musafiri, o bătrînă guralivă din vecini, care vorbeşte întruna despre fiul unui farmacist, în-

tors din Germania, despre faptul că însuşi farmacistul murise la Dresda de atac de cord. Fiul farmacistului o recunoscuse imediat, închipuieşte-ţi ce om bun, politicos, n-o uitase pe bătrîna portăreasă, o salutase, nu-şi dă ifose, deşi lucrează la o unitate militară, sau pe la poliţie, ba unii spun că ocupă nu ştiu unde o funcţie importantă ; pe timpuri, învăţase ca să ajungă pastor... Trebuia să-şi astupe gura cu o batistă, dacă altfel nu poate opri accesul de tuse — gazda nu trebuie dată de gol. Găzduirea peste noapte a persoanelor străine, tăinuirea necunoscuţilor sînt interzise sub ameninţarea pedepsei cu moartea, lucrul acesta îl ştia de bună seamă şi gazda, totuşi nu-l refuzase. A fost, pur şi simplu, o fericire că a nimerit la un om bun la suflet, într-adevăr, o mare fericire : acum chiar oamenii care simpatizau cu noua orînduire erau complet terorizaţi, ce să mai spun de o bătrînă îngrijitoare de şcoală, departe de orice politică. Tot ascunzîndu-se prin magazii şi colibe, Ennok răcise, corpul îi dogorea din pricina febrei, îi trebuia măcar o noapte pe care s-o petreacă la căldură, să-şi adune puterile. Gazda fiersese un ceai de tei şi pusese în el miere, mîine o să-i fie mai bine, mîine îşi va putea continua drumul. Era oare înţelept să meargă la Tallin, avea oare el dreptul să acţioneze după capul lui ? Nu venise însă nimeni la el, nu încercase nimeni să ia legătura cu el, de aceea trebuise să rişte. Se zvonea că în Tallin toţi comuniştii rămaşi în ilegalitate sînt arestaţi, în ziare se scria despre

lichidarea centrului Rezistenței... Nu era oare mai înțelept să se ascundă, să-și apere pielea ?... Unde o fi batista, altfel este imposibil, în piept parcă îi clocotește ceva, să-și astupe măcar cu mîna stîngă gura, să-și muște degetul mare dacă nu va găsi batista. Bătrîna din vecini turuie întruna, ca o moară hodorogită... În sfîrșit, iată batista, mai repede, mai repede, să-și astupe gura, altfel în orice secundă poate răsuna un zgomot îngrozitor. La Tallin s-a strecurat degeaba, deoarece nu-i găsise pe cei pe care-i căuta, iar zvonurile se dovediseră a fi adevărate, a trebuit să se ascundă imediat afară din oraș. Trenurile de pasageri nu circulau, dar nici nu s-ar fi hotărît să meargă cu trenul ; evita și șoselele, unde se verificau documentele. Înnopta prin magazii, deși era începutul lunii noiembrie. Și iată cum s-au sfîrșit toate astea. Transpirația îi curgea din belșug — asta nu-i nimic, senzația că se sufocă — da, asta era groaznic... El poate însă respira, ar fi fost mai rău dacă ar fi avut guturai. Inima îi bate într-un fel ciudat, el horcăie precum o gloabă stoarsă de vlagă. S-ar duce bătrîna să mă denunțe dacă ar afla ? S-ar duce, cu siguranță că s-ar duce, ia auzi cum îi ocărăște acum pe roșii și nu așa, între altele, ci cu furie ; se vede treaba că toată viața a slujit la domni, slugile împrumută adesea modul de gîndire al stăpînilor, doar și ele visează să intre în rîndul boierilor. Pe față i se prelinge transpirația, simte că nu-i mai ajunge aerul... Ce-ar fi dacă și-ar acoperi capul cu paltonul și ar tuși în pernă,

să tușească cu jumătate, ba nu, cu un sfert de gură, altfel nu mai are putere să se abțină, batista nu e de nici un folos, nimic nu mai ajută... Cineva tușește aici, poate că tusea lui Ennok nu se va auzi... Nu, ba nu, mai bine să împingă și mai adînc batista în gură, să-și muște pumnii cu dinții. Mai bine să se sufoce decît s-o expună pe gazdă vreunui pericol.

De ce oare în camera învecinată s-a făcut deodată liniște ? O liniște de mormînt.

Nu cumva tușise totuși ?

De ce oare bătrîna nu mai trăncăne ?

Ai cui sînt pașii ?

Așa scîrțîie balamalele de la ușă atunci cînd nu sînt unse.

Ce-i zgomotul acesta surd ? A căzut cineva ?

El însuși o dusese pe gazdă la barcă ! Sau tovarășii dăduseră o mînă de ajutor ? Ceva e neclar. Oricum, e bine că au putut să iasă pe mare. Pînă la mal mai era puțin, acolo vor fi întîmpinați cu bucurie, acolo sînt ai noștri, ai *n o ș t r i* ! Unde dispăruseră toți ceilalți ? Erau doar șapte și cu gazda... Gazda însă zace, nemișcată, pe fundul bărcii, acolo clipocește apa, barca este spartă, ar trebui s-o ridice mai sus pe gazdă, dar singur, într-o barcă ce se leagănă, îi este greu s-o facă. Iar acum, la căpătîiul gazdei, apăruse cineva străin. Era polițist, milițian, grănicer sau SS-ist ? Vecina îi denunțase totuși, totdeauna pe undeva se ascunde un trădător ; el, Ennok, este denunțat pentru a treia oară... Pe polițist sau pe SS-ist trebuie să-l pocnească în cap cu vîsla și să-l arunce în mare...

Mai jos de abdomen l-a fulgerat o durere ascuţită, care-l readuse pe Ennok în celulă, barca cu co-pul neînsufleţit al gazdei şi cu bărbatul necunoscut dispăruseră. Alături sforăie măcelarul, lîngă un alt perete cineva tuşeşte zgomotos, tusea răsună ascuţit, ca un lătrat de cîine... Oare mai visează sau, într-adevăr, cineva tuşeşte ? Avea tot mai des asemenea momente, cînd totul i se învălmăşea în minte şi nu mai înţelegea dacă este treaz sau visează. Şi ziua lui Ennok i se năzăreau năluci stranii, încerca să alunge tablourile născute de imaginaţie, să se gîndească la cu totul altceva ; uneori reuşea, dar cel mai adesea nu-i ajuta nimic.

Somnul lui Ennok era acum totdeauna plin de coşmaruri, era prea extenuat ca să poată dormi liniştit. Îl chinuiau vise apăsătoare, dimineaţa nu şi le mai amintea, dar noaptea se trezea adesea leoarcă de transpiraţie din pricina groazei. În închisoarea de pe Batareinaia dormise mai liniştit chiar atunci cînd nu-l lăsau să doarmă, aproape că dormea în picioare, în zgomotul ce-i biciuia nervii. Acum însă, se trezea la fiecare sfert de ceas, somnul fără halucinaţii i se părea mană cerească. Înainte nu i se întîmpla ca nervii să-i joace vreo festă. Activînd în ilegalitate nu-şi pierdea niciodată sîngele rece, mergea chiar la plajă, să mai stea la soare, deoarece era sigur că acolo copoilor nu le va trece prin cap să-l caute. La Batareinaia stătuse cinci luni singur în celulă, dar sforăia ca un urs ; încă înainte de această că-

dere, cea de acum, Ennok putea să se controleze, dar acum nu mai este stăpîn pe gîndurile şi senzaţiile sale. În urma unui şoc, oamenii înnebunesc. Pe el îl lovesc peste cap tot timpul, bastonul de cauciuc i-a zgîlţîit probabil creierii ; şelarului îi place totdeauna să lovească cu bastonul de cauciuc peste cap, peste ceafă şi în creştetul capului... Nu, mai bine să nu se gîndească la toate astea.

La ora şapte dimineaţa i-au trezit, gardienilor nu le convenea să înceapă mai devreme. Tocmai înainte de a-i trezi, Ennok apucase să adoarmă mai liniştit, reuşise să doarmă o oră şi ceva, apoi răsunase fluierul strident al gardianului. Ennok a încercat să mai aţipească cinci minute şi, într-adevăr, a aţipit ; se părea că din nou este stăpîn pe el. În sfîrşit, a trebuit să se scoale şi el. Se simţea atît de întărit, încît nu s-a mai sprijinit de perete, se vede însă că şi-a supraapreciat puterile : picioarele nu i-au mai dat ascultare. S-a aşezat din nou, pentru a-şi reveni, muşchii îl dureau, gîtul parcă îi înţepenise. Capul i se învîrtea. De îndată ce s-a aşezat pe podea, totul a început să danseze în jurul lui. Trebuie să se ridice în picioare cu foarte multă grijă. I-a venit să vomite, loviturile de picior primite în burtă îşi făceau efectul. Este adevărat că îşi încordase muşchii stomacului pentru a proteja intestinele, dar uneori îşi pierdea cunoştinţa şi aceia continuau probabil să-l lovească. Nu trebuie să cedezi senzaţiei de greaţă, vomatul te slăbeşte şi mai mult, fiecare bucăţică de hrană trebuie digerată pînă la capăt, deoarece

acum îţi sînt necesare forţele mai mult ca oricînd. Şi ce puteri îţi poate da supa din frunze de sfeclă, în care nu găseşti nici o picătură de grăsime, dealtfel grăsimea nici nu-şi are rost dacă stomacul şi ficatul încep să facă grevă...

Şi deodată pe Ennok îl apucă ciuda pe el însuşi : oare s-a moleşit de tot, numai atîta ştie, să se văicărească ? Aici şi aşa sînt destui din aceia care gem şi se vaită. Sprijinindu-se de perete, reuşi, în sfîrşit, să se ridice. Din pricina efortului, capul începu să i se învîrtă şi mai mult, simţi că este urmărit şi încercă să se îndepărteze de perete. Picioarele rezistară încă ; nu-i nimic că îi tremură genunchii, important este că stă drept, că se mişcă. Ochii i s-au împăienjenit şi era cît pe-aci să-şi piardă echilibrul. Nu trebuie să se împiedice şi să cadă. Poţi să te împiedici şi să cazi pe terenul de fotbal, dar nu la închisoare.

Cineva îl sprijini. Ennok ar fi preferat să-l îndepărteze pe nepoftitul care-i sărise în ajutor, încercă chiar să-şi elibereze mîna, dar nu putu — fie că-l ţineau foarte strîns, fie că el nu mai avea deloc forţă. Vru să strige să plece de lîngă el, dar ceva îi legase limba, probabil simţămîntul propriei neputinţe. Îl duceau undeva. Ennok înţelesese că-l duc spre priciurile de lemn. Lîngă perete erau instalate două priciuri suprapuse, ziua acolo stăteau bolnavii sau cei ai căror pumni erau mai grei... Probabil socotesc că el n-o mai duce mult, altfel n-ar fi procedat aşa. În închisoare oamenii nu prea se îngrijesc de cei din jur,

altceva este dacă în carceră cu tine sînt tovarăşi, aşa cum era la Batareinaia. Aici însă numai cîţiva oameni sînt împreună, ceilalţi — fiecare cu grija lui. Groaza îi determină, sau ce ?

— Cară-te ! Ţi-am spus : şterge-o de aici ! strigă cineva chiar lîngă urechea lui Ennok, probabil omul care-l condusese.

— Oricum o să crape ! mormăi unul drept răspuns.

— Cară-te, n-auzi ?

Era vocea măcelarului, într-adevăr era vocea lui de bas, răsunătoare, ca din butoi.

— Eu n-aş face-o pe samariteanul milostiv, se auzi o altă voce. Din pricina unora ca ăştia am ajuns noi aici.

— Cînd or să te pocească şi pe tine aşa, să vezi cum o să cînţi.

Acum Ennok nu mai avea nici o îndoială că era măcelarul.

— Pe mine m-au adus din greşeală, or să mi-o plătească. Eu nu sînt coada de topor a roşilor.

— Da' eu ce coadă de topor sînt ? Comuniştii mi-au luat măcelăria pe care o aveam într-un loc cu vad, nu glumă, au amenajat acolo un aprozar prăpădit. Şi acum vezi, ăştia mă ţin după gratii de cinci săptămîni... Culcă-te binişor.

Ultimele cuvinte îi erau adresate lui Ennok, el înţelese asta. Măcelarul îi ia apărarea, ce fel de om e la urma urmei ? Şi cu ce drept se îngrijeşte de el, de Ennok, doar nu rugase pe nimeni să-l ajute, e în stare şi singur...

O să stea puțin, pînă ce i se va risipi ceața din fața ochilor, nu va permite să fie culcat, nu trebuie să se moleșească, nu are voie...

— Trebuie să te odihnești, îi spuse măcelarul. Mai mult decît oricare. N-or să te lase în pace. Nu știu cine ești, nu-i treaba mea, dar dacă cineva are dreptul să stea pe prici, acela ești tu... Tu...

Cineva interveni.

— Aici nu sînt aleși, eu...

Măcelarul îl întrerupse :

— Pînă acum n-ai pățit nimic. Mai așteaptă puțin, o să-ți înmoaie coastele, atunci o să-ți primești și tu dreptul. Sper ca asta să nu fie azi-mîine, încheie el liniștit și i se adresă lui Ennok : Ei, acum culcă-te !

— Lucrurile nu stau așa de rău, bolborosi Ennok.

— Aici nu-i altul mai sleit de puteri ca tine.

— Nu sînt nici primul, nici ultimul, rosti Ennok. Vocea lui răsună surd, lui însuși i se păru străină. Nu mai vru să discute.

Ennok se așeză numai, fără să se culce. I-a fost de folos, pentru că ceața ce-i împăienjenise ochii se risipise, acum vedea limpede totul. Măcelarul cu un gît gros, ca de taur, și cu o față roșie ședea alături. Radia tot de forță și sănătate, iar cele cinci săptămîni de închisoare nu lăsaseră nici o urmă pe chipul lui. Ennok ar fi vrut să știe mai multe despre el. Uneori, măcelarul i se părea un om, fără îndoială, cinstit, dar imediat îl cuprindea neîncrederea — nu cumva vor să i-l vîre în

suflet, nu cumva măcelarul ăsta este vreun turnător ? Ennok își înăbușea îndoiala, îl cuprindea chiar un fel de simpatie. Dispoziția și sentimentele se schimbau cu repeziciune, doar simțul precauției rămînea mereu treaz, acesta trebuie menținut totdeauna și peste tot.

Îl chinuia setea. Apa li se aducea în timpul micului dejun, rareori se întîmpla să li se aducă mai devreme. Ennok era sigur că cîteva înghițituri de apă îl vor înviora. Totdeauna trebuie să crezi în ceva, nu trebuie să-ți pierzi încrederea. Dacă în treizeci și opt și-ar fi pierdut speranța, nu-i mai rămînea decît să-și vîre capul în laț. Așa și fac cei ce nu mai văd nici o rază de lumină, își vîră capul în laț. Măcelarul îi întinse o feliuță de pîine cu o bucățică subțire de slănină. Ennok se uită neîncrezător la pîine și slănină, măcelarul iar i se păru suspect, chiar mai suspect decît înainte. Aici nu prea se împarte bucățica cu tovarășii de carceră, fiecare se îngrijește în primul rînd de sine. Cu toate acestea, Ennok luă pîinea și începu s-o mestece încet, dar după cîteva înghițituri îi pieri pofta de mîncare, stomacul nu mai primea hrană. Probabil pentru că mi-e sete, se gîndi Ennok, cu apă i-ar fi fost mai ușor să înghită, limba n-ar fi fost atît de umflată. Apa îi este mai necesară omului decît pîinea și slănina. Ennok își aminti că uneori, în închisori, se permite primirea coletelor, probabil că și măcelarul primise vreun colet, se vede că soția are grijă de el. Măcelar și slănină — se leagă una de alta...

Măcelar, slănină și sînge de taur. În carceră se află, fără îndoială, vreun turnător, în orice închisoare și arest sînt și turnători, care cercetează totul, iscodesc, dar, probabil, măcelarul nu este dintre aceștia. De ce l-or fi arestat, de obicei măcelarii nu se ocupă de politică, măcelarii sînt împotriva puterii sovietice — doar aceasta a pus capăt speculei cu vite și carne.

— Soția mi le-a trimis, spuse măcelarul. Ennok înțelesese că are în vedere pîinea și slănina. Îl întrebă :

— Pentru ce te-au închis ?

— Probabil că prima mea nevastă a ciripit. Sau altcineva m-o fi denunțat. Acum te-apucă și groaza cîte denunțuri sînt.

Ennok nu l-a întrebat mai mult, i s-a părut că măcelarul nu vrea să răspundă mai clar. Este normal, ce rost are să-i torni totul unui om străin, ce rost are să trăncănești, poate doar pentru a-ți ridica moralul ?

— La percheziție mi-au găsit un pistol. Acum mă socotesc ilegalist și partizan. Și, ce este mai rău, e că era un TT din acelea cum au ostașii roșii. Nici prin cap nu mi-a trecut că pot face percheziție la mine. Dacă aș fi știut, nu l-aș fi putut ascunde ? În meseria asta a mea, fără pistol n-o scoți la capăt, mai ales în asemenea vremuri tulburi. Găsisem drăcia asta într-un șanț, pe drum ; avea numai două cartușe. Și iată-mă tîrît aici. Cineva care m-a văzut și a avut ceva cu mine m-a turnat. Cred că fosta mea nevastă mi-a făcut-o. Dacă părăsești o muiere, apoi să te ții, că asta nu ți-o iartă.

Ennok privi mai atent la măcelar. Avea o față roșie, acoperită acum de o barbă nerasă și nespălată de mai multe zile, ochii îi rîdeau — se vede treaba că era un om al dracului de tare, dacă ochii îi mai rîdeau încă. Nici copoii, nici turnătorii nu au ochi care rîd. Gîtul îl avea gros, ca de luptător ; un bărbat cu o asemenea ceafă poate fi într-adevăr măcelar. Mîinile și picioarele mari arătau că este foarte puternic, ar fi fost foarte nimerit la partizani, ochi zîmbitori, puternic, și s-ar părea că-i urăște pe naziști.

Au adus micul dejun și apă.

Setea îl obligă pe Ennok să se scoale și, abia tîrîndu-și picioarele, să se îndrepte spre bidon. În jurul vasului era îmbulzeală. Rezemîndu-se cu mîna de zidul umed, Ennok aștептă să-i vină rîndul. În sfîrșit, putu să ajungă mai aproape și luă cana legată de un lănțișor. Mai era apă destulă și începu să bea cu lăcomie.

Înapoi spre priciuri, Ennok merse cu pași mult mai siguri, mulțumit că picioarele îl ascultă mai bine. Acum, într-adevăr, poate sta întins pînă nu-l cheamă, l-or lăsa oare în pace pînă la prînz ?

Măcelarul îi întinse o felie de pîine și o cană, în care plescăia ceva. În loc de cafea, li se dădea o poșircă amară de culoare cafenie. Ennok trebui să-și impună s-o bea. De pîine nu se atinse ; o s-o mănînce mai tîrziu, dar nici prea tîrziu — neapărat pînă o să-l cheme

la interogatoriu ; pîinea trebuie mîncată înainte de interogatoriu, altfel n-o să mai poată mînca, iar or să-l bată pînă n-o să mai știe de el. Acum n-are nici un chef de mîncare.

Nici n-apucă să ia cîteva firimituri de pîine în gură, cînd fără să-și dea seama, ațipi. Somnul îl luase pe nesimțite, reuși să doarmă cîteva ore fără întrerupere. S-a trezit cînd s-a auzit strigat. Nu-i părea rău că nu-și mîncase pîinea. Oricum nu avea poftă. Se simțea mult mai bine, cînd s-a sculat, picioarele nu-i mai tremurau. Ennok i-a strecurat bucățica de pîine măcelarului, acesta l-a privit ciudat, dar Ennok n-avea vreme să-l mai întrebe ce s-a întîmplat. Se gîndi că ar trebui să fie mai apropiat de cei din celulă, poate că și în libertate a fost prea precaut și suspicios. Se pregăti să plece, își îndreptă gulerul puloverului, își trase haina și începu să se strecoare printre cei ce stăteau pe jos. Ceilalți îl urmăreau, le simțea privirile. Prin cap îi fulgeră un gînd : singurul lucru pe care-l poate face în calitate de comunist este să țină capul sus pentru ca nimeni să nu observe la el nici groază, nici resemnare. Se mai opri lîngă hîrdău, din nou simți o durere ascuțită în spinare, urina era roșie. Gardianul de lîngă ușă începuse să țipe, zorindu-l, dar Ennok nici nu voia să-l audă. Lasă-l să urle, gardienii înjură totdeauna, dacă-i dai atenție fiecăruia, ce te mai faci la interogatoriu ? Nu trebuie să se teamă de nimeni și nimeni nu trebuie să observe că el, Ennok, este în fond un schilod. În camera unde-l așteaptă anchetatorul trebuie să intre liniștit și sigur, iar ocările temnicierului nu sînt decît niște fleacuri. Ennok simțea cum se încordează totul în el, fiecare mușchi, fiecare nerv. E bine că picioarele i s-au întărit, că nu mai alunecă pe dalele de pe coridoare, șlefuite de mii de pingele, că are forță suficientă să țină pasul după temnicier, iar ăla se grăbea.

În încăperea în care aveau loc interogatoriile, Ennok a intrat într-adevăr cu pas sigur. Și-a concentrat toate forțele, mai putea încă să-și stăpînească mușchii. Nu i-a scăpat faptul că anchetatorul privește la el uimit. Sperau cumva că deținutul pierduse în mod definitiv capacitatea de a opune rezistență ?

Ennok nu și-a mutat privirea, ci s-a uitat chiar provocator la omul în puterea căruia fusese din nou dat.

Cînd ședea, anchetatorul nu părea înalt, dar în realitate era mult mai înalt decît un om de statură mijlocie. Avea un păr des, ondulat, niște pomeți proeminenți, ochi mari, căprui, ca de fată. În celulă se spunea că numele acestui anchetator deșirat, cu ochi ca de fată, este Sanden. Mai adăugau că odată intrat în mîinile lui Sanden, nu te mai poți aștepta la ceva bun. Judecînd după interogatoriile anterioare, Ennok trebuia să recunoască : da, Sanden este un anchetator cu experiență și nemilos, pesemne un fost funcționar la vreun tribunal, criminalist sau agent al poliției secrete.

Sanden nu se grăbea cu întrebările, îi plăcea la început să-i facă pe cei anchetați să aștepte, să-i aducă într-o stare de zăpăceală,

şi, pironindu-i cu ochii lui mari, să le paralizeze voinţa. Poate că se ocupa cu hipnoza? În orice caz, Sanden se achita cu zel de obligaţiile sale; perseverenţa, grosolănia, cruzimea totdeauna se unesc la asemenea indivizi. Fără să se simtă în vreun fel stînjenit, Ennok înfruntă privirile iscoditoare ale lui Sanden, ba chiar încercă să-l examineze în acelaşi mod, aşa cum făcuse şi acesta cu el. Cine este, în definitiv, acest anchetator? — un duşman convins sau pur şi simplu un executant sîrguincios, dornic să facă o frumoasă carieră? Executanţii zeloşi ai ordinelor, avizi de promovare — aceştia sînt de obicei mai răi decît toţi. Dar, la urma urmei, îţi era indiferent, oricum cruţare nu poţi aştepta nici de la acest hipnotizor cu o claie de păr des în cap, nici de la altcineva.

— Ei, v-aţi mai gîndit?

Aşadar, jocul mut se terminase, acum va începe o ploaie de întrebări.

— N-am la ce să mă gîndesc, răspunse Ennok. Limba îi da ascultare, putea rosti clar fiecare silabă. Ce bine că dormise, pîinea nu i-ar fi dat atîtea puteri. Expresia feţei lui Sanden nu se schimbase, se vede că nici nu se aştepta la alt răspuns.

— Nu credeţi că soarta dumneavoastră este deja hotărîtă? continuă Sanden cu vocea lui joasă; şi el avea o voce de bas ca a măcelarului, numai că nu era atît de răsunătoare. O să vă cruţăm viaţa chiar dacă n-o să recunoaşteţi nimic. Pe baza experienţei pe care o am, aş vrea să vă atrag atenţia însă că, mai

devreme sau mai tîrziu, chiar pe oameni ca dumneavoastră îi părăsesc puterile şi voinţa.

— Unde aţi locuit înainte de a vă muta pe strada Jõeveree?

— Pe strada Aleksandri.

— Numărul casei şi al apartamentului?

— 97 — 2.

— Şi pînă atunci?

— Pe Kastani, 74 — 5.

— Şi mai înainte?

— Nu-mi amintesc, pe atunci eram copil.

— La ce şcoală aţi învăţat?

— La gimnaziul de băieţi.

— L-aţi terminat?

— Nu, am fost exmatriculat.

— De ce?

— Pentru proastă purtare.

— Şi anume?

— Fumam, chefuiam.

Răspunzînd, Ennok uita de suferinţele sale, îl deranja numai durerea care-i pulsa în cap şi înţepăturile de sub abdomen. Respira mai uşor şi aerul era aici mai curat. Observîndu-l pe anchetator, Ennok căuta să sesizeze gîndul ce se ascundea în spatele întrebărilor, să ghicească ce ştiu ei într-adevăr şi dacă tovarăşii lui mai sînt în libertate. Hotărî să susţină aceleaşi mărturii ca la primul interogatoriu, deşi nu totdeauna răspunsurile lui fuseseră cele mai ingenioase. Acum ar fi vorbit mult mai bine, totdeauna mintea cea de pe urmă este mai bună. Deşi Ennok tot timpul se obişnuise cu ideea că ar putea fi arestat, asta se întîm-

plase oarecum pe neaşteptate, îl înhăţaseră pe stradă în timpul unei razii obişnuite, căzuse pur şi simplu în mod stupid. În general, să iasă în stradă fusese o greşeală, greşeală fusese şi drumul la Tallin, deşi Ennok simţea că nici acum n-ar fi procedat altfel. Era nerăbdător, e adevărat, dar a aştepta cu răbdare este aproape acelaşi lucru cu a te strădui să-ţi salvezi pielea. În plus, trebuia, în cele din urmă să afle ce s-a întîmplat cu îngrijitoarea de la şcoală, care-i oferise adăpost. Cînd plecase, gazda zăcea nemişcată pe podea. Ennok nu mai ştia dacă inima bătrînei femei mai bătea sau nu. Probabil că mai bătea, dar cît oare ? Încercările lui stîngace şi zorite de a o readuce în simţiri pe femeia leşinată nu dăduseră nici un rezultat. Îşi pierduse cunoştinţa de teamă sau se întîmplase ceva mai grav ? În noaptea aceea, Ennok nu se putuse decide în nici un fel : să rămînă lîngă gazdă care zăcea fără a mai da vreun semn de viaţă sau să fugă ? Dacă gazda nu s-ar fi temut de vecină, e îndoielnic că tusea lui ar fi avut un astfel de efect. La urma urmei, Ennok găsise mai înţelept să se ascundă, deşi simţea că această fugă îi va sfîşia sufletul. Chiar dacă aceasta era singura cale justă. Dacă vecina alergase s-o denunţe, prezenţa lui ar fi confirmat că aici într-adevăr era ascuns cineva şi gazda n-ar fi scăpat nepedepsită. Astfel însă, gazda putea să nege, putea spune că nu ştie nimic şi dacă tuşise cineva, putea fi foarte bine un hoţ sau tîlhar, strecurat pe furiş în casă. El nu putea să-i acorde ajutor

medical femeii, ce rost avea să rămînă la faţa locului ? Nici unul. L-ar fi arestat, vina gazdei ar fi fost şi mai mare, n-ar fi folosit nimănui, nici lui, nici bătrînei. Da, acum e uşor să argumentezi. Dar dacă bătrîna îşi dăduse duhul mai înainte de a i se fi acordat vreun ajutor ? Poate că portăreasa nici nu se dusese s-o denunţe, pur şi simplu se speriase şi se grăbise să plece, iar gazda avea nevoie de ajutor. Singurul om obligat s-o ajute şi vinovat de cele întîmplate îşi luase tălpăşiţa imediat. Pe Ennok nu-l părăsea sentimentul vinovăţiei, îşi făcea reproşuri tot mai amare şi, în sfîrşit, peste o săptămînă se hotărîse să se întoarcă la Tallin, ca să se lămurească. Nu apucase să ajungă la casa gazdei, pentru că-l înhăţaseră în oraş. Nu i-a fost de nici un folos nici faptul că a prezentat actul — acolo nu era nici o însemnare referitoare la domiciliu — cei ce-i pregătiseră actul fals făcuseră o greşeală. Oskar nu reuşise să-l înregistreze pe Ennok în cartea de imobil a feroviarilor. Oskar nu se îndoia că va reuşi să facă acest lucru, iar Ennok avea încredere în Oskar. Şi iată cît de stupid se întîmplase totul. Nu putea să spună că locuieşte la Oskar Sireli, deoarece era interzis să locuieşti oriunde fără mutaţie, l-ar fi pus în încurcătură pe Oskar, i-ar fi pricinuit o serie de neplăceri, nu ar fi fost exclus să-l aresteze chiar. Iar Oskar trebuie păzit. Şi acum Ennok, Dumnezeu ştie pentru a cîta oară declara că-l cheamă Edmmond Mätlik. Spunea că este montor-electrician, că lucra la Laokülas, la nişte ruşi. Ce e drept se

ocupase cîndva cu lucrări de utilaj electric, printre altele şi în treizeci şi nouă, la Leningrad, după ce-l expulzaseră din Estonia. Fusese pentru el o perioadă foarte grea. Nici chiar anii petrecuţi la Batareinaia, nu fuseseră atît de grei ; este cu mult mai groaznic cînd ai tăi nu te cred. Din fericire, pînă la urmă se lămurise totul, poate datorită faptului că niciodată nu-şi plecase capul şi niciodată nu recunoscuse nici o acuzaţie.

Mai departe, Ennok arăta în depoziţia sa că locuieşte permanent în Tartu. Cunoştea bine oraşul, acolo se şi născuse de fapt, cum putea să nu cunoască oraşul ? La întrebarea unde anume locuieşte în Tartu, Ennok răspunsese fără a sta pe gînduri : Jõeveere, 15 — 2. Putea să spună asta, deoarece casa pe care o indicase arsese în primele zile ale războiului. Acolo locuise, într-adevăr, un om pe nume Mätlik, iar locatarii casei inexistente acum nu erau prea uşor de găsit pentru a se organiza o confruntare. E îndoielnic că ei vor încerca să facă treaba asta, deoarece sînt convinşi că minte şi i-ar fi trimis demult un glonţ în ceafă dacă n-ar fi sperat să stoarcă de la el la cine s-a ascuns, cu cine acţiona, cine face parte din grupul lui, cum întreţinea legături cu ei etc... Din Paldiski, spunea el, nimerise la Virumaa astfel : cînd lucrările de la Paldiski fuseseră întrerupte, el se temuse să se întoarcă imediat la Tartu pentru a nu fi mobilizat, n-avea chef să lupte, iar mai tîrziu nu mai putuse să se strecoare spre Tartu, frontul tăiase Estonia în două. Îndepărtîndu-se de linia frontului, nimerise în Virumaa, peste Narva n-a vrut să treacă, dealtfel n-avea nici un rost : unităţile Armatei Roşii se retrăgeau. Tocmai se pregătea să plece la Tartu, pentru asta şi venise în oraş, să afle dacă merg trenurile, iar aici îl înşfăcaseră. Unde locuia şi cu ce se hrănea ? Locuia pe unde se nimerea, treabă de holtei — azi aici, mîine în altă parte. Din prostie începuse să bea, bani avea, la ruşi cîştigase bine, rublele mai circulau încă. Uneori reuşea să mănînce în vreun cătun, aproape o săptămînă locuise la o văduvă, o ajutase să strîngă cartofi, argatul ei fusese luat în Rusia, poate fusese mobilizat. Acum nu mai vrea să trăiască astfel — fără un acoperiş deasupra capului, cheltuise toţi banii, şi cît timp să tot umble brambura... În aceste depoziţii erau şi unele puncte slabe. Aşa, de exemplu, nu putea indica nici o adresă exactă unde se oprise pînă la venirea în oraş, numele văduvei la care culesese cartofi şi aşa mai departe. Cu toate acestea, primul anchetator care-l interogase îl crezuse, îi spusese chiar că şi el s-a ascuns în pădure de teama evacuării, de partea ruşilor nu voise în nici-un chip să lupte, împotriva ruşilor — cu plăcere, împotriva ruşilor luptase încă în timpul războiului de eliberare [1], are ordinul „Crucea libertăţii" clasa a III-a. Pentru că primise acest ordin şi pentru faptul că în-

[1] În Estonia burgheză, războiul împotriva Uniunii Sovietice din anii 1918—1919 era numit „război de eliberare.

tr-un timp lucrase în poliție, roșii voiseră să-l exileze în Siberia. Cel de-al doilea anchetator care-l interogase și cel de-acum se îndoiseră de fiecare cuvînt al lui, pentru ei Ennok este un comunist lăsat în ilegalitate cu scopul de a organiza rezistența. Ei vor afla, desigur, care este numele adevărat, dar, la urma urmei, asta n-are importanță, principalul e că îl socotesc comunist. Acum comuniștii sînt în afara legii, sînt uciși fără nici un fel de judecată, sînt împușcați imediat, este de ajuns ca cineva să-i arate cu degetul. Ei speră, probabil, că Ennok nu va rezista, își va trăda tovarășii și atunci vor putea împușca mai mulți. Chiar dacă ar fi divulgat cele două ajutoare ale sale, tot nu l-ar fi lăsat în pace, nimeni n-ar fi crezut că nu mai erau și alți tovarăși. Adevărul, însă, ăsta era. El nu reușise să facă încă nimic, bine că măcar îl găsise pe Madis, iar acesta nu se temuse. Acum mulți se tem, nopțile afară din oraș se aud răpăind salve de armă, ecoul lor răsună pînă departe, umblă zvonuri care-ți paralizează rațiunea... Cine-i ăla care vrea să-și bage singur capul în laț ? Și Oskar se dovedise a fi foarte dîrz, dar ăsta era doar începutul. Cele mai multe eforturi le cheltuise pentru a se ascunde. În treizeci fusese mai simplu, atunci locurile conspirative erau stabilite dinainte, erau chiar și locuințe de rezervă, în organizațiile legale activau tovarăși, atunci părea că-i mai ușor. Desigur, nici pe atunci lucrurile nu erau simple — organizația de partid fusese distrusă cu cruzime, în asocia-

țiile muncitorești mișunau provocatorii, nu știai în cine să ai încredere și în cine nu... Erma, care era socotit un luptător revoluționar convins jucase rolul de trădător, făcuse mult rău și la Leningrad, calomniatorii sînt prea ușor crezuți... Acum lui Ennok i se indicaseră numele a patru tovarăși de nădejde, dar s-a dovedit că unul, pe care-l cunoștea dinainte, și în care își pusese mari speranțe, se evacuase în ultimul moment, alți doi fuseseră împușcați imediat după venirea nemților, cel de-al patrulea se purta ca și cum nu știa nimic, se vede că își ferea pielea. Abia peste trei săptămîni Ennok s-a întîlnit cu Madis — socotea ziua asta drept cea mai fericită. La Madis se ascunsese în treizeci, cînd acesta avea un atelier de croitorie la Rakver. Croitor bun, avea multe comenzi, trăia bine, dar îl ajuta pe Ennok și pe tovarășii lui. Logica comportamentului uman este uneori ciudată. Și acum Madis coase la mașină, și acum îi oferise adăpost, spunîndu-i că pe el nu-l suspectează nimeni. La el stătuse Ennok ascuns două săptămîni. Prin intermediul lui Madis făcuse cunoștință cu Oskar, căruia chiaburii îi uciseseră fratele geamăn. Oskar, un om înverșunat, însă totodată reținut, era ferm convins că nemții vor fi bătuți. Jurase că atunci cînd se va sfîrși războiul își va încheia socotelile cu ucigașii fratelui. Oskar locuia în afara orașului, lucra la calea ferată și-i promisese lui Ennok că-l va ajuta să se angajeze acolo. Dacă socotești cele două ajutoare o „rețea“, atunci el reușise să împletească o rețea ilegală, măcar

numai un ochi al reţelei, mai mult nu reuşise să facă. Anchetatorul nu l-ar crede însă. O garnitură nemţească cu muniţii deraiase şi undeva în pădure găsiseră doi friţi ucişi. Ambele cazuri fuseseră declarate ca fiind mîna comuniştilor. Trenul, însă, deraiase din pricina unui mecanic nepriceput, în orice caz aşa susţinea Oskar. Desigur, Ennok nu era singurul pe care-l lăsaseră în oraş, dar activitatea lui se limita la faptul că găsise doi tovarăşi siguri. Pe muncitorii de la fabrica de postavuri era prea devreme să-i socotească oamenii lui, dar spera că în curînd se va putea bizui şi pe ei. Dacă nu s-ar fi întîmplat totul aşa de brusc, de-ar fi ştiut măcar cu două săptămîni mai înainte ce sarcini îl aşteaptă, poate că atunci într-adevăr ar fi putut să arunce în aer trenuri, cine ştie...

— Îl cunoaşteţi pe Jaan Ennok ?

Ennok nu s-a aşteptat la o asemenea întrebare, a avut chiar pentru moment impresia că totul e pierdut, că anchetatorul se joacă cu el, precum pisica cu şoarecele, că ştiuseră de la început cine este. Simţea că trebuie să răspundă repede, nu mai putea tărăgăna — tăcerea era echivalentă cu o recunoaştere. Anchetatorii totdeauna încearcă să te ia prin surprindere, ăsta e un tertip al lor. Nu putea însă deschide gura, lovitura fusese prea neaşteptată... Nu putea, totuşi, să tacă aşa prosteşte, chiar dacă totul era hotărît.

— Pe cine ?

Bine că măcar atît îi dăduse prin cap să mormăie.

— Pe Jaan Ennok.

Ennok clătină încet din cap. Cine le-o fi spus numele lui ? Nici măcar Madis nu-i cunoaşte adevăratul nume... Poate că totuşi îl ştie, doar fotografia sa cu numele adevărat fusese cîndva publicată în ziar. Pentru Madis el era Edmund Mätlik. Regulile conspiraţiei cereau ca el să fie Mätlik. Cine rîde ? A-a, anchetatorul, el rîde aşa, părînd a fi într-adevăr bucuros. Acum trebuie să fie cu ochii în patru.

— Deci, nu-l cunoaşteţi pe Jaan Ennok ?

Ennok observă că ochii ca de fată ai anchetatorului, încadraţi de nişte gene lungi nu mai rîdeau. La drept vorbind, în ei nu se vedea licărirea de rîs nici înainte, cînd gura-i rîdea, tot timpul rămîneau reci şi această privire rece era pironită acum asupra lui Ennok.

— Nu-l cunosc, răspunse Ennok. Singura soluţie era totuşi să nege.

Anchetatorul începu iar să rîdă, de data asta cu toată faţa. Era, într-adevăr, mulţumit de ceva, poate pentru faptul că-l pusese în încurcătură pe interogat ? În momentul acesta, Ennok simţi că s-a deschis uşa. Ştia că a intrat şelarul, el este cel care intră totdeauna cînd se deschide uşa. Azi, Sanden este nerăbdător, ca dealtfel în toate aceste ultime zile — se grăbea să-l cheme pe călău, deşi interogatoriul abia începuse. Se vede că este sigur de versiunea lui şi arde de nerăbdare să i se confirme. Ennok nu întoarse capul, trebuie să arate că nu se teme de ceea ce va urma, n-o să joace aşa cum vrea Sanden. O, dacă limita

lui de rezistență ar fi departe, atît de departe, încît ei să-și piardă răbdarea și să-l pună la zid. Ennok își încordă din nou toate forțele : ieri, șelarul îl lovise fără a spune o vorbă, poate că și azi va proceda la fel. Cu toate acestea, umerii i-au tresărit. Trebuie să se țină tare, voința nu trebuie să-i slăbească, dacă se va întîmpla așa ceva, aceasta va fi limita. Moartea trebuie să vină mai devreme. Ennok îl privea tot timpul pe anchetator, fără a-și desprinde ochii de la el, acest lucru i se părea acum cel mai important, de parcă l-ar fi ajutat să împingă limita puțin mai departe. Este ciudat, totuși, de ce nu se închide ușa, de ce o ține atît de mult deschisă ? Deodată, Ennok desluși pașii mai multor persoane. Nu întoarse capul, în fond ce-l interesau pe el cei ce intraseră. Unul dintre ei tîrșîia picioarele, așa umblă deținuții schingiuiți... Te pomenești că i-au arestat pe Madis sau Oskar ?

Anchetatorul s-a ridicat și a pășit grăbit în întîmpinarea celor ce intraseră. S-a auzit zgomotul unui scaun mutat din loc, cineva respira cu greutate, se vede că acela care intrase mergea tîrîndu-și picioarele.

— Luați loc.

Era vocea de bas a lui Sanden.

Anchetatorul s-a apropiat de Ennok.

— Deținut Ennok, ridică-te în picioare !

Ennok continua să stea.

Cineva îl apucă de umăr. O voce necunoscută îl strigă :

— Ridică-te !

Acum Ennok s-a ridicat în picioare.

— Întoarce-te !

Era tot vocea de bas a lui Sanden.

Ennok se supuse. Reuși să se reculeagă, era gata de orice, chiar pentru o întîlnire cu Madis, chiar pentru eventualitatea că în fața lui ar putea fi vreunul din tovarășii săi de la Tallin, el mai avea încredere în sine, în orice caz se străduia să creadă în el însuși.

Acum îi văzu pe cei ce intraseră. Se aflau aici, aproape, camera nu era prea mare. Trei dintre ei erau bărbați, nu-i cunoștea. Privirea lui Ennok abia lunecă peste ei și se aținti asupra unui singur om, asupra unei bătrîne care ședea pe scaun. Era o femeie pe care a recunoscut-o numaidecît. Slavă domnului, gazda era în viață. Nu cumva și ea este arestată ? Dar ce s-a întîmplat cu ea, de ce oare mîinile și picioarele îi atîrnă așa de moi ? Doamne, dumnezeule, este paralizată ! Sentimentul vinovăției care-l cuprinsese pe Ennok nu-i îngăduia să privească în ochii femeii, apoi își impuse totuși să facă acest lucru : voia să-i ceară iertare femeii paralizate și, fără voia lui, privirea îi deveni mai caldă.

Asupra lui Ennok erau ațintiți niște ochi stinși, îl va recunoaște oare această femeie ? Ennok ar fi vrut ca femeia să-l recunoască, deși pentru el ar fi fost mai bine să nu se întîmple acest lucru. Ce mai contează acum acești călăi care-l urmăresc ? Important era ca bătrîna să-l înțeleagă, să înțeleagă că lui îi pare rău și că roagă să fie iertat, deși nu se mai poate îndrepta nimic.

— L-ați văzut vreodată pînă acum pe acest om ?

Cuvintele lui Sanden erau adresate femeii. Vocea nu-i era răutăcioasă, ci ca un murmur blînd și cu toate acestea bătrîna a tresărit — așa cel puțin i s-a părut lui Ennok. Acum, ochii femeii s-au însuflețit, în ei a licărit spaima, Ennok avea impresia că se teme și se teme nu de Sanden, ci de el... în el vede ea nenorocirea ei, pierzania ei. Ennok era cuprins de neliniște, se stăpînea cu greutate, dorința de a-i cere iertare femeii devenea tot mai puternică.

— M-ați înțeles ? o întrebă anchetatorul pe femeia paralizată. Ca și mai înainte, vorbea pe un ton blînd. Îl cunoașteți pe criminalul din fața dumneavoastră ? Nu încercați să vorbiți, deoarece asta vă obosește, noi o să vă înțelegem dacă o să dați pur și simplu din cap. Îl cunoașteți sau nu ?

Ennok nu se mai putu stăpîni.

— Nu sînt criminal, rosti el foarte agitat.

— Taci din gură ! strigă Sanden la el și se adresă din nou femeii : Așteptăm, doamnă Greenberg.

Lui Ennok i se păru că acum femeia l-a recunoscut. Îi era indiferent dacă ea va da sau nu din cap, nu era tulburat din pricina asta, se temea de o privire osînditoare, se temea de reproșurile ce puteau fi citite în această privire. Înțelege oare această nefericită că el regretă, că își cere iertare, înțelege oare ea toate astea ? Deodată, Ennok înțelese că el procedase ca un egoist, căutînd adăpost, că nu avea dreptul să

expună pericolului o femeie bătrînă și bună, care-i era complet străină. Rugînd-o să-i acorde găzduire, el îi spusese că vine de departe, că îl așteaptă un drum lung, că aici nu cunoaște pe nimeni și de aceea este nevoit să caute un acoperiș. Gazda nu-l întrebase nimic, îl privise lung, fără să scoată o vorbă și, în cele din urmă, îl invitase din coridor în cameră. Abia apoi, la un ceai fierbinte, Ennok adăugase că nu este un răufăcător, dar că va fi mai bine dacă nimeni nu va afla că el va rămîne peste noapte aici. Atunci Ennok rămăsese cu impresia că femeia a înțeles cu cine are de-a face, altfel nu l-ar fi ascuns de teama vecinei. Ennok și acum gîndea la fel, dar asta nu atenua sentimentul vinovăției.

Și iată că acum se priveau unul pe altul în ochi. În privirea ei nu putea sesiza nici reproș, nici învinuire, nici mînie, nici ură, nici vreun fel de alte simțăminte. Așa i se părea și îl chinuia faptul că nu poate citi nimic în ochii femeii paralizate.

— Luați-o de aici !

Vocea lui Sanden sparse tăcerea. Doi polițiști în uniformă o apucară pe femeie de brațe și o ridicară de pe scaun. Cel de-al treilea, probabil un copoi, în civil, dădu neputincios din mîini. Polițiștii nu voiau să facă prea mult efort, picioarele fără viață ale femeii se tîrau pe dușumea. Ennok simți că parcă se sufocă.

După ce ușa se închise în urma celor ce ieșiseră, anchetatorul remarcă :

— După cum văd, avem chiar și conștiință !

Ennok nu-i răspunse, aproape că nici nu auzi ironia anchetatorului, se afla încă sub impresia întîlnirii.

— Te-ai ascuns la Greenberg, îngrijitoarea de la şcoala din Viiaipere !

— N-am văzut-o niciodată, spuse Ennok ; trebuia să răspundă aşa, n-avea încotro.

— Ochii te-au trădat, strigă enervat Sanden.

— Mă luaţi drept altcineva, răspunse Ennok.

— Nu mă îndoiesc de faptul că te-ai ascuns la Greenberg. Nu mă îndoiesc că eşti Jaan Ennok.

Ennok tăcea, nici măcar nu se ostenea să-l urmărească pe anchetator, se gîndea la femeia căreia Sanden i se adresase „doamna Greenberg". Voise oare s-o influenţeze pe nefericita paralizată cu amabilitatea lui ? Sau poate ea nu era totuşi arestată ? Femeia nu dăduse din cap, nu depusese mărturie împotriva lui, se sacrificase pentru a doua oară. Bătrîna îngrijitoare avea o mie de motive să-l acuze şi totuşi în privirea ei nu fusese nici reproş, nici osîndire. Sentimentul recunoştinţei faţă de un om care suferise atît de mult din pricina lui îl subjugase cu totul. Ennok avea senzaţia că nu se mai află în faţa anchetatorului, unde nu ai voie să uiţi de tine nici pentru o clipă.

Era atît de cufundat în gînduri, încît nici n-a auzit cînd a intrat şelarul. Lovitura bastonului de cauciuc şi o durere ascuţită în ceafă îl readuseră între aceste ziduri de piatră. Chiar după a zecea lovitură cruntă el s-a putut totuşi

ţine pe scaun de parcă căpătase noi puteri. Abia cînd şelarul şi-a mai tras sufletul din pricina efortului făcut, Ennok s-a prăbuşit parcă într-o prăpastie fără fund...

Plescăie apa... unde se află, pe mare ? De ce s-a clătinat aşa de tare barca, de unde sînt valurile astea, nu cumva începe furtuna ? Pînă la mal au mai rămas cinci-şase kilometri, peste un ceas vor fi acolo. Nişte vîslaşi buni ar fi ajuns cu siguranţă mai repede. Valurile se prăvălesc în barcă, cine nu vîsleşte trebuie să scoată apa, apa care creşte cu o repeziciune uimitoare. Poţi să-ţi storci hainele, sînt uzi pînă la piele ; nu face nimic ; pe mal va fi cald, malul de care se apropie ei este un mal bun. Nici nu se vede — valurile sînt aşa de înalte, încît uscatul nu se vede. Din pricina apei reci, simţi cum îţi înţepeneşte tot corpul. Se scufundă barca, pe legea mea că se scufundă, apa a ajuns chiar pînă sus, dar vîslele nu trebuie lăsate din mîini... Îi vor vedea oare cei de pe mal ?

De undeva se aud voci... Doar oamenii nu merg pe mare şi totuşi se aud voci, voci omeneşti, dar limba pe care o vorbesc este străină ! Nu este limba estoniană... S-au înecat deja ? Pe legea mea că asta-i limba germană. Cine vorbeşte ? Ceva aici nu-i în regulă, totul este doar un delir.

Unde se află ?

Ennok simţi cum îl cuprinde frigul, veşmintele i s-au udat fleaşcă... Nu cumva aceia, care vorbeau nemţeşte, îl aruncaseră în mare.

Ce s-a întîmplat, de ce nu poate deschide ochii ? Barca nu se mai clatină acum. A fost oare un vis ? Este treaz, sau visează ?

Treptat, Ennok a priceput totul. Zăcea pe podea, în camera anchetatorului, îi turnau apă pe cap. Cineva s-a apropiat, apa a început să-i curgă din nou cu zgomot pe gît, a tresărit şi ochii i s-au deschis de la sine.

— E-n regulă, spuse unul.

— Mult timp o să-ţi mai baţi joc de noi ?

Ennok recunoscu vocea şelarului. Acum nu mai trebuie să stea culcat, ăsta îl va lovi iar în burtă cu piciorul. Încercă să se ridice în picioare. Hainele leoarcă i se lipeau de corp. Cîte găleţi de apă îi turnaseră pe spinare ?

— Ajutaţi-l să se ridice !

Şelarul vru să-l apuce — mîinile lui grosolane îi pricinuiau durere. Ennok se smulse şi se ridică singur. Dacă şelarul îl va lovi, îl va pocni şi el. Călăul nu l-a mai lovit însă, probabil aştepta un nou ordin. Ennok stătea în mijlocul încăperii, apa îi şiroia gîrlă de pe haine pe duşumea, frigul îl cuprindea tot mai mult.

— Ia loc.

Şelarul a vrut ori să-l ajute, ori să-l împingă, dar Ennok se feri din nou. Pînă la scaun erau doi paşi, îi parcurse cu greu şi se aşeză. Capul începu să i se învîrtă din nou, îi venea să vomite, frigul şi umezeala îl pătrundeau pînă la oase.

— Ştim totul, nu are sens să mai negi.

Anchetatorii declară totdeauna că ei cunosc totul şi că n-are sens să negi, aşa-i spuneau

mereu. De unde-i aflaseră numele ? Pe bătrîna îngrijitoare o denunţase vecina, dar cine-l trădase pe el, pe Ennok ? Careva dintre tovarăşii din Tallin care nu rezistase schingiuirilor ?

— Într-adevăr, ştim totul, repetă anchetatorul.

Lasă-l să repete de zece ori, de o sută, de o mie de ori.

Sanden poate gîndi ce vrea, cum va dovedi deducţiile lui ? unde sînt probele ?... Ce tot spune anchetatorul ăsta ? De unde ştiu şi asta ? Cineva probabil a pălăvrăgit... Acum trebuie să fie foarte precaut.

— Ştim, de exemplu, că la timpul respectiv, dumneata ai trecut fraudulos frontiera în Rusia. Te-ai întors peste cîţiva ani, avînd pregătirea corespunzătoare unui organizator ilegalist. N-ai avut noroc, ai fost prins pînă la urmă şi condamnat la muncă silnică. În treizeci şi opt ai fost eliberat în urma amnistiei şi dumneata şi tovarăşii dumitale aţi fost obligaţi, ăsta e cuvîntul, obligaţi să părăsiţi Estonia. Ţii minte ? pe mare, şi cu barca. La Leningrad nu te-au întîmpinat cu flori, t o v a r ă ş e Ennok, ci te-au pus pentru un timp la răcoare. Abia pe la sfîrşitul anului 1940 ai reuşit să cîştigi din nou încrederea şi să te înapoiezi în Estonia. Probabil că dumneata ai cerut să te întorci în Estonia. După cum vezi, ştim, într-adevăr, totul. Ce sens mai are să ascunzi, că în calitate de ilegalist cu experienţă, te-au lăsat în Estonia pentru organizarea mişcării de rezistenţă.

Știu al naibii de multe, știu chiar și despre acea sinistră neînțelegere. Cine le povestise că el, Ennok, fusese suspectat, de unde obținuseră asemenea informații ? Probabil că cineva dintre cei din Tallin pălăvrăgise ce nu trebuia. Madis nu știe nimic despre greșeala aceea groaznică, pe care Ennok o tăinuia. Cine oare nu și-a ținut gura ? Cine și-a prețuit mai mult viața decît onoarea revoluției ? *Cine* ? De la el nu vor afla nimic, el nu se va recunoaște vinovat de nimic, măcar de i-ar ajunge forțele pînă la capăt...

Tot corpul îi era zguduit de un tremur rece. Ce-ar fi să ceară haine uscate ? Nu, n-o să le ceară, îmbrăcămintea uscată nu-l va salva de nimic și nici nu i-o vor da. Sau, poate îi vor aduce totuși altă cămașă ?

Sanden continuă :

— Dumneata l-ai ucis pe Edmund Mätlik și ți-ai însușit actele lui. Pe lîngă toate celelalte, trebuie să răspunzi și pentru omucidere.

Brusc. Ennok văzu, alături de fața lui Sanden, chipul îngrijitoarei de la școală. Doamna Greenberg îi zîmbea și Ennok îi răspunse tot printr-un zîmbet.

— Ia te uită, mai și rînjește ! se miră șelarul.

— Ce poți spune referitor la cuvintele mele ? îl întrebă anchetatorul. Încetează să mai zîmbești.

— Pretind să-mi dați haine uscate, răspunse Ennok. Zîmbetul nu-i dispărea de pe față.

— Pretinzi ? urlă șelarul. Îți încing eu pielea îndată !

Ennok văzu mîna ridicată, nu încercă să evite lovitura, dealtfel n-ar fi ajutat la nimic. Nu mai avea putere să se apere și chiar dacă ar mai fi avut, nici atunci nu i-ar fi fost de vreun folos, deoarece l-ar fi legat și ar fi continuat să-l tortureze. Trebuie să țină capul sus, asta este singura apărare sigură.

Unde dispăruse fața doamnei Greenberg ? Ennok înțelese că fața zîmbitoare i se năzărise doar și cu toate acestea îi părea rău că vedenia se risipise.

Nemernica creatură nu lovea cu toată puterea. Nu mai avea putere ? Capul lui Ennok se clătina dintr-o parte în alta, după cum îl loveau, sîngele i-a dat pe gură. Se temea să nu cadă de pe scaun, dar nu, n-a căzut, numai că totul i se învîrtea în fața ochilor. Nu are voie să cadă, șelarul atîta așteaptă... De unde trăsnește a votcă ?

— Ei, acum ți-e mai cald ? îl întrebă șelarul, gîfîind de atîta efort, apoi se opri, așteptînd parcă.

Ennok nu-i răspunse, nu reușea să mai perceapă cuvintele, de altfel nu mai era capabil să judece. Nu simțea nici gustul sîngelui în gură, nici durerea, corpul nu mai reacționa la nimic. Biroul din fața lui începuse să se miște parcă... Unde se află, cine dansează în jurul lui ?

Barca se leagănă, de ce se leagănă barca dacă marea este liniștită ? Sau i-au dat o barcă care trebuie să se scufunde ? De la poliția secretă te poți aștepta la orice. De pe mal, trebuie să-i vadă totuși, doar malul e aproape. Unde l-au

adus, de ce-l duc la interogatoriu, este vorba de o groaznică neînțelegere, ei trebuie să înțeleagă acest lucru ! Ei nu-l cred, confundă ceva, de ce se îndoiesc de fiecare cuvînt, totul trebuie să se lămurească imediat, doar agenții nu sînt trimiși astfel peste graniță.

Ce vor de la el ?

De ce-am venit ? Unde trebuia oare să merg ? Asta este patria mea, este adevărat, nu m-am născut aici, m-am născut în Tartu, dar de ce oare nu pot numi statul oamenilor muncii drept a doua patrie a mea ? Chiar dacă puterea sprijinită de baionete nu m-ar fi izgonit din Estonia, oricum odată și odată tot aș fi venit aici, deși și acolo e nevoie de oameni, este chiar mai multă nevoie decît aici, dar acolo simți că te sufoci, e groaznic de înăbușitor.

Nu pot spune nimic mai mult, nu vreau să-mi aduc învinuiri false, eu spun adevărul gol-goluț, n-am în suflet nici o intenție rea. Nu trebuia să cad în treizeci și unu, este adevărat, dar am fost denunțat, iar acum mă socotesc trădător, dar tovarășii pot să confirme cum a fost în realitate, am stat doar în aceeași celulă.

Cu ce scop am venit aici ? Aceeași, mereu aceeași întrebare... Am venit pentru că m-au expulzat și m-au expulzat pentru faptul că nu mă mai recunoșteau drept cetățean al Republicii Estoniene, dar și în cazul în care nu m-ar fi expulzat aș fi venit bucuros. Mi-am îndeplinit sarcina așa cum m-am priceput, altul ar fi putut, poate, face mai mult, nu sînt cine știe ce personalitate însemnată, nu mă supra-

apreciez. Desigur, acum aș fi avut mai multă minte, în cei șapte ani și jumătate de închisoare am căpătat mai multă experiență în multe privințe, acum aș fi putut face mai mult, pot chiar acum să mă întorc, dacă este necesar. Măsura valorii mele n-o dau decît faptele mele pe care le pot face spre binele comunismului... Nu, toate astea sînt calomnii ale lui Erma, eu nu mă consider un provocator, nu-mi trebuie libertate cumpărată cu prețul minciunii, decăderea morală este de o mie de ori mai rea decît moartea fizică.

Care este numele meu adevărat ? Acest lucru este doar cunoscut, nu l-am ascuns niciodată : Jaan Jüri Ennok, pot s-o spun de o sută de ori, poate că repetatele interogatorii sînt o simplă formalitate ? Este chiar uimitor, înseamnă că anchetatorul știe limba estoniană, mai înainte nu lăsase să se vadă acest lucru, noi vorbisem tot timpul în limba rusă, nu cumva asta e vreo capcană ?

De nu s-ar mai clătina așa podeaua... Oare n-am răspuns ? Dar de ce țipă, doar repet... Are o expresie ciudată, de ce oare are o față atît de schimonosită ?

Cine-i ăsta care dansează în jurul meu, cînd a reușit anchetatorul să se schimbe, fața lui îmi este cunoscută... Omul ăsta m-a interogat, dar cînd și unde ?

Toate măruntaiele îmi ard ca focul, am mîncat oare ceva alterat ? Dimineața ne-au dat niște linte fiartă, nu putea fi stricată... Cine oare a fost trădat pentru un blid de linte ?

Iar începe să se clatine podeaua, totul se învălmășește definitiv.

Iar vor să afle care este numele meu adevărat, le repet încă o dată : eu sînt Jaan Ennok, Jaan Jüri Ennok, originar din Tartu, unii mă numesc Tartu Jüri — este o veche tradiție. Ce ciudat, de unde sînt oare aceste valuri înalte, doar nu bate deloc vîntul !

Cine l-a apucat de umăr ?

Toți îl întreabă unul și același lucru : de ce nu răspunde, trebuie să răspundă. De ce oare anchetatorul a început să vorbească în estonă ?

— Dumneata ești Jaan Ennok.

Desigur, a negat vreodată acest lucru ? El își spuse din nou numele adevărat, el spusese tot timpul numai adevărul. În anul treizeci fusese trecut clandestin în Estonia, iar acum se întorsese, într-un fel atît de ciudat, poliția secretă îi organizase această îngrozitoare întîlnire.

— Răspunde !

Ce drept au oare să strige la el, la un luptător al revoluției nu-i îngăduit să strigi, el n-o să le permită să strige, măcar dintr-un sentiment al demnității omenești, de unde asemenea maniere la ei ?

De ce-l zgîlțîie, cum de îndrăznesc să-l lovească peste față, nu ai voie să te porți astfel cu nici un om, la ei privește o lume întreagă, ei nu înțeleg asta ?

Unde mai văzuse un bărbat cu asemenea ochi căprui de fată... ceva se învălmășise de tot, ceva nu este în regulă... unde se află, cine sînt ei, ăștia care s-au aplecat asupra lui ? Nu, nu, ceva aici este în neregulă, unde se află, mă rog, cine-l tot interoghează ?

— Jaan Ennok, nu mai are rost să negi ceva.

Ochii lui Ennok începură să distingă din nou ce se petrece în realitate în jurul lui. Șelarul îl zguduia și-l lovea peste față, anchetatorul îi vorbea. Doamne, dumnezeule, nu cumva recunoscuse că el este Ennok ?

— Să nu mai îndrăznești să rînjești !

Înseamnă că tot mai zîmbește ? Asta-i bine că mai poate zîmbi încă, este foarte bine, o să le rîdă în față cît mai este viu.

— Pretind... să mi se dea... haine uscate.

Cine spusese asta ? Oare vocea lui e atît de răgușită și slabă ?

— Luați-l de aici.

Șelarul îl smuci de pe scaun. Picioarele nu-l mai ascultau pe Ennok, îl tîrau așa cum o tîrîseră și pe îngrijitoarea de la școală. Așa se procedează cu cadavrele. El însă nu cedase, va cere procesul-verbal și dacă pe hîrtie scrie că a recunoscut că numele lui este Ennok, va șterge aceste rînduri. Fără a-și lua ochii de la fața anchetatorului, Ennok continua să zîmbească, trebuie să găsească în el forță pentru a zîmbi, trebuie....

1970

STROPITOAREA RUGINITĂ

AŞA ESTE, mare aglomeraţie. Zi de duminică — toţi nu ştiu altceva decît să umble care încotro. În zilele de lucru e şi mai rău — unii încolo, alţii încoace şi aşa, fără întrerupere. Măcar de-ar avea vreun scop sau vreo treabă. Nu, pur şi simplu, umblă fără rost, numai ca să-şi omoare timpul... În autobuz şi nici aici nu ştiu să se poarte ca oamenii. La uşă se înghesuie de-a valma, nu le dă prin cap să avanseze. Te calcă care mai de care pe picioare, te împing din spate, fără un pic de politeţe. Pînă şi un taxi e greu să prinzi, stai şi aştepţi, ba mai şi înjuri la rînd. În autobuz mai treacă-meargă, poţi rezista douăzeci de minute. Poftim — douăzeci şi cinci. Măcar o zi pe săptămînă să respiri aer curat. Dar ce, parcă la Pirita aerul e curat ? De la uzinele din oraş, de la centrala electrică vîntul aduce funingine. În oraş poţi să te sufoci de-a binelea din pricina fumului, a gazelor de eşapament. Pentru un cancer la plămîni este tocmai ce-ţi trebuie. Inspecţia auto verifică numai frînele şi farurile, nu-i interesează duhoarea pe care-o emană maşinile. S-ar impune totuşi s-o facă.

Mai departe de Pirita n-are rost să mergi. Cobori la Pirita, tragi o raită prin pădure ca să-ţi faci poftă de mîncare. Dacă o iei drept prin pădure ajungi repede la Mähe, Kristjan probabil că este acasă. El nu-şi pierde vremea. Mă chemase mai demult să-i văd solariile, se lăuda că scoate de pe urma lor două mii pe an fără efort. Castraveciori timpurii, roşii, iar acum şi flori. Florile sînt cele mai rentabile. Ce să-i faci, e pensionar, de ce n-ar face-o, fără să bată la ochi ? De pensionari nu se iau aşa uşor. Rar de tot cînd pică cîte unul. Se emit o grămadă de legi şi hotărîri, dar controlul e slab. Controlul aplicării lor, cum le place să spună. Cine-i deştept face tot ce vrea, chiar aşa, şi nici-un cîine nu latră...

Poftim şi cucoana asta : s-a prăvălit peste mine ca un munte. Cred că are peste cinci puduri. Nimic de spus, e nurlie, zveltă. Te pomeneşti că e toată încorsetată. Iar cînd îşi scoate corsetul !... Obrajii pomădaţi, genele false, poartă perucă. N-are mai puţin de cincizeci de ani. E vreo chelnăriţă sau coafeză, sau vreo cîntăreaţă, sau cine ştie ce cucoană. Acum nu sînt mai puţine cucoane ca pe vremuri. Domni sînt mai puţini, dar cucoane tot atîtea.

Sînt o groază de şefi şi fiecare din ei are o soţie. Generalii şi coloneii — la fel... Ia te uită, mai aruncă şi ocheade, te pomeneşti că se dă în vînt după tineri...

Şi găliganul ăsta umblă de parcă ar fi un baron. Da' de unde, e pur şi simplu un sălbatic. Laţele pînă la umeri, gulerul plin de mătreaţă. Puţin îi pasă că femeile stau în pi-

cioare. Cultură, educație! Cultură și educație berechet, iar politețe nici de doi bani. Iar ăsta care s-a afumat, îți duhnește în față a basamac și nici nu clipește. Dacă apuci să-i zici un cuvînt, riști să primești zece... Dar unde să-ți mai verși năduful dacă nu în tramvai sau autobuz? În fața grangurilor de tot felul trebuie să-ți pui lacăt la gură. Poftim, de dimineață, s-a afumat. Nu mai are altceva de făcut cu banii decît să-i bea. Ce să te faci cu ăștia? Nici unul din ei nu are vreun scop în viață, de-aia se pun pe băut. Totul ți-e scris dinainte — cine ești, ce ai de făcut. Căsuță, mașină și mai departe — stop! Și ce-s casele astea noi. Singurul avantaj e că locuiești singur. De-ai putea obține niscai venituri de la chiriași, ar mai fi cum ar mai fi... Nu-ți mai rămîne deci altceva decît sticluța. Cine are bani, trage la măsea, cine nu — tot bea. Fiindcă toată viața se zbat în sărăcie. Toți sug — și învățătorii, și medicii, și directorii, și tot felul de granguri. Nemaivorbind de pictori și actori, ăștia dintotdeauna au tras la măsea...

Aoleu, ce te mai zdruncină! Ăștia habar n-au să conducă, iar de este vreunul care mai știe, merge cum se nimerește. Mașina-i a statului, ce-i pasă lui. De se întîmplă să se rupă arcurile sau axul, s-or pune altele. Rublele zboară în vînt; ei, și ce, doar sînt ale statului, nu sînt din propriul buzunar. Mai înainte, un asemenea șofer n-ar fi fost ținut la „Motor" nici măcar o zi. Lipsește un ochi de gospodar, asta este. La autobază aleargă după premii, nici nu le pasă de pasageri. Dă-i bătaie. Străzile

sînt într-un asemenea hal, de parcă le-ar fi rîmat porcii. Unul vine și toarnă asfaltul, altul după el îl sparge, iar mai-marii orașului țin cuvîntări și întîmpină oaspeți. Pentru ei oaspeții sînt totul, oaspeții sînt dumnezeu, iar propriul tău cetățean să trăiască așa cum s-o nimeri...

Iarăși o stație, la fiecare colț cîte una. Ce îmbulzeală, ce îmbrînceală. Abia de-ți mai tragi sufletul într-atîta ești de turtit. Mai rău este că nimeni nu coboară, ci, dimpotrivă: urcă și urcă. E clar că nu mai iau bilete. Le pare rău de cinci copeici. Uite la el! După aspect pare a fi muncitor, poate chiar fruntaș, fotografia lui este expusă la panoul de onoare. Și ce mare scofală? Totul e să nu te cruți nici pe tine, nici strungul, poți să nu te sinchisești de calitate, aleargă numai după depășiri de norme și ajungi fruntaș, vei avea parte de glorie și laude. Dacă te-ai îmbătat criță la cîrciumă, dacă acasă ți-ai bătut nevasta — asta nu se pune la socoteală. Te judecă ce fel de om ești numai după depășiri... De ce n-ai merge pe gratis, controlorul nu vine, e duminică, cui îi arde să transpire muncind?...

„Rusalka" este un monument frumos. Unde se mai face așa ceva în ziua de azi? De Kristjan Raua și-au bătut joc — au pus una peste alta două blocuri de granit, pe care le-au înconjurat din toate părțile cu de toate. Privești și te minunezi. Cu Eduard Vilde au procedat la fel — numai că la el porumbeii au ce murdări. În Kadriorg, pe Kreutzwald l-au așezat în-

tr-un jilț, așa, prostește. Nici un pic de frumusețe, nici măreție.

Ce se mai împinge, domnule! Dacă te uiți mai bine la ea zici că-i o domnișoară gingașă, dar umerii și coatele sînt tari ca... Ce mai contează aici „scuzați", cînd numai că nu-ți pîrîie coastele... Doamne, dumnezeule, și aici mai urcă. Mai bine stăteau la rînd la taxi.

Nu-i nimic, trece și asta. Toată viața răbdăm, așa că ce mai contează cinci minute. Măcar de-ar sta oamenii liniștiți, da' de unde! Se strecoară, se înghesuie, caută un loc mai bun. Asta-i legea vieții, n-ai ce face.

La drept vorbind, am făcut o prostie că am plecat. Peste o săptămînă mașina va fi gata, atunci va fi altceva. Serele lui Kristjan nu fug. Și apoi, ce mare minunăție, doar am mai văzut sere și înainte. O carcasă, rame cu sticlă, căldură primește de la termocentrală. În toate orășelele găsești cîte sere vrei. Și ce dacă le-a făcut singur! Acum toți și le fac singuri. Cîrpacii îți iau și pielea de pe tine, ba mai trebuie să le mai dai și o sticluță... Mai bine rămîneam acasă și lustruiam mașina. Acum, poftim, fiecare te împinge, te calcă! Ce prostie...

Rada era plină de vase, așa că nu-i de mirare că pe apă erau pete de țiței. Despre colectorul care se întinde pînă dincolo de insula Naissar — se vorbește de peste douăzeci de ani. Ce nu construiești dînd cu gura...

Este abia începutul lunii mai și ia te uită ce de lume. Vara nici nu mai vorbesc. Autobuzele sînt ticsite, iar la Pirita nici n-ai unde călca. La fiecare chioșc — cîte o coadă cît toate zilele.

Nici la Kloog nu-i mai grozav. Nu găsești nicăieri un locșor liniștit. La Pärna și Narva-Jõesuusse n-ai ce căuta, acolo-i în străinătate...

Următoarea stație e după pod; mai departe n-are rost să merg. Asta ce-o mai fi? Așa se frînează? Ăsta-i cizmar, nu șofer. Aha, o bătrînă a traversat drumul? Muierile astea bătrîne sînt tot ce e mai rău, totdeauna îți apar în față în ultimul moment. Și unde s-or fi grăbind? Oricum, nu le ia moartea. Moartea îi seceră pe oamenii în floarea vîrstei. August a murit și ce, era bătrîn? Șaizeci și unu, nu mai mult, era cu trei ani mai tînăr decît mine. Dar ce mă interesează pe mine August, moartea lui nu-mi ține nici de cald, nici de rece. În ziarul de seară erau două anunțuri. Nu au dat nici măcar un necrolog. Nu era socotit o persoană de vază.

Poftim! N-are, zău, nici un rost să mi te cațeri în cîrcă. Sigur că am să cobor, doar se vede. Măcar rupe-mi nasturii cu stofă cu tot. Acum mai îmi vîri și un geamantan sub picioare, se poate așa ceva? Ce oameni, dom'le, fiecare aleargă ca la foc. Apoi se tolănește undeva sub un tufiș, cu sticluța de juma' lîngă el, atunci nu se mai grăbește, atunci nu mai știe ce să facă cu timpul. Turmă de berbeci... Poftim, acum intră direct în băltoacă, ar merita reclamat un asemenea șofer.

Slavă domnului, nasturii sînt la locul lor. Unu, doi, trei — sînt toți. Înapoi va trebui să iau un taxi. Lîngă cimitirul Lesnoi, poate voi reuși să iau și autobuzul. La care cimitir Lesnoi, aiurit ce sînt. La Mähe! Vis-à-vis de casa

lui Kristjan este o stație de autobuz, acolo poți găsi totdeauna chiar locuri libere. De unde să iei un taxi la Mähe? Le poți găsi la Pirita, seara, lîngă restaurant... Dealtfel e prea devreme să mă gîndesc la întoarcere, o să văd la fața locului. Ce-ar fi să intru la berărie? Mai bine lasă, altă înghesuială la tejghea, în plus nici localul nu e prea grozav... Dinspre mare bate vîntul, pe mal poți răci. Ce-ai de văzut ca lumea pe mal, nimic nu-i amenajat. Mai bine să mă apropii de rîu... Vînzătoarea de înghețată e la post. Acum înghețata se vinde și iarna. O prostie mai mare nici că se poate. Dar ce mă privește pe mine? Lasă-i să mănînce, care vrea să-i înghețe dinții sau să capete reumatism la inimă. Reumatismul de la amigdale începe... La bere era o coadă pînă la zidul mănăstirii. Coadă veșnică. Neapărat coadă. Cum se putea vinde pe vremuri fără coadă? S-a extins prea mult orașul, sau fiecare vînzător are un plan uriaș? Dacă s-ar permite comerțul particular, cozile ar dispărea într-o clipă. Și totuși, cine știe...

Așadar, cît mai aproape de rîu. Dar și acolo ce-i de văzut? Poate că ar fi mai bine să aștept autobuzul următor și să pornesc direct spre Mähe? Naiba le știe care merg la Merivälja și care la Mähe. Totdeauna am mers cu mașina mea. E cam veche, are deja trei sute de mii de kilometri, dar mie îmi place cum merge. Nimeni nu vrea să creadă că un „Moskvici" poate ține atîta. Asta-i, nu-l îngrijesc cum trebuie, dar nici să merg nu știu. De la început turație maximă, bagă în a treia, apoi frînează

de zbîrnîie capacele. Accelerație — frînă, accelerație — frînă. Cît pot rezista în felul ăsta cilindrii și puntea? Fără mașină însă ești ca fără mîini. Stai și așteaptă... Ar fi fost mai bine să fi mers de la început spre Mähe. Acum aș fi vizitat serele. Apoi am fi jucat șah, Kristjan ar fi în stare să joace zi și noapte, ca un smintit. Cu Keres a făcut remiză în timpul unei partide de simultan. Dacă ar fi fost ei singuri, Keres l-ar fi învins într-o clipită. Puțin i-a lipsit lui Keres să ajungă campion mondial. Păcat...

Am stat destul, trebuie să plec! Nu e departe de mănăstire. Este adevărat că-i nisip, dar ce contează... Zidurile sînt zdravene, dacă ar fi fost silicalcită n-ar fi rezistat atît de mult. Nici silicalcita, nici blocurile. Piatra și varul ținut doi-trei ani în pămînt — asta-i mai trainic decît toate. Ce știm noi chiar și despre beton armat? Trebuie să așteptăm cîteva secole, abia atunci se va vedea... Aici nu mai trebuie să mergi prin nisip. De jur împrejur este, într-adevăr, nisip, dar există și niște alei pietruite. Ia te uită și un drum asfaltat peste deal. A costat, se vede, destui bani. Cui îi sînt necesare canalul și parcajul acesta auto? Au înnebunit cu parcurile de odihnă, nu alta. Pe străzile din oraș îți rupi picioarele, dar aici ai asfalt. Asta n-o mai văd ăștia de la ziare. Ia să încerce un constructor particular să-și toarne o alee în grădină, că imediat... Ei drăcie, nu cumva vor demola cu buldozerul căsuțele din Lilleküla? „Individualii", vezi doamne, s-au așezat în calea acestor cazarme uriașe de locuit! De la Mustamäe ridică blocuri de cinci etaje, ba

chiar şi de nouă. N-are importanţă că terenul e cam jos. Cine putea să vadă aşa ceva acum douăzeci şi cinci de ani? Ar fi trebuit să-şi ridice casele în Pääsküllа. Nu-i nimic, nu vor ajunge aşa de repede. Vor trebui să le cumpere căsuţa şi să le dea o locuinţă nouă... Locuinţa de la stat este ultima soluţie. De ce să te enervezi însă dinainte? Cine ştie ce va mai fi. În practică nu toate se dovedesc aşa de simple ca pe planuri. Mai-marii oraşului, ei singuri sînt vinovaţi. De ce au permis să se construiască? Ba au mai acordat şi credite. În treaba asta mulţi dintre diriguitorii oraşului or să-şi rupă dinţii. Şi August se întîmpla să mai rîdă. Fie-i ţărîna uşoară...

E ora douăsprezece. Pe August îl înmormîntează la ora unu. Ei şi ce? Ce-am eu cu August...

De cum ieşi în cîmp deschis, imediat începe să bată vîntul. La mare ar fi bătut zdravăn. Nu trebuie să mergi prea mult în cîmp deschis. La rîu nu cred să fie vînt, deoarece este protejat de pădure. Ce bine că am luat-o pe aici. Mănăstirea e clădită pe un loc frumos. Bisericile şi mănăstirile se află totdeauna pe nişte locuri frumoase, înalte. Popii ştiau ei ce ştiau. Nu făceau nimic la întîmplare. La început chibzuiau temeinic totul. Ei n-ar fi permis construirea unui cartier întreg, ca peste douăzeci de ani să-l demoleze. Ce s-a construit stă şi acum în picioare. Mănăstirea arsese în timpul războiului din Livonia. Oamenii lui Ivan cel Groaznic îi dăduseră foc şi nu mujicii din

Harjumaa, aşa cum se arată în film. „Cneazul Gavril" este o nuvelă minunată, totuşi... Nu e ordine nicăieri...

Pămîntul e încă umed. Pe rămurelele tufişurilor au apărut mugurii. Versanţii dinspre sud sînt înverziţi. Primăvara natura este minunată. Ca o femeie tînără... Calcea-calului. Unii îi zic calcea-calului, alţii capră nemţească. Creşte pe teren umed. Nu este prea preţuită, pentru că este multă. Ce-i mult nu-i preţuit. Şi oamenii sînt mulţi. Pe întreg globul pămîntesc sînt trei miliarde, ba chiar mai mulţi. De aceea omul nu-i preţuit. Mori, te-ai dus, două anunţuri în ziar şi asta-i tot.

Ia te uită, au consolidat malul cu plăci din beton. Cînd oare? Probabil acum cîţiva ani, dumnezeu ştie de cît timp n-au mai fost pe aici. Beton şi fier, unde te uiţi, numai beton şi fier. Civilizaţie... Strică şi rîurile. Acum arată ca un canal artificial. Şi ce rîu frumos era... Apa mănîncă din mal, probabil că din cauza asta l-au consolidat. Ei şi, ce dacă îl mănîncă, pămîntul este al statului... Malul este din beton, iar pescarii oricum s-au aşezat pe el. Şi de unde atîta timp liber? Săptămîna de lucru este de cinci zile. Acasă le e lene să se apuce de ceva. Trîndăveală peste tot. Ce poate face statul dacă toţi trîndăvesc? Statul, desigur, ar putea, dar...

Aici este un urcuş serios. Cînd eram puşti, urcam dealul dintr-o suflare. Ba chiar nici acum nu-mi bate inima. Cu o asemenea inimă o poţi duce pînă la o sută de ani. Doctorul s-a şi mirat cînd m-a examinat. Nu numai inima,

însă, contează. Și ficatul, și stomacul, și plămînii, și rinichii. August a murit de cancer la ficat. Votca nu-l atrăgea, rar se întîmpla să bea cîte puțin. La bețivi cel mai rău se distruge ficatul. August nu era bețiv, însă cancerul nu l-a cruțat. Fac oare și cei care nu beau deloc cancer la ficat ? Sau cei care, din cînd în cînd, dau pe gît cîte-un păhărel ? Ca mine, de exemplu ?...

Ia te uită ! Au și început să facă plajă. Malul te apără de vînt, nisipul este curat, cum să nu te prăjești la soare ? Sticla de vin este, bineînțeles, alături. Lume modernă ! Cine se ducea pe vremuri să se bronzeze și lua cu el băutură ? Puștoaica — ca un mînz. Sigur, sub copac e o motocicletă. Pe „Java" vii direct la rîu. Ca să nu scapi de putoarea asta de benzină nici aici. Probabil că mai sînt și comsomoliști ? Dar ce-i de mirare ? Acum orice flăcăiandru și orice puștoaică sînt comsomoliști, comsomolul nu mai înseamnă nimic. A rămas numai numele. La uzină, comsomoliștii se scîncesc mai tare decît toți și cer mai mult decît toți. Înțelesese oare asta August ? Mă îndoiesc. Cine se mai schimbă la capătul vieții. Pentru August comsomolul rămăsese așa cum îl cunoscuse : avangarda, viitorul revoluției...

Ha-ha, perechea s-a ascuns cu totul. E bine să te așezi acolo. Ramurile sînt ca un fotoliu. Au luat și tranzistorul cu ei. N-ai liniște nicăieri. Zgomotele naturii nu-i interesează. Ce-o să se întîmple cu festivalurile cîntecului ? În locul oamenilor, pe estradă vor urla douăzeci de mii de tranzistoare. Nici tu Ernesaks, nimic

nu-ți mai trebuie ! Tehnică. Tehnică avansată !...

Cărarea asta duce, se pare, la Mähe ? Sau pe cea de-alături ar fi mai aproape ? Cea de-a treia este mai aproape de Kristjan. Nu-i nici un motiv de grabă...

Înghesuie, înghesuie fata. Sigur că ei îi place. Chiar în văzul lumii, n-au pic de rușine, zău așa. Dar cine mai are rușine în zilele astea ? Chiar pe stradă merg ținîndu-se pe după fund. Copii n-au. Dă-le tuturor acestor perechi o locuință, atunci să vezi cum apar plozii. Mă întreb însă dacă le va fi de folos și locuința, deoarece copilul este o povară. Dar, cine se teme de griji acela nu are viitor !...

A naibii rădăcină ! Era cît pe-aci să cad. Omul își poate frînge gîtul oriunde. Soacra lui Kristjan a căzut de pe un scaun, buf — și gata. Kristjan a avut noroc. Soacra avusese în grijă toată gospodăria. I-a lăsat moștenire cinci mii. Kristjan se așteptase la trei și căpătase cinci. Soția însă îi semăna leit maică-si, așa că pusese mîna pe toate. Acum Kristjan cîștigă cîte ceva numai de pe urma serelor. Se teme să nu aibă loc vreo reformă monetară. Oricum, va fi. Mai devreme sau mai tîrziu. Nici casa de economii nu-l poate salva...

S-o ia pe aici, sau nu ? Merg mai bine drept înainte. Aici e mai multă liniște, la rîu tot locul e plin de tineri... Aerul oricum e altfel, nu seamănă cu cel din oraș. Mirosul de benzină se simte însă pînă aici, din pricina vîntului care bate dinspre șosea. Parcă este vreo diferență între autoturisme și autobuze ? Nici una.

De-ar fi măcar o benzină cu cifra octanică înaltă. În alte părți, de exemplu, se folosește numai de nouăzeci... Motoarele sînt și ele prăpădite. Uită-te la ăla de colo, care strănută, lăsînd în urmă-i o dîră albăstrie. Sînt numai bune pentru dat la fiare vechi. De unde să iei altul nou în loc ? E mai ușor să tipărești niște bani decît să faci o mașină bună. Cine se apucă în străinătate să-și dreagă cilindrii sau să-și facă reparații capitale ? Sînt mașini noi cîte vrei. Concurența este o treabă bună. Concurența și un ochi de gospodar. Economia planificată are marile sale avantaje, dar și interesul personal contează. Americanii au învățat de la Uniune planificarea, iar Uniunea a preluat de la ei comerțul pe credit. Mai înainte nici nu voiau s-audă — era, chipurile, tîlhărie, iar acum, vezi bine, rentează...

Din stînga vine o „Volgă", trebuie lăsată să treacă ! Nu-i nici o grabă... Ce mai gonește ! La volan e o muiere. De obicei femeile sînt mai prudente. Asta, însă, mai devreme sau mai tîrziu, va nimeri într-un pom. Locul muierii nu-i la volan. Au tot umblat femeile să obțină egalitate în drepturi și iată că și-au pus pe umeri o greutate și mai mare. Dau în brînci și la serviciu, și acasă. Nu știu dacă sînt mulți bărbați care au de-a face cu oale și tigăi. Să dai drumul la mașina de spălat asta mai merge. Datoria femeilor este să țină casa în ordine. Să li se plătească bărbaților atîta ca familiile lor să poată trăi îndestulat. Atunci vor fi și copii, nici tinerii nu o vor lua razna. Căsniciile ar fi mai trainice. Dar acum ? Amîndoi părinții

la serviciu, obosiți, nervoși, mult le mai lipsește pînă la ceartă ? De unde să iei însă forță de muncă dacă femeile căsătorite vor sta acasă ? Și vor oare ele să rămînă acasă ? Sufletul femeiesc cine-l poate cunoaște ? Mister, cum s-ar spune ! Și revoluția a pornit de la femei...

O fanfară ? Ce melodie tristă ! Dinspre cimitir se aude, altfel de unde ? Te pomenești că-l înmormîntează pe August cu orchestră ? Și ce-i de mirare ? Doar poți s-o comanzi la serviciul de pompe funebre. Te costă doar cîteva zeci de ruble.

Ce-ar fi să meargă într-acolo ! Așa, numai să se uite. Asta nu înseamnă că trebuie să și participe la înmormîntare. Cimitirul este aproape, i se și vede gardul. La cimitir vin doar fel de fel de oameni. Unora le place să se plimbe pur și simplu printre morminte. Cine ar putea spune că, ia te uită, a venit la înmormîntare ? N-am venit, pur și simplu, așa s-a întîmplat. E prea devreme să merg la Kristjan ; și așa îi place să sape în grădină pînă la prînz. Dacă te duci, îl deranjezi, ba te pomenești că se mai și supără. Fiecare își are capriciile și obiceiurile lui...

Actorii și-au amenajat aici un colțișor frumos. Dar, de fapt, ce frumusețe o mai fi și asta — toți în rînd, ca soldații. În viață-i la fel — cîte lucruri le pot face după placul lor ? Joacă ce ți se comandă, cine-ți dă voie să-ți alegi singur rolul ? Tot timpul la rînd — și în timpul vieții și după moarte. Numai cine-i stă-

pîn, cine nu depinde de nimeni face ce vrea. Şi nu toţi sînt stăpîni. Numai cei ce au puterea. În America, chiar şi marile firme se ruinează ; una o înghite pe cealaltă. Mai întîi oamenii se înghit unii pe alţii, apoi ei înşişi sînt înghiţiţi de viermi... A naibii de scurtă mai e viaţa...

Nu se mai aude orchestra, probabil că se rostesc cuvîntări. Preotul lipseşte. Vorbesc tovarăşii. Sau vreun orator plătit. De-alde ăştia sînt cu duiumul. Şi de la serviciul pompe funebre şi din altă parte. Dai cinci sau zece ruble şi-ţi toarnă o cuvîntare... Slujba religioasă rămîne sfîntă, ce mai... Nici nu e nevoie să merg mai departe, deoarece de-aici se văd foarte bine oamenii adunaţi în jurul mormîntului. Este o mulţime respectabilă, cam vreo sută de persoane. Prieteni şi cunoscuţi, înseamnă că au fost totuşi cîţiva. Nu are rost să merg mai aproape, cine ştie ce-ar mai putea spune. Mai bine să mă apropii încetişor, să pară c-am trecut aşa, ca din întîmplare. Dealtfel aşa şi este. Nici nu m-am gîndit să vin aici, aveam de gînd să merg la Kristjan. Ciudate lucruri se mai întîmplă cîteodată...

Iată o stropitoare. Pe legea mea că-i o stropitoare. Cine-o fi lăsat-o lîngă pompă ? N-are, într-adevăr, nici un stăpîn. Are totuşi gravat un număr pe ea. Înseamnă că face parte din inventarul cimitirului. E o ruginitură bună de aruncat la gunoi, nu un lucru pe care-l mai poţi folosi. Sita nu mai există, fundul e ruginit tot, de-aia au şi lăsat-o în voia soartei. Ce-ar fi s-o iau ? Cu o stropitoare în mînă cine s-ar încumeta să spună că Seedri Arvet a venit la

înmormîntare. Nimeni nu ştie ce fel de fund are stropitoarea. Am avut, într-adevăr, baftă. Altfel ar fi trebuit să mă duc la paracliser să capăt una. Acum pot merge fără teamă... Oamenii sînt răi, ar...

Ce, se şi risipesc ? S-a terminat oare înmormîntarea. Poate că e chiar mai bine aşa. Aşa cum stau pitit pe după tufişuri n-o să mă observe nimeni. Lui Anete, numai la asta nu-i e gîndul. Şi fiicei ei la fel. Femeile au inima gingaşă. Fiul e cu totul altceva. Pe fiu nu l-am văzut de zece ani şi nici n-aş fi vrut să-l văd. E leit taică-său... Acum ar fi bine să trag un fum de ţigară. N-ar fi decît a doua ţigară. Apoi încă una la Kristjan şi seara, şi... gata, asta ar fi ultima. Ce-ar fi să mă aşez pe bancă. Nu-i nimic că-i un mormînt străin, n-o să iasă stăpînul din pămînt să mă alunge. Gardul ăsta viu îl ascunde şi mai bine de ochii altora. Unde-o fi bricheta ? Poftim, era în buzunarul pantalonilor. O brichetă grozavă. S-o vadă acum August. El avusese cîteva, aproape zece, de diferite tipuri. Era colecţionar. Fiecare cu mania lui.

Se pregătesc de plecare şi ultimele persoane, se vede bine de după tufişuri. Ce adusă din spate e Anete... sau aceea nu-i Anete ? Dar ce treabă am eu cu ea, singură a ştiut pe cine să-şi aleagă. Fiul merge în faţă. Seamănă cu August. Nu arată a fi doctor. Şi ce mai doctori sînt şi ăştia de azi ? Nişte mîzgălitori de hîrtie. Nu şi-a ajutat tatăl ! N-am de ce să mă grăbesc, aşa că-mi pot termina de fumat ţigara în linişte.

Albert Rahuniit, Marie Rahuniit. Au trăit pînă la adînci bătrîneţe, unul avea şaptezeci şi nouă, altul optzeci şi cinci. Soţia era mai în vîrstă cu şase ani. Cu siguranţă că a avut o zestre bună, altfel unul mai tînăr nu s-ar fi căsătorit cu ea. Se mai întîmplă ca şi dragostea să-ţi ia minţile. Dar dacă numai dragoste e la mijloc, atunci cu o femeie cu mult mai în vîrstă decît tine n-o duci mult. În orice caz, nu pînă la moarte...

Iată, acum s-au împrăştiat cu toţii. N-au aprins lumînări. Probabil că August n-a vrut. Era principial. Uneori, ajungea pînă la ciudăţenii. De ziua lui de naştere nu le-a dat voie să cînte „Berarul vesel", deoarece ăsta era, chipurile, un cîntec de beţie nemţesc. O asemenea principialitate e curată nenorocire. Asta l-a băgat în mormînt...

Ar fi timpul să mă ridic. Să strivesc binişor chiştocul în nisip. Pentru asta trebuie să fac o gropiţă cu tocul pantofului, pe care s-o nivelez apoi cu talpa. Soţii Rahuniit nu trebuie să se neliniştească, la mormînt în toate trebuie să fie ordine. Ordinea este baza vieţii. Cu cît este mai multă ordine, cu atît mai frumoasă e viaţa. Stropitoarea nu-mi mai este de trebuinţă. Comedia s-a sfîrşit. Vechitura asta trebuie dusă îndărăt, aşa se cuvine. Mi-a murdărit mîna rabla asta infectă. E ruginită... E de-a dreptul comic. Ce şi-ar mai fi bătut August joc de el. De Seedri Arvet... A avut parte de un locşor bun. De jur împrejur, pini, nisip gălbui. Un morman de coroane. E de mirare chiar. Să fie şi de la uzină? Se pot citi inscripţiile de pe

panglici, doar acest lucru nu-i este interzis nimănui. „Din... partea... co... la... bora... tori... lor...". O coroană din partea uzinei! „To-varăşului Vic-tor Uue-mõi-sa". Ce înseamnă asta? Ei drăcie. Înseamnă că acesta nu-i August. E un altul, cu totul străin. M-am păcălit. Ei, da, încă nu e ora unu. Înmormîntarea lui August e la unu. Bine că August n-a văzut asta...

Unde-l înmormîntează oare? Mai are vreun sens acum?... Unde să cauţi aici, cimitirul e atît de mare. Ajunge. E timpul să încetez s-o mai fac pe prostul. Poate, totuşi? Odată ce-am venit. Undeva trebuie să fie. Aşa că... Probabil că acolo, mai departe. Cine poate şti... Monumentul victimelor de la Kloog. De aici, mai la vale... Ce să fac cu tinicheaua asta ruginită? S-o las lîngă prima pompă întîlnită? Doar de lîngă o pompă am luat-o. Ce rost are să tîrăsc după mine vechitura asta. Vechitură ca vechitură, dar... Nu trebuie să iei hotărîri fără să te gîndeşti. August totdeauna se arunca orbeşte, şi ce-a cîştigat?... Caraghioasă treabă, aştepţi, fumezi şi cînd colo constaţi că e înmormîntarea altuia. În general, am făcut o prostie c-am venit aici. Fă baie de aburi în autobuz, ca apoi... Şi asta din pricina serelor lui Kristjan, lua-le-ar dracu să le ia. Mai rău te încurcă.

Rătăceşti aici ca într-un labirint, cărare încolo, cărare încoace, şi de jur împrejur. Probabil că trebuie s-o iau la dreapta. Umbli de colo pînă colo de pomană. Nu-i nimic, aerul curat e folositor. Am transpirat. S-a oprit vîntul, sau poate pădurea te fereşte de vînt... Şi stropitoarea asta trebuie s-o care după el ca

un prost. Mai bine aş arunca-o. Altminteri nu-i deloc grea, poate, cine ştie, îmi va mai prinde totuşi bine...

Acolo, la poalele colinei, parcă ar fi un grup de oameni. Aşa-i, parcă ar fi o înmormîntare. Ora coincide, dealtfel. Să mă apropii mai mult, mai mult... Ar fi o prostie să mă înşel din nou. Fanfară nu-i, lume mai puţină. Probabil că asta este. Toţi stau cu spatele spre mine, aşa că n-are cine să mă vadă. Să fie cu adevărat August ?

— August Haabveski, pe care azi, în umbra pinilor seculari...

De data asta, nu m-am înşelat. Ar fi bine să mă ascund după tufişuri. Bine măcar că am stropitoarea... Ce spune oare ăla ? Că August Haabveski ne-a părăsit, dar că a rămas munca lui măreaţă, cinstită ? A fost, într-adevăr, un om muncitor, dar ce-a primit pentru asta ? A murit într-o chichineaţă cu chirie ! Munca măreaţă şi cinstită o vor uita chiar mîine. El singur e de vină, ar fi putut... După război ar fi putut multe.

Degeaba am venit aici, cine ştie ce-or să mai creadă... Treaba lor, gîndească ce vor, ce mai contează. August, oricum n-o să afle. Dacă se poate spune aşa, acum el este hrană pentru viermi...

Era omul care habar n-avea să trăiască. Bătea apa în piuă. Încăpăţînat, inflexibil. Numai cu încăpăţînarea nu ajungi departe. Îi spusesem şi în anii 'treizeci : ce rost are să te vîri în sindicat ? Politicienii să se ocupe de politică, omul simplu, dacă va începe să intre în politică, o să se aleagă cu cîteva după ceafă. Avea un loc de muncă bun, sigur, nu ca alţii, azi aici, mîine colo. Să se fi agitat cei care n-aveau ce pierde... Şi ce-a cîştigat ? L-au concediat, iar peste doi ani l-au pus şi pe lista neagră. Prostul de el. Îşi cunoştea meseria, în comparaţie cu el cazangiul care i-a luat locul a fost un cîrpaci. Apoi, începuseră să se intereseze şi de trecutul lui, dacă n-a instigat împotriva autorităţilor... Sigur c-a instigat, dar nu puteai spune nimic, de ce să te amesteci în treburi de-astea. Pe deasupra îi mai era şi prieten, copilăriseră împreună, practicaseră împreună sportul. Era o extremă stîngă excelentă, avea un şut puternic de la treizeci de metri, cum mai lovea ! Trăgea nişte cornere cu efect de se mira şi antrenorul. Clubul de fotbal din Tallin îl chemase în echipa sa, dar August rămăsese în cadrul sportului muncitoresc. Pe atunci, un om înţelept se ţinea departe de sportul muncitoresc. S-a încăpăţînat, şi cu ce s-a ales ? Pe din ăştia ca el numai mormîntul îi îndreaptă.

Coroane sînt, totuşi. Vreo cinci-şase bucăţi, chiar şapte. Din partea soţiei şi a copiilor, a vecinilor, a cunoscuţilor. Uzina şi-a amintit de el ? Mă îndoiesc. Să fi fost director, sau secretar de partid, sau şef de secţie, sau măcar maistru... Simplu cazangiu. Ciudat cum era credea, într-adevăr, că muncitorul...

— Încă din fragedă tinereţe August Haabveski s-a consacrat luptei pentru cauza oamenilor muncii...

A sărit peste cal. Aşa cum se obişnuieşte într-o cuvîntare funebră. August avea douăzeci

și nouă de ani cînd a intrat în sindicat. Pe atunci eu tocmai începusem să-mi construiesc casa. Pe ce-și cheltuise salariul ? Doar cazangiii erau plătiți bine... Ce-a spus oratorul ăla ? Aha, că August Haabveski a participat la activitatea unei asociații de elevi. Distracții copilărești. În general, aceste laude post-mortem nu valorează nimic. Poate numai lui Anete îi este mai ușor să asculte... Desigur, se vede că ea însăși relatase toate astea dinainte. Oratorul de la serviciu de pompe funebre totdeauna solicită toate informațiile, altfel de unde să le știe... Da, ăsta-i de la pompe funebre, el îl înmormîntase și pe Villem. Vorbește bine, nu-i mai prejos decît un preot. Ar fi trebuit poate să vorbească puțin mai tare... Uzina, însă, nu trimisese pe nimeni să rostească un cuvînt de adio la căpătîiul mortului. Era și de așteptat. Sau poate că a vorbit cineva ? Din pricina celeilalte înmormîntări întîrziase aici. Făcuse o prostie că venise aici. Să-și fi lustruit mașina mai bine decît să...

Parcă suspină cineva. De la pinul ăla s-ar fi văzut mai bine cine-i. Probabil Anete sau fata ei, se aude că este o femeie. Este, desigur, trist, au trăit atîția ani împreună. N-a cunoscut o fericire prea mare Anete. Cu mine însă... Poate că după aceea a regretat. Nu, da' de unde, este mîndră, ca și August. Bine că am îmbrăcat scurta din nailon. Lasă să vadă... Ce copilărie ! Ce-o interesează pe ea scurta ta de nailon. Este femeie în vîrstă, de cincizeci și cinci — cincizeci și șase de ani. Și ea a fost la roșii. A intrat

în Uniunea tinerilor socialiști. Mai tîrziu n-au prea fost respectați. M-a chemat și pe mine, dar nu m-am prins în nadă. Mergeam doar la serile dansante de la Clubul sportiv muncitoresc și nimic mai mult. Omul nu trebuie să se arunce așa, la nimereală. Prudența este mama înțelepciunii. Anete făcuse foame în lagărul de concentrare. La ce-i trebuise oare asta ?... Dacă n-ar fi fost membră a tinerilor socialiști și n-ar fi lucrat la Comisariatul popular al finanțelor n-ar fi ajuns să flămînzească. Oare pentru faptul că a stat în lagărul de concentrare au apreciat-o apoi mai mult ? Are o pensie mică, pare-se că vreo șaptezeci de ruble. La casa de economii salariile sînt mici, din mîndrie nu se dusese să ceară o funcție unde salariul e mai mare. August primea nouăzeci, nu avea încă șaizeci de ani cînd l-au scos la pensie. Dacă ar fi fost o pensie personală, mai treacă meargă, dar nu : ori era socotit o plevușcă, ori nici el însuși nu s-a interesat. Amîndoi sînt mîndri. Și postul de director îl pierduse tot din mîndrie — se pregăteau să-l numească, dar pînă la urmă nu l-au numit. El însuși ar fi povestit că s-a certat la minister. Se prea poate să fi fost așa. Lui August îi stătea în fire. Prostul tot prost rămîne. Proștii pînă și în biserică sînt bătuți.

E mai bine să stai ascuns după tufiș, nu poți fi văzut. Dacă se întîmplă totuși să te zărească cineva, stropitoarea te poate scoate din încurcătură. Vor crede că a venit omul să ude florile de pe mormînt și a nimerit întîmplător la înmormîntare. Chiar și un milițian l-ar crede...

Cea subţirică este probabil fiica. Da, sigur, e fiica. Ce slabă este. Dar dacă cumva şi ea... Seamănă cu tatăl ei, i s-ar fi putut transmite şi ei prin ereditate cancerul; se zice că e ereditar. În neamul nostru nimeni n-a avut cancer. Să fi trăit August mai raţional, atunci... L-am prevenit în vara lui patruzeci : fii atent, nu vor rămîne toate aşa. Drept răspuns acesta îi rîsese în nas. Avea atunci peste treizeci. Cine n-a căpătat minte la treizeci de ani, n-o să se mai pricopsească cu minte în vecii vecilor. L-au ales în Comitetul sindical şi nu s-a opus. A ajuns şi mare stahanovist. Acum nici nu se mai pomeneşte de Stahanov. A vrut să facă şi din mine un fruntaş în muncă. Ia-ţi, mi-a zis, angajamente sporite şi cheamă-i şi pe alţii la întrecere. Ca şi cum uzina ar fi un teren de fotbal. I-am spus să-şi caute alţi fraieri. Dealtfel noi doi am fost de mici copii prieteni. La şcoală asculta el de mine, eu fiind mai mare. Cărţuliile alea pe care Anete i le dădea să le citească i-au tulburat mintea flăcăului. Cărţile totdeauna te zăpăcesc. Poţi oare trăi luîndu-te după cărţi ? Se vede însă că el credea în ceea ce scria în ele. Nu renunţa însă nici la bătăi. Citea şi se bătea. De se întîmpla să-l atace careva, nu-i rămînea dator. Avea forţă cît doi. Odată, nişte filfizoni l-au împuns cu cuţitul. Era oare obligatoriu să se amestece într-o bătaie care nu-l privea ? Ce te priveşte că trei îl bat pe unul ? S-a amestecat şi i-au înfipt cuţitul în spate. Dintr-un fleac era cît pe-aci să dea ortul popii. Nu i-a fost învăţătură de minte treaba asta. El, vezi doamne, era pentru adevăr

şi dreptate ! Nici nu există adevăr şi dreptate pe lume. N-au fost înainte, nu sînt acum şi nu vor fi niciodată. Fiecare este pentru sine adevăr şi dreptate, dar adevărul şi dreptatea universale n-are rost să le cauţi...

Dacă mormîntul ar fi descoperit, m-aş apropia mai mult. Se spunea că slăbise într-atît, încît... Cancerul este o boală perfidă, probabil că nici nu l-aş fi recunoscut. Nu ne-am văzut de cîţiva ani, de vreo cinci cel puţin. El uitase drumul spre casa mea, de ce trebuia să fac eu primul pas ? Ne-am mai întîlnit întîmplător — salut şi adio... Cu ce l-or fi îmbrăcat ? I-au pus hainele bune — ce altceva să-i fi pus ? Nu-i plăcea să umble spilcuit. Dealtfel cum să umbli spilcuit, cînd abia o scoţi la capăt cu banii. Primea o sută patruzeci pe lună, iar împreună cu primele dacă se aduna poate o sută cincizeci. Pe de lături nu cîştiga nimic. Cine are cap, mai face un ciubuc. El, tot timpul la şedinţe. Îi plăcea să meargă la teatru şi să citească. Se pare că Anete era nebună după teatru. Şedinţele şi teatrul nu aduc nici un fel de venituri, iar cărţile îţi răpesc timpul. Asemenea oameni ca el sînt greu de schimbat. August nu s-ar fi apucat ca mine să-şi schimbe locul de muncă, nu ar fi trecut la reparaţii auto. Cît poate cîştiga oare azi un cazangiu ? Prost a fost că n-a ştiut să se aranjeze. La secţia de reparaţii auto e cu totul altceva. Piese de schimb şi... Te caută chiar şi acasă, se milogesc — vă rog frumos să mă scoateţi din încurcătură. Dacă ar fi fost suficiente piese de schimb n-ar mai fi trebuit să faci tot felul de

combinații, puteai deschide un atelier de reparații ! Se zice că în R.D.G. este voie. Acolo mai sînt și prăvălii particulare... Acolo înțeleg totuși cît de cît ce-i ăla occidentul. O sută treizeci — o sută patruzeci de ruble pe lună, locuință și chirie ! Poftim, revoluție ! Poate că toate astea îi erau suficiente lui August, cine poate citi ce-i în sufletul altuia...

Încep să coboare sicriul... E trist, cu toate că... Groaznic de scurtă mai e și viața asta. Abia te naști că și... Vîntul îți bagă praful în ochi. Ce bine că m-am ascuns, nimeni nu mă poate observa, altfel cine știe ce-ar putea gîndi... Trei pumni de pămînt. Să mă duc, totuși ?... Lasă, întîi cei apropiați... N-are rost... Anetei și copiilor trebuie să le fie foarte greu, dar străinilor, ce le pasă ?

Uite așa se-ntîmplă. A fost un om, și s-a dus... Doar nici el n-a vrut să moară, oare există om care să se grăbească să părăsească lumea asta ? Dar dacă ai parte de dureri și suferință... Moartea de pe urma cancerului este precedată de niște chinuri care nu țin o zi — două. Se temea el oare de moarte ? În patruzeci și unu nu se gîndise deloc la viața sa. Intrase într-un regiment muncitoresc. Fusese rănit de o schijă de obuz și puțin lipsise să nu fie trimis pe lumea cealaltă. Se zice că l-ar fi adus pe corabie fără cunoștință. Anete rămăsese. A treia zi după venirea nemților au dus-o sub escortă : nevastă de comunist, și ea însăși partizana roșilor. Din pricina dragostei nu voise să se evacueze. Proastă și gata. Ce dragoste mai era și aia, erau numai atașați unul de celălalt. Dragostea este o născocire. Dragostea ei a plătit-o cu trei ani într-un lagăr de concentrare. Helmut murise, cel de-al doilea băiat supraviețuise totuși, îl hrănise o soră de a lui Anete. Mai tîrziu li se născuse și o fetiță. Parcă Anete n-ar fi avut și cu mine copii...

După război, August ar fi putut trăi minunat. Pentru un om ca el erau o mulțime de funcții. Cadre erau insuficiente, iar el mai avea în plus și o decorație și carnetul de partid. August însă, ca un apucat, se întorsese tot la uzină. Măcar de s-ar fi dus pe vreun post de șef. Aşi, ți-ai găsit. Se întorsese tot în secție. Într-un timp se părea că-l vor pune director, sau organizator de partid scos din producție, însă mai departe de discuții lucrurile n-au mers. El singur e de vină. Cine-l punea să critice tot timpul. Ar fi trebuit să tacă, dar el nu lăsa în pace pe nimeni. Pe mine, de exemplu, m-a întrebat de ce m-am eschivat de la mobilizare. I-am răspuns că am fost scutit. Dracu știe ce m-o fi apucat să mint. N-am fost scutit în patruzeci și unu, ci în patruzeci și patru. În patruzeci și unu nici nu știam cum s-o cer. N-am avut curajul să-i spun că într-adevăr m-am fofilat. Trebuie să fii prost să te vîri singur în foc... Mă temeam de August. Pe atunci August era capabil de orice. Nu ținea cont nici de prietenii vechi, de nimic. Împărțea lumea în două : de-o parte ai noștri, de cealaltă — dușmanii. Era de-a dreptul nebun. Ce, mie mi-a fost ușor în timpul nemților ! Cu banii, să fiu sincer, o mai scoteam eu la capăt, dar ăia începuseră să mă preseze în legătură cu

legiunea. Bine că nu eram așa de tînăr. În primăvara și vara lui patruzeci și patru m-am ascuns la un frate de-al meu la țară. Slavă domnului că fratele meu era om cu greutate, oricum, fusese șef de plasă, avea de mult gospodărie. Acesta era motivul pentru care „omakaitse"[1] s-a făcut că nu observă nimic. În plus, de pe urma rachiului scotea venituri frumoase. Dacă imediat după venirea Armatei Roșii n-aș fi făcut rost de scutire, aș fi nimerit pînă la urmă sub arme. Oricum, la fratele meu nu mai puteam rămîne, întrucît proprietarii mai înstăriți din tată în fiu începuseră să fie luați la ochi. Pînă a-l trece pe lista chiaburilor și a-l trimite în Siberia, el reușise să se mute la oraș. Se orientase... În oraș rămăseseră puțini muncitori, asta m-a salvat în toamna lui patruzeci și patru. Cînd August s-a întors din Kurliandia, eu aveam deja patalamaua pe care puteam să i-o arăt. Pentru el însă scutirea nu însemna nimic și ne-am certat zdravăn, m-a numit profitor. Orice om cu cap își apără pielea ! Omul nici n-are altceva de apărat decît propria-i piele. Mă învinuise degeaba, parcă eu nu suferisem deajuns în timpul războiului ? Casa îmi arsese în timpul bombardamentului din martie. Puțin era asta ? Pentru el o fi fost, dar eu cheltuisem jumătate din viață pentru această casă. August nu înțelegea toate astea, poate chiar se bucura de nenorocirea mea. Pe atunci comuniștii nu aveau nimic al lor. Acum

[1] *„Omakaitse"* („autoapărare") — organizație militarizată a burgheziei estoniene.

și ei își construiesc case, vile personale. Un tip ciudat ca August însă, și acum îi poate numi pe proprietarii de case îmburghezіți, nepmani, bogătani borțoși sau mai știu eu cum. August începuse să rîdă cînd a auzit că-mi ridic o casă nouă. După război un om descurcăreț putea ușor să-și construiască o locuință, deoarece statul acorda credite, uzina îl ajuta să-și care materialele, ziarele îi lăudau. „Rahva hiael" publicase și fotografia mea. A fost greu să obiectez, deși fusesem chiar în audiență la redactorul șef. Mi-au spus că sînt un om prea modest, doar fiecare metru pătrat de suprafață locuibilă nouă în orașul distrus este o importantă acțiune de stat, de-a dreptul patriotică. Puteam eu oare să le explic că un om prevăzător preferă totdeauna să se țină în umbră ? Nu se știe cum se pot întoarce lucrurile în viitor. Cu siguranță că numărul acela de ziar a fost deja uitat. Cine știe însă ? Cînd în cincizeci scormoniseră toate treburile alea vechi, Anete fusese dată afară din minister, pentru că făcuse parte din organizația tinerilor socialiști. Nici lagărul de concentrare, nici decorația, nici carnetul de partid al lui August nu au însemnat nimic. Poate că ar fi putut conta, dar Anete era mîndră, nu s-a dus nicăieri, nici să dea explicații, nici să se roage. Din punctul acesta de vedere era o pereche potrivită pentru August.

Cu mine Anete ar fi dus-o mai bine, ar fi fost mai liniștită. Ea însă se simțea atrasă de August. El îi aducea flori. N-aș fi putut și eu să-i ofer garoafe, dacă aș fi știut ? I-aș fi adus chiar bujori, nici nu găsești flori mai mari ca

astea... Ia te uită la ea, sărmana, plînge, dar lacrimile oricum n-o vor ajuta. Poate că pe femei le ajută, se simt cu inima mai ușoară. Iar aduce vîntul praf... Sau e nisipul spulberat de lopeți... Drept în ochi. Ciudat... Fie-i țărîna ușoară. Cine știe dacă August va găsi măcar acum liniște sau nu. Corpul este înfulecat de viermi, dar sufletul ? Ce se întîmplă cu sufletul ? Nu există nici suflet, nimic, cu ce te alegi pe pămînt, cu aia rămîi. Azi ești viu, mîine cine știe... E nedrept, îngrozitor de nedrept. Lași totul... Anetei i-aș fi lăsat cu plăcere...

Lui August îi trebuie liniște, deoarece cît a trăit n-a avut-o. Participase și la colectivizare. Putea să refuze — era orășean get-beget, avea copii mici, soția era bolnavă. După lagăr Anete se îmbolnăvise de reumatism, copiii mergeau la școală. August a plecat. Ca să vezi cît de nechibzuit, cît de neastîmpărat era omul. Putea să se aleagă și cu un glonte, pe atunci pe activiști și pe împuterniciți îi ucideau pe capete. August se mai și lăuda că înnopta la chiaburi, acolo era mai în siguranță. Era supărat numai că nu-i dăduseră pistol, te descurci cam greu cu mîinile goale într-o pădure întunecoasă. După aceea mă ocăra pe mine că sînt, chipurile, mijlocaș avut, care parcă tot așteaptă mereu ceva, înjură pe ascuns autoritățile și pune pe el osînză. Da de ce să-ți bagi peste tot timpul nasul și de ce să te bucuri ? Care-i ăla care nu pune pe el osînză ? Numai „transformatorii lumii", dar și dintre ei numai ăia mai proști. Soțul nepoatei mătușii mele este o

persoană mult mai importantă decît August, lucrător la un comitet superior, dar este mult mai descurcăreț. La serviciu este aspru, exigent, îi toarnă cu lozinci, face ce i se spune, nu-i indulgent nici cu sine, nici cu alții. După muncă, însă, e un om ca toți oamenii. Nu discută nici despre politică, nici despre sarcini curente. Sapă în grădina mătușii, procură el știe de unde tot felul de tufe și trandafiri, știe că mai tîrziu grădina o să-i rămînă lui. La pescuit merge cu mașina statului. Este sunat de la magazinul universal atunci cînd în depozit intră căciuli de blană sau ghete cehești, sau perdele de nailon. E un om descurcăreț, practic... Ce, August nu era destul de învățat ? Da de unde ! Minte însă tot nu i-a mai venit la cap. Era bolnav și tot s-a dus la strînsul cartofilor — vezi doamne, trebuia, uzina lor patrona colhozul. Era gata de a fi dat afară din uzină și totuși s-a dus... Fie-i țărîna ușoară...

Mai vorbește parcă cineva. Aha, e bătrînul Voodla. Înseamnă totuși că uzina și-a adus aminte de el, a trimis pe cineva. Probabil că au trimis și o coroană. „Dragi tovarăși și prieteni" ! Așa începe totdeauna Voodla, fie că e la o ședință de producție, la un jubileu sau la o înmormîntare. Nu mai lucrează de cincisprezece ani, ține numai cuvîntări. El știe cam cum stau lucrurile, este mult mai deștept decît August. După război, așteptase zece ani, să vadă ce-o să fie. Dacă rămîne totul așa cum este sau... Abia după aceea începuse, dar în așa fel, încît să nu se uite nici pe sine. Mașină, un lot personal pentru grădină. Comitetul sindical de

uzină făcuse ceva zarvă — cum să nu-i ajutăm pe cei din vechea gardă !... Locuință într-un bloc nou, apartament cu trei camere, bucătărie, oficiu, baie, apă caldă, gaze, încălzire centrală. Își făcuse rost și de-o pensie personală, stătuse un an acasă, acum e iar cu salariu. Pensionarilor cu pensii personale li se permite să mai cîștige cîte ceva. În felul acesta te poți ocupa și de politică, și de probleme obștești. Dar August cu ce se alesese ? Criticase pe șeful de secție, criticase Comitetul sindical, îl criticase pe director, criticase ministerul. Făcuse atîta gălăgie pînă cînd i-au spus : scumpule, cu sănătatea nu stai prea grozav, mergi de te odihnește, o meriți pe deplin. Voodla continuă să aducă laude, el știe cum stau lucrurile. Dacă critică, o face cu măsură, în limitele admise... Vorbește fără să se poticnească, a învățat, altfel nu poți fi remarcat. „Colectivul nostru nu-l va uita niciodată pe August Haabveski, care..." Minte. Cine-i poate ține minte pe toți, la uzină sînt o mie cinci sute de muncitori și încă cîteva sute de funcționari. Anete și copiii îl vor ține minte și îl vor plînge, dar alții. Poate eu... Cît oi mai trăi și eu... E adevărat că August vedea unele lucruri pînă în miezul lor. Își mai bătea și joc : acum îți construiești casă la periferie, crezi că va fi iar război și că acolo nu vor cădea bombe... Un nou război înseamnă noi bombe și nicăieri nu-ți poți ascunde cocioaba de ele. Trebuia să-i fi răspuns : tu, după cum văd, nu ai încredere în forțele păcii și ale progresului ? Gîndul ăsta îmi venise imediat în minte, însă... Cine știe la ce te poți aștepta de

la un nebun ca ăsta, pentru care prietenia din anii copilăriei nu mai contează. Pe atunci nu mai eram prieteni. Dacă el nu găsea pentru mine un cuvînt bun, de ce-aș fi găsit eu...

Aș fi avut ce-i arăta. O asemenea locuință n-o poți găsi nici la un ministru. Numai baia de aburi era de nota zece. Pe banca de sus erau peste șaizeci de grade. În casă, lîngă cămin — fotolii îmbrăcate în piele de cerb. Mi-a făcut rost de ele fratele meu. Acolo, la protecția naturii, unde lucrează el, are posibilități. Acum îi pare rău că s-a mutat la oraș. În colhoz se trăiește mai bine. Nici cel mai deștept om nu poate prevedea totul. Lampa de aramă atîrnată pe perete arunca umbre, sfeșnicul nici pe departe nu se compară cu produsele fabricii „UKU", are pe puțin un pud și jumătate de metal forjat... Cum să știu dacă l-ar fi impresionat toate astea pe August ? Asemenea lucruri treceau neobservate la el. M-ar mai fi luat și peste picior...

Fiecare trăiește în felul său. August n-a știut să trăiască. A fost prea nedomolit, și-a ars prea repede făclia... Cineva trebuie să ardă. Lumea nu poate exista fără asemenea oameni. Doamne, dumnezeule, dar astea sînt ideile lui August !... Se vede treaba că încep să mă lase și pe mine nervii...

Cancerul este un joc al nervilor. Cancerul și inima, și una și alta. Anete are ceva cu inima, mai are și reumatism, așa că în curînd se va duce și ea. Ei am să-i aduc flori de la Kristjan...

Se pare că nu vor mai fi alte cuvîntări. N-au publicat nici un necrolog în ziar. Numai două

anunţuri. De ce-a avut parte ! Două anunţuri, o coroană din partea uzinei şi o cuvîntare din partea bătrînului Voodla. August nu-l putea suferi...

Fiul şi fiica rămăseseră lîngă mormînt.

Anete va fi îndurerată pînă la moarte... Amin.

E timpul să plec, ce să mai aştept ! S-o şterg uşurel, nimeni n-o să ştie vreodată că Seedi Arvet... Dar dacă mă vor zări ? Aşa şi este, fata m-a şi văzut ! Acum nu mai are rost să plec. Am încurcat-o. Îi şopteşte ceva mamei. Trebuia să aduc măcar un ghiveci cu flori, ce m-ar fi costat două trei ruble dacă n-aş fi găsit hortensii la Kristjan. N-am fost invitat, aşa că nu-mi poate face nimeni nici un reproş. Probabil că August le-a interzis. Chiar dacă m-ar fi invitat, tot n-aş fi venit. Orgoliul înseamnă şi el ceva. Ar trebui totuşi să-i exprim condoleanţe lui Anete din moment ce...

— Bună ziua, bună ziua, fetiţo... Ai rămas fără tată... Îmi pare rău, nespus de rău... Întîmplător stropeam aici florile la mormîntul unei rude... Nu, nu mi-a picat ziarul în mînă, parcă omul mai are timp şi de citit... Îmi pare rău, da, tare rău... Ce bine că m-am nimerit pe aici întîmplător... Eram prieteni încă din copilărie... Nu, nu trebuie să mai rămîn să ud florile, la praznic nu pot veni în nici un caz... De-aş fi ştiut măcar de dimineaţă... Mă aşteaptă şi Kristjan, cumnatul, i-am promis că mă duc... Aha, spui că nu se poate uda cu stropitoarea asta, că toată-i ruginită ? Într-adevăr, s-a scurs toată apa, o vechitură, ce să-i faci ?...

Nu, nu, vă sînt profund îndatorat. La revedere, Ane, fii tare, trebuie să rezişti...

Of, fir-ar să fie !...

Parcă August în persoană, din mormînt, m-ar fi luat în rîs, prin fiica sa : „cu stropitoarea asta nu poţi uda“...

Vechitură blestemată !

M-am cărat din oraş pînă aici, ca să mă fac de rîsul lumii.

Fir-ar să fie !...

1970

EXPLOZIA

CONVORBIREA TELEFONICĂ îl derutase definitiv pe Roland.

În primul rînd, Hilia îl obligase s-o aştepte degeaba. Putea măcar să telefoneze şi să-l prevină că nu poate veni, dar ea n-o făcuse, pur şi simplu n-a vrut să vină, nici nu i-a păsat măcar de el. Cu toate acestea, Roland aşteptase, răbdător. Se dichisise tacticos, se spălase pe dinţi, curăţase cu maşina de ras electrică fiecare adîncitură şi cutişoară de pe obraji şi bărbie ; pielea fină a Hiliei nu suporta perii de pe faţa lui nebărbierită. Îi luase mult timp nodul de la cravată, care nu-i reuşea deloc. În sfîrşit, totul fusese pus la punct, cel puţin după părerea lui. Din oglindă îl privea un bărbat înalt, lat în umeri, puţin adus de spate, aşa cum se întîmplă de obicei cu oamenii care-şi petrec cea mai mare parte a timpului la masa de scris. Pe faţă-i ieşea în evidenţă un nas mare, energic, în legătură cu care prietenilor le plăcea să facă tot felul de glume. Roland se declară mulţumit de costum, dar nu şi de sine. Din expresia feţei lui lipsea încrederea din totdeauna. Privirea, de obicei foarte pătrunzătoare, iar

după opinia unora chiar puţin insolentă, azi pălise ; nu erau ochii unui om optimist şi viguros, ci ai unui ins apatic şi decepţionat. Roland încercă să-şi recapete stăpînirea de sine şi, cînd la ora unsprezece fix se dusese la întîlnirea cu Hilia, arăta din nou ca un bărbat matur, energic. Hilia însă, care promisese că vine în jurul orei unsprezece, nu venise nici la unsprezece, nici la douăsprezece, nici la unu. Atunci abia o sunase Roland.

Mai bine nu s-ar fi apropiat de telefon. Hilia i-a vorbit rece şi cu indiferenţă, cu aroganţă chiar. „N-am putut veni — spusese ea calmă. Consider că şi fără mine te simţi destul de bine.“ Cînd Roland se aprinsese, Hilia întrerupsese convorbirea. Nu cumva Hilia bănuieşte ceva ? Probabil că da, altfel n-ar fi încercat să-l înţepe : „De ce-ar trebui să alerg la tine ?“

Cîndva, Hilia alerga totuşi. Fugea de la bărbatul ei în braţele lui, ale lui Roland. Soţul ei era de două ori mai în vîrstă decît Hilia, un tip obosit, scîrbit de toate, blazat. Acum şi el, Roland, este obosit, scîrbit de toate şi blazat şi poate că din pricina asta Hilia nu se mai grăbeşte să-l întîlnească. La cine o fi alergînd oare acum ?

Roland nu mai gîndise de mult în felul acesta despre Hilia. În inimă i se strecurase din nou teama că Hilia îl poate părăsi şi pe el. Acum şase luni un asemenea gînd i-ar fi părut nu numai stupid, dar şi caraghios. Acum însă Roland se chinuia să ghicească ce se ascunde în spatele atitudinii nepăsătoare a Hiliei.

Și numai el e de vină. Știa prea bine că Hilia nu suferă reproșurile. Dar, la urma urmei, ce mare lucru ? N-a venit și gata. Doar nu mai sînt niște capete tinere înfierbîntate, gata să ia foc ca praful de pușcă. Sînt oameni maturi, care au trăit împreună aproape douăzeci de ani. Roland își aminti. brusc, că Hilia, în ciuda celor patruzeci și trei de ani, mai este încă dornică de dragoste, ca și pămîntul de apă, și parcă nu se simți în largul lui. Nu cumva Hilia se gîndește să-i pună cruce ?

Pe de o parte, Roland era chiar bucuros că Hilia nu venise. Nu era prea încrezător în sine.

Roland credea că de vină sînt nervii. Nu-i sîcîit oare tot timpul, nu e obligat chiar și acum să fie mereu cu ochii în patru, nu este supus oare mereu și din nou la tot felul de încercări ? Uite și acum. Mai mult de un an durează disputa în care nici una din părți nu vrea să cedeze. Se părea că totul fusese perfectat, Riisman cu concluziile lui prea îndrăznețe nu se mai bucura de încredere și totuși hotărîrea definitivă se amîna de la o lună la alta. Cine îl sprijinea pe Riisman ? Acum nu mai este vorba de o problemă curentă, de o dispută obișnuită, întreaga lui viață de azi înainte depinde de această rezolvare. Roland avea convingerea că dacă aceasta va fi pozitivă, atunci va veni și vremea lui. Nimeni nu va mai putea să-l împiedice și nu va trebui să mai dea înapoi. Acum însă, lui Roland i se părea că intrase într-un impas fără ieșire. Nu-i de mirare că nervii îi erau încordați.

„Dacă n-aș fi așteptat atît de mult", se justifica Roland. Cînd nervii nu sînt în ordine, două ore de așteptare zadarnică acționează ca o bombă. Probabil că Hilia va înțelege asta după ce va chibzui totul în liniște. Dacă o să vrea numai să chibzuiască. Ea poate foarte bine să-l sune pe Bernard, deși se jurase că între ea și Bernard totul s-a sfîrșit. Ajungînd cu cugetările sale la Bernard, Roland pierdu orice încredere că Hilia va voi să-l înțeleagă. Hilia avea o părere foarte bună despre ea și se obișnuise să aibă totdeauna ultimul cuvînt de spus. Cîndva Hilia îl amenințase că-l va părăsi. Ca și Roland, Hilia avea mari pretenții de la viață. Poate că Roland s-ar fi mulțumit și cu mai puțin, dar Hilia îl împoldea să țintească tot mai sus. Vederile ei asupra vieții erau foarte precise : de ce trebuie omul să ocupe locul al zecelea, cînd poate să ocupe locul întîi.

Primul soț al Hiliei, arhitect, fusese pe deplin satisfăcut de situația lui, un tip docil în fața soartei, nu năzuia să ajungă în capitală. Proiecta căsuțe pentru chiaburii mutați la oraș. Putea însă deveni cel puțin unul din autorii planului de sistematizare a Tallinului. Așa i se plîngea Hilia pe vremea aceea lui Roland. Mai tîrziu îi mărturisise că pînă la Roland habar n-avea ce-i aia dragostea. Atunci Roland nu-și mai încăpuse în piele de mîndru, se înfoiase ca un păun, căutase să facă totul pentru a nu scădea în ochii ei. Îi povestise despre planurile lui și ea se arătase a fi foarte impresionată.

O jignise oare ireparabil pe Hilia ?

Roland rememoră întreaga convorbire telefonică și ajunse la concluzia că nu spusese nimic prea grav. Niște reproșuri obișnuite. Probabil că numai o singură frază în legătură cu tabletele pentru slăbire fusese de prisos. Roland era suficient de obiectiv ca să recunoască. Nu este un meschin, categoric nu.

Roland simți că dacă totul va rămîne așa cum este, dacă nu se va schimba nimic, catastrofa va fi inevitabilă. Dușmanii o să-l mănînce. Hilia va renunța la el. Sau poate că nu ? Cum — necum, au copii mari.

Da, nu trebuia s-o întrebe pe Hilia dacă nu o reține cumva tratamentul ei pentru slăbire, nu cumva de asta nu poate veni ? Aici procedase grosolan, aproape cu cruzime. Orice femeie vrea să fie frumoasă și dacă în ziua de azi sînt la modă femeile suple, nu-i nimic de condamnat în faptul că Hilia ia tablete. În plus, el însuși le adusese de la Stockholm. El, Roland, se purtase totuși ca un măgar ; nu se vorbește în felul acesta cu nevasta.

Dacă Hilia ar fi recunoscut măcar cît de cît că nu are dreptate. În glasul ei se deslușea însă tot ce vrei, numai vină nu.

Nervii, blestemații ăștia de nervi.

Ce va fi mai tîrziu, dacă acum nu e în stare să-și stăpînească nervii ? Mai ales dacă el va pierde totul ? Lumea-i plină de netrebnici, omul principial are o mulțime de adversari și de dușmani.

Cu siguranță că Hilia nu-l va ierta așa de ușor. Îi va scoate ea pe nas „tratamentul pentru slăbire" !

Nervii. Și iar nervii. Nervii unui om ținut pe jeratec.

Dacă s-ar fi întîmplat asta pentru întîia oară. În ultima vreme însă, el își jignește cu o ușurință uimitoare pînă și colaboratorii. Să pornească oare asta dintr-un egoism bolnăvicios ? Sau bolnăvicios e faptul că, după aceea, tot el își face reproșuri ? Nu, în nici un caz un egoist nu s-ar băga singur în foc. El rămăsese totdeauna credincios sie însuși, chiar în anii aceia, cînd toți se lepădaseră de adevărurile de mai înainte. El nu este Riisman care-și schimbă tot timpul atitudinea. Pentru el totdeauna important a fost principiul. Ce rost avea să-și pună cenușă în cap ?

Roland așteptase mult de la duminica asta. Vremea era minunată, soare, o liniște aproape deplină. Era prima zi adevărată de primăvară. Ar fi hoinărit împreună pe cărăruile din pădure, trăncănind despre una, despre alta. Nu era exclus ca încordarea sa interioară să fi cedat și el să se fi aprins chiar. Într-o împrejurare neobișnuită, Hilia știa și înainte să-l înflăcăreze. În orice caz el ar fi avut prilejul să se verifice. Acum însă, ziua era stricată. Și nu numai ziua de azi, ci toată săptămîna, tot timpul cît îi mai rămăsese de petrecut aici.

Convorbirea telefonică n-avusese nici un rost. De ce insistase oare ca soția să vină. Doar nu era sigur pe el.

Proastă treabă, idioată chiar.

Medicii îi recomandă liniște, odihnă, spun că este surmenat, că a muncit mulți ani peste puteri și că din pricina încordării permanente

nervii au cedat. Totul însă va trece, afirmau ei, important e să aibă linişte, odihnă. Să petreacă cît mai mult timp în aer liber, să se plimbe, să obosească fizic, atunci se va reface complet.

Roland se plîngea doctorului numai de oboseală, de scăderea capacităţii de muncă, de irascibilitate, de încordare nervoasă. Se vede treaba că doctorul bănuise el ceva, altfel de ce-ar fi început să-l consoleze cum că, chipurile, totul va reveni la normal. „Idiot mai sînt — îşi spuse Roland. Doctorul avusese în vedere capacitatea de muncă şi starea sufletească normală." Starea sufletească şi capacitatea de muncă, asta-i principalul. De-ar fi fost într-o stare sufletească normală, de-ar fi fost aşa cum era mai înainte, atunci şi toate celelalte ar fi fost neschimbate. Pînă una alta însă, nu se normalizase nimic. Trecuseră, iată, trei săptămîni de cînd Roland se îngrijeşte, dar nervii i-au slăbit, s-ar putea spune mai rău chiar.

Să fie oare într-adevăr un falit ?

Roland ascundea starea lui nervoasă faţă de colaboratori şi chiar faţă de Hilia. E adevărat, spunea că ar avea tensiunea arterială ridicată, dar dădea demonstrativ din mînă cînd era sfătuit să se trateze. Era socotit un lucrător neobosit, căruia pentru odihnă îi sînt suficiente patru ore din douăzeci şi patru şi el nu voia să cadă vreo umbră asupra reputaţiei sale. Plecînd la casa de odihnă, Roland motivase asta nu prin necesitatea de a-şi reface sănătatea, ci prin aceea că munca i-ar cere-o. Vorbea despre cercetările lui, care-i răpiseră mulţi ani — acum, chipurile, i se cere să încheie lucrarea într-un

termen anumit. Luase cu sine manuscrise, diferite note, trei mape cu rezultatele experienţelor, două mii două sute de cartele perforate, tabele, un teanc întreg de cărţi de specialitate. Împrăştiase toate astea în întreaga cameră şi personalul casei de odihnă începuse să vorbească despre el cu mult respect. Roland nu avusese nimic împotrivă. În realitate însă, nu se aşezase niciodată la masa de scris — n-avea nici un chef de lucru.

E, totuşi, ceva mult mai grav decît spun doctorii.

Desigur, doctorii au dreptate, are nevoie de odihnă, dar nu de liniştea unui cimitir şi odihna unui mormînt. Trebuie, pur şi simplu, să fie lăsat în pace, să nu i se pună nici un fel de piedici, să i se dea deplină libertate de acţiune. Atunci, cu siguranţă, s-ar descurca şi cu problemele sale şi cu oponenţii săi. Dar atîta timp cît este legat de mîini şi de picioare, atîta timp cît nu-l lasă să ducă greutatea pe care, poate, numai el este în stare s-o ducă, nimic nu se va îmbunătăţi. Ar fi putut munci din plin de cîţiva ani deja, pe undeva s-au şi pus pe treabă, dar el, vezi doamne, tot mai trebuie să fundamenteze ceva, să mai aştepte nu ştiu ce.

La urma urmei poate să se lipsească de toate şi să se dea deoparte. În momentele sale de tristeţe, Roland se gîndea chiar să se lase de ştiinţă şi să-şi schimbe profesia. Atunci cădea în melancolie şi se închipuia retras într-un colţişor liniştit, departe de oameni, meşterind ceva. Roland nu ştia încă exact ce va face. La

drept vorbind, natura muncii n-avea pentru el nici o importanță. Principalul era să nu fie tot timpul încordat. Îi invidia pe grădinari și pădurari — profesia acestora i se părea c-ar fi în măsură să-i redea omului echilibrul pierdut. Mai era o ocupație care, poate, îl atrăsese mai mult decît oricare alta : de vînzător într-o prăvălie într-un cătun îndepărtat. În copilărie, Roland îl invidia pe vînzătorul de la prăvălia sătească a tatălui său. Flăcăul acela bun de gură și cu purtări libere i se părea omul ideal. Cu mult mai mult decît taică-său care voia să-și dea fiul la școală și să-l facă pastor. Roland știa însă foarte bine că în vremurile noastre nu mai există prăvălii sătești de altădată, cu mirosul lor de scrumbie sărată, catran, piele proaspăt argăsită, nu mai există nici vînzătorii ăia isteți, care umblau după fetele din împrejurimi, care-i înșelau cu abilitate și pe cumpărători și pe patroni, pentru ca apoi să-și deschidă prăvălie proprie.

Roland își dădea perfect de bine seama cît de naive erau aceste idei. În el domina totdeauna sentimentul realității și își bătea joc de aceste copilării. Cu toate acestea, gîndurile prostești îi veneau tot timpul în minte, mai ales noaptea, cînd nu avea somn, cînd i se părea că întreaga lui activitate a intrat în impas și-l năpădea un val de milă apăsătoare față de sine însuși. Roland nu putea suporta asemenea gînduri, era un spirit bătăios, se simțea bine numai în ofensivă, numai în atac. Faptul că adesea îl copleșea mila față de sine însuși Roland îl punea pe seama nervilor.

Roland începuse să se ferească de femei, chiar și de soția lui, Hilia. De ea, poate, mai mult decît de altele. Cu altele, putea, la urma urmei, să se poarte așa cum credea de cuviință, dar de dorințele și pretențiile Hiliei trebuia să țină seama.

Uneori Roland se gîndea dacă nu cumva soarta se răzbuna pentru faptul că o răpise pe Hilia soțului ei. Bine că arhitectul murise acum cîțiva ani, altfel, cine știe, Hilia s-ar fi putut întoarce din nou la el. Pînă la atacul de apoplexie, arhitectul reușise să se facă cunoscut, scrisese o carte minunată despre bazele arhitecturii și întocmise proiectul unui centru de sovhoz, pentru care primise premiul unional. Roland se bucura și el de renume, în orice caz în cercurile specialiștilor, dar uneori, cînd în momente de criză i se întîmpla să se privească așa, din afară, Roland se convingea, spre mîhnirea sa, că reputația sa se bazează nu atît pe propriile sale realizări, cît pe polemica purtată cu alții.

De un lucru, Roland era convins : Hilia nu se va împăca mult timp cu această situație. Hilia îl împinge tot timpul înainte, dar ce poate face dacă toate se întorc împotriva lui ? Pînă acum cei de la centru îl sprijineau, dar nu cumva această amînare a luării hotărîrii înseamnă că și acolo încep să privească la el chiorîș ?

Și iată că acum convorbirea pe care o avusese la telefon acționase atît de ucigător : toate gîndurile care-i răvășiseră sufletul răbufniseră în afară, străpungînd parcă un stăvilar.

Era oare, într-adevăr, în ochii celorlalţi ca un ceasornic cu arcul slăbit ? Nu cumva oare chiar Hilia crede că arcul nu mai poate fi remontat ? Acum toate acestea i se păreau lui Roland îngrozitor de verosimile. Altfel de ce n-ar fi venit Hilia, de ce oare în ultima vreme se poartă aşa de aspru ? Parcă tot timpul caută motiv de ceartă. Brusc, gîndul ce-i venise în minte i se păru ameninţător, Roland se simţea ca un lup alungat la marginea prăpastiei, incapabil să mai supună haita voinţei sale.

Acum Roland trecea din nou prin acea stare, care-i permitea să se autoexamineze critic. În ultima vreme lucra parcă cu jumătate din forţe. Face tot ceea ce se cere prin prevederi şi directive, urmăreşte mersul lucrărilor din plan, nu lasă nimic nefăcut. Ca şi pînă acum cere mereu noi experimentări şi revizuirea la nesfîrşit a manuscriselor, dar nu asta era ce-ar fi vrut el. Unde erau iniţiativele, unde era priceperea de a vedea o problemă sub un aspect neaşteptat ? Forţa de iniţiativă secase, se spulberase, prelingîndu-i-se printre degete, ca firele de nisip. El avea totdeauna dezvoltat în el simţul timpului, de obicei ştia să prevadă schimbările legate de activitatea lui de zi cu zi. După părerea adversarilor săi, tocmai această capacitate a sa reprezenta unul din factorii principali care-i asigurau succesul. De data asta, însă, se părea că intuiţia îi jucase o festă. În orice caz, succesul, dacă era să vină cîndva, ar fi trebuit să vină demult. La şedinţele de consiliu şi consfătuiri, Roland nu mai era aşa

de bătăios. Înainte doar se simţea ca peştele în apă la toate conferinţele şi discuţiile posibile. Acum este consultat mai rar ca înainte, se îndoiesc tot mai des de justeţea punctului lui de vedere. Urmînd exemplul lui Riisman şi Viighissaar, chiar subalternii încep să-şi facă auzit glasul, îndeosebi în cadrul dezbaterilor. El însă este vulpoi bătrîn, ştie să-şi păstreze în faţa celorlalţi un ton sigur şi dacă este nevoie chiar arogant, nici acum nu se teme să se ridice împotriva părerii celorlalţi. Nu mai simte însă satisfacţia de altădată. Lucrul cel mai greu de suportat sînt serile pe care trebuie să şi le petreacă acasă. Stă aplecat asupra studiilor sale şi ale altora, însăilează aproape mecanic pe marginile manuscrisului unele observaţii sau scrie recenzii lungi, fără pasiune, fără focul acela interior. Îşi impune să stea la masa de lucru pînă la miezul nopţii şi abia atunci se încumetă să se strecoare în dormitor, atunci cînd Hilia doarme deja. Casa de odihnă are măcar avantajul că aici se poate culca cînd vrea.

Este insuportabil un asemenea mod de viaţă în continuare. Este prea greu pentru un om pe care toţi îl consideră extrem de capabil, energic, combativ, chiar arţăgos.

Nu te mai poţi încrede în nimic. La urma urmei, toate eforturile lui se pot dovedi deşarte. În cazul unei întorsături nefavorabile a evenimentelor, îi vor face zile fripte. Nu s-ar putea spune că asta îi va întări nervii, că Hilia îi va rămîne fidelă. Bernard nu era singurul. El însă, Roland, nu este în măsură s-o

învinuiască pe Hilia. Ea avea tot dreptul să-i întoarcă spatele, Hilia este totuși femeie, o femeie matură, cu toate emoțiile sale.

Roland, care se considera conducător înnăscut, indiferent unde ar fi lucrat, se simțea acum numai o gîză într-un roi uriaș în mișcare, unde toate celelalte încearcă să se înghesuie înainte, se calcă unele pe altele, se îndreaptă spre ceva, fără să le pese în vreun fel de semenele lor. Începuse chiar să se teamă pentru judecata lui.

După ce Hilia întrerupsese convorbirea, Roland rămăsese mult timp cu receptorul care amuțise în mîini. I se părea că s-a întîmplat ceva ireparabil, l-a cuprins o părere de rău nesfîrșită pentru Hilia, pentru faptul că, cu fiecare zi, se îndepărta de el, se tot îndepărta. O iubea pe Hilia ca și mai înainte, era convins că ar fi în stare să-și tragă un glonte în tîmplă, dacă ea îl va părăsi și va pleca la altul.

Singur nu mănîncă, dar nici altuia nu-i dă, gîndi el trist. Hilia bănuia că ar avea amante — fie, mai bine asta decît un adevăr umilitor. Roland îi era credincios Hiliei, era prea îndrăgostit de soția sa ca să-și mai facă și alte legături. De două-trei ori o înșelase totuși pe Hilia, dar nu considera nebuniile întîmplătoare la vreun chef drept un mare păcat, acestea nu-i schimbau atitudinea față de nevastă. Hilia îl înțelesese și-l încurajase întotdeauna, chiar atunci cînd asupra lui se abătuseră lovituri serioase, cînd încercaseră să-l calomnieze, cînd se îndoiseră de autenticitatea diplomei lui, declarîndu-l un profan ; uneori lui Roland i se

părea că soția se simte parcă vinovată din pricina lui, că-și reproșează faptul de a nu-și putea ajuta soțul. Acum Roland nu mai gîndea în felul acesta. Acum Hilia i se părea un om decepționat de căsătoria sa.

După convorbirea telefonică întreruptă, Roland se hotărî să facă o plimbare. Prin urmare, nu trebuia să rămînă singur, înțelesese asta curînd, dar era prea tîrziu să mai întreprindă ceva. Îl năpădiră imediat gînduri apăsătoare. Acum i se părea că, în ceea ce-l privește, nimic nu se va mai schimba, că își trăise viața de pomană, că, pur și simplu, îl pîndește neșansa, că nu aduce nimănui nici un folos, nici măcar celui mai apropiat om, propriei sale soții.

Roland apucase să studieze toate potecile și cărăruile pe o rază de aproape cinci kilometri. La vreo patru kilometri se găsea o stivă de bușteni cojiți, pe care Roland îi aranja în fiecare zi, ca să obosească fizicește. Transpirația îi curgea șiroaie, mușchii îl dureau și nimic mai mult. Nervii rămîneau ca și pînă atunci încordați în așa grad, încît l-ar fi putut scoate din sărite orice fleac.

Roland muncise toată viața fără să-și cruțe forțele, chiar cel mai mare dușman nu l-ar fi putut acuza de lenevie, și care era rezultatul ? Ajunsese un bărbat isteric, o epavă. Aici, la casa de odihnă, unde nu era în stare să lucreze, a ajuns la această concluzie. Acum, după convorbirea telefonică, care-l deconcertase complet, o simțea limpede. Totodată, era conștient că nimeni n-ar putea înțelege de ce gîndește

astfel despre sine însuși. Nu are oare o situație bună, un salariu mare după obținerea gradului științific și, în plus, venituri de pe urma interviurilor acordate la radio și televiziune și a articolelor publicate ? Mulți îl invidiază.

„O — o, ce bine arăți, se miră cunoscuții. Sau : tu, frate, ai ajuns departe, prosperi !" Dacă prin prosperitate se înțelege faptul că dă mîna cu toți academicienii și cu mai mult de jumătate din miniștri, că uneori este trimis în străinătate pentru a participa la conferințe științifice, că are în folosință mașina de serviciu, locuiește într-o casă bună, construită în treizeci și opt, într-un apartament cu patru camere, că nu trebuie să numere fiecare copeică, înainte de a o cheltui, atunci a ajuns, într-adevăr, departe. Cu ce preț însă obținuse toate astea ! Și de ce nu-l lasă să meargă mai departe, să fie liber în activitatea sa ?

Deși razele soarelui străpungeau păduricea de pini, Roland pășea parcă în întuneric. La fiecare zece pași iar se gîndea la faptul că, se vede treaba, vremea lui trecuse, că în ciuda tuturor eforturilor sale va veni ziua cînd întreaga lui viață se va duce pe copcă. Trebuie să întreprindă ceva radical, să trimită la Moscova scrisori și propuneri noi, sau, și mai bine, să meargă el însuși, în felul ăsta ar putea ca, pe lîngă treburile de serviciu, să consulte și un medic-specialist. Nu, asta-i puțin, trebuie să facă ceva deosebit, ce anume nici el nu știa, intuia numai vag că acesta trebuie să fie pasul hotărîtor, care ori va schimba totul, ori va dezlănțui catastrofa ce plana asupra lui. Nu poate

bate pasul tot timpul rătăcind într-un labirint idiot, trebuie să găsească o ieșire și o va găsi. În același timp, Roland pricepea că un asemenea pas nu este decît un vis, că nu va fi nici o cotitură, deoarece nu are posibilități pentru așa ceva și că are doar o singură cale — să se tîrască mai departe, ca un ceasornic ruginit, sau...

Roland ajunse la o mică pajiște pe un dîmb în pădure, aproape de rîu, unde creșteau dedeței și popionie-iepuresc. Intenționa s-o aducă aici pe Hilia, ochise chiar o creangă de pin ce creștea aproape de pămînt și pe care se puteau așeza. Roland se gîndise foarte bine, creanga era în plin soare. Și, deodată, o văzu parcă pe Hilia șezînd pe creangă, Hilia îi zîmbea, ca la prima lor întîlnire, cu un zîmbet fermecător, care cîndva îl scosese din minți pe Roland. Zîmbetul acesta îl cucerise de la prima vedere.

Hilia dispăru însă imediat, Roland se așeză pe creangă și începu să-și caute țigările și bricheta. Bricheta o cumpărase tot la Stockholm, ca și tabletele pentru slăbire. Fumînd, Roland se gîndea ce-ar fi făcut azi, dacă Hilia i-ar fi zîmbit.

Nu apucă să-și termine de fumat țigara. Din pădure răsună un rîs sonor de femeie și voci de bărbați. Roland trebui să se ridice și s-o ia în altă direcție. Nu voia să se întîlnească cu doamna Rüüitel. Îngrijitoarele de la casa de odihnă îi spuneau Rüüitel unei cuconițe înfloritoare de treizeci și cinci de ani, liberă de orice legături conjugale. Doamnei Rüüitel îi

plăcea să joace rolul unei fetişcane naive, de ea se îndrăgostiseră toţi cei aflaţi la odihnă, bătrînii pensionari, oameni de ştiinţă renumiţi cîndva şi alte personalităţi ; aceştia o însoţeau pretutindeni, ca nişte scutieri. Nu începuse încă sezonul, la casa de odihnă erau încă puţini bărbaţi tineri şi doamna Rüüitel suferea în mod vizibil din pricina asta. Lui Roland îi propusese în mod sincer compania ei, apucase chiar să se vaite că bătrînii o plictisiseră, dar Roland rămăsese indiferent. În această situaţie doamnei Rüüitel nu-i rămăsese altceva decît să continue să se plimbe cu ofiliţii ei cavaleri.

Ascunzîndu-se în dosul unor copaci, Roland apucă să o mai audă totuşi pe doamna Rüüitel rostind înadins cu voce tare :

— S-ar părea că l-am deranjat pe Peciorin.

Roland se gîndi că probabil nu există nici un colţişor, unde omul ar putea sta singur cu sine. În general, toată venirea lui aici fusese o mare prostie. În loc să acţioneze, îşi pierde vremea de pomană.

Îşi pusese mari speranţe în casa de odihnă. Aceasta nu era vreun sanatoriu mare, cu multă lume, ci o casă de odihnă confortabilă, calculată pentru douăzeci, treizeci de persoane, situată într-un loc relativ liniştit, în apropierea unei mici aşezări. Anul trecut aici se amenajase şi o baie de aburi nu prea mare, iar pe malul unui pîrîu, la vreo zece metri, un bazin, spre care ducea o potecuţă aşternută cu scînduri trase la rindea : Hilia îl sfătuise ca măcar să folosească în fiecare zi baia şi bazinul. Nu-i spusese nimic despre faptul că alternanţa duşurilor fierbinţi şi reci exercită o influenţă binefăcătoare asupra nervilor, dar cu siguranţă că se gîndise la lucrul acesta. Grija Hiliei îi displăcea acum lui Roland, chiar Hilia îl enerva, da, chiar Hilia.

La casa de odihnă, starea sufletească a lui Roland nu se ameliorase, mai curînd, dimpotrivă. Aici se simţea şi mai mult ca într-o cuşcă, adesea nici nu voia să meargă la plimbare. Biliardul nu-l atrăgea, nici popicele. Tenis de masă nu se juca în general aici, dealtfel lui Roland puţin îi păsa de asta, deoarece nu se pricepea la acest joc idiot. Este adevărat că doamna Rüüitel îşi căuta parteneri, dar bătrîneilor ei li se tăia răsuflarea după un asemenea sport iute. Respectabilii pensionari ciocăneau cu plăcere piesele de domino şi doamna Rüüitel se afla, deseori, printre ei, scoţînd ţipete stridente.

Peste o săptămînă se sfîrşeşte perioada şederii lui la casa de odihnă şi ce va fi mai departe ? Iarăşi aceeaşi aşteptare care-ţi macină nervii, disputele interminabile cu Riisman, Viigissaar şi cercetătorii ştiinţifici inferiori aflaţi sub influenţa acestora, serile serbede aplecat asupra biroului de scris. Te enervezi din pricina oricărui fleac, oricît de mărunt, şi consumi tot mai multe forţe pentru a reuşi să te stăpîneşti măcar într-o instituţie centrală. Nicăieri nici o ieşire.

Din pădure, Roland se întoarse la prînz, dar nu se duse la cantină. Îşi pierduse complet echilibrul. Se autocompătimea îngrozitor. Nu putea suferi însă aceste accese de milă faţă de

sine, care-i lăsau în suflet un zaț neplăcut. Viața îi apărea ca fiind într-adevăr în impas, lipsită de un țel, i se părea că este jignit, că cineva îi taie tot timpul aripile, îl împiedică să se avînte în înălțimi. Vedea în jurul său numai răuvoitori, egoiști, birocrați, oportuniști de teapa lui Riisman, ambițioși fără scrupule de teapa lui Viigissaar, chiar cei mai apropiați prieteni i se păreau niște carieriști de nimic. Nimeni nu apreciază cinstea, franchețea, principialitatea, îndîrjirea, energia, cunoștințele, capacitățile lui. Chiar și acestea se atrofiază dacă totul e așa cum este. Mai bine să meargă la grădinărit, să sape undeva, în afara orașului, la răzoare, are suficientă dragoste de muncă, răbdare la fel. Nici nu are de gînd să devină cine știe ce grădinar iscusit, îi este suficientă funcția modestă de muncitor cu lopata, important este ca să nu se împiedice de picioarele nimănui, ca să nu-l calce nici pe el nimeni, să fie, într-un cuvînt, el însuși. Se săturase să tot țină veșnic seama de ceva, să privească veșnic în sus, nu este un lingușitor din fire, dar, firește, nu-i nici un idiot lipsit de simțul realității. Probabil însă că-i socotit un idiot, sau dumnezeu știe ce ; în orice caz nu este înțeles. Parcă interesează pe cineva cît de greu este să-și mențină autoritatea, mai ales dacă unii caută să i-o submineze continuu ? Viața este o treabă stupidă, viața e lipsită de scop, mai ales viața lui. Ce viață poți duce, ce fapte mari poți săvîrși dacă nu ești apreciat, dacă în zilele cînd se împart distincții pe tine

nu te remarcă, iar la săpuneală te împing pe tine înainte...

Ca atare, nu s-a dus să mănînce. Sentimentul repulsiei față de oameni creștea nestăvilit. Simțea că de data asta lucrurile nu se vor termina cu bine. Și cel mai tare copac se prăbușește dacă furtuna îi biciuie fără încetare crengile și-i dezgolește rădăcinile. În august 'șaizeci și șapte, uraganul smulsese păduri întregi. Cei mai mîndri uriași ai codrilor se frînseseră primii. Roland se compara acum tocmai ca un asemenea copac mîndru, cu o coroană foșnitoare larg desfăcută. Cine știe, poate avea dreptate.

Cineva ciocăni la ușă.

Roland nu se sculă să deschidă, nici măcar nu se mișcă, îi era totuna. Nu strigă nici măcar „intrați". Să-l lase mai bine în pace, măcar la casa de odihnă să-l lase singur, cu el însuși.

Ușa se deschise ușor, cu grijă, și în cameră intră doamna Rüüitel. Fața ei exprima compasiune și înțelegere deplină.

— Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră, tovarășe Roland ? Iertați-mă că mă amestec, dar sufletul meu nu are liniște. Mă puteți ocărî, în locul dumneavoastră chiar așa aș proceda, am și avut în vedere aceasta, dar trebuia să vin. Nu pot rămîne indiferentă, vă rog încă o dată să mă iertați, tovarășe Roland.

Roland se uita buimac la cea care intrase. Obrajii îi ardeau în flăcări, ochii exprimau multă compasiune, toate strîmbăturile ei i se păreau prefăcute, false, calculate.

El nu scoase nici o vorbă.

— Chiar dacă mă veţi alunga, n-am să plec, continuă doamna Rüüitel. Pot să mă înşel, ah, cît aş vrea să mă înşel, dar mi se pare că acum nu trebuie să fiţi lăsat de unul singur. Faceţi abstracţie de faptul că sînt femeie, vă rog. Acum nu vreau să fiu femeie, ci pur şi simplu un om, aşa să mă trataţi. V-aţi istovit de atîta muncă, chiar aici, la casa de odihnă, nu vă cruţaţi. Sînteţi un erou, dar am senzaţia că nu sînteţi înţeles.

Roland voi s-o trimită pe musafira nepoftită la toţi dracii, s-o dea pur şi simplu afară, dar se abţinu, strîngînd din dinţi. Cu ce drept această muieruşcă vopsită, durdulie, cu mişcări de felină, i se vîră pe gît, aşteptînd să i se spovedească ? A ajuns oare la faliment ? Oare autoritatea lui să fie egală cu zero ? Atunci...

Doamna Rüüitel continuă, fără să-şi tragă răsuflarea :

— Am venit să vă spun că mulţi vă stimează. Capacitatea de muncă şi principialitatea fermă care vă caracterizează îi uimesc chiar pe adversarii dumneavoastră. Riisman însuşi a fost nevoit s-o recunoască. Aveţi mai mulţi prieteni decît credeţi, iar eu mă socotesc printre aceştia. Profesorul, soţul meu, v-a preţuit foarte mult. Eu vă cunosc foarte bine soţia. Hilia este o femeie cu un suflet mare, nu vă supăraţi pe mine că vorbesc aşa. Am vrut să spun doar că nu aveţi dreptul să vă simţiţi singur, într-un anumit sens, bineînţeles, eu vă înţeleg foarte bine. Dacă vreţi, haideţi să ne plimbăm, sau, haideţi la restaurant, vom face ce vreţi, indiferent ce. Sînt gata de orice, sînt gata să vă

însoţesc oriunde, sînt gata chiar să mă îmbăt cu dumneavoastră.

Roland închise ochii. Suporta cu multă greutate prezenţa doamnei Rüüitel. La timpul respectiv, aceasta se căsătorise cu un profesor renumit şi curînd rămăsese văduvă. Profesorul se învîrtise în cele mai înalte cercuri, doamna Rüüitel avea mulţi cunoscuţi. Dacă o trimiţi la dracu, cine ştie ce-i mai cîntă lui Riisman. Trebuie însă să scape de ea şi cu cît o va face mai repede, cu atît va fi mai bine, este imposibil să-şi înghită cuvintele, care-i vin pe limbă, este imposibil. Le înghite de peste zece ani, cîndva trebuie să vină o schimbare, trebuie.

— În ultimele zile, am lucrat într-adevăr mult — începu Roland nu prea sigur pe el. Acum mă doare capul din pricina încordării, asta-i tot. Cîteva ore de tihnă şi va trece totul. Vă mulţumesc, sînteţi foarte amabilă.

În acest moment simţi repulsie nu numai faţă de doamna Rüüitel, dar şi faţă de sine însuşi. Prefă-te tot timpul, ascunde-ţi gîndurile, e greu de crezut că în felul acesta omul va rezista mult timp. Oţelul, cît e el de oţel, şi tot oboseşte, iar nervii omului nu sînt din oţel.

Doamna Rüüitel se aşeză în fotoliu, avea pe ea o fustă foarte scurtă, care în fotoliu se ridicase şi mai sus, aproape dezvelindu-i coapsele. Privirea lui Roland alunecă peste genunchii şi coapsele femeii, care nu-l tulburară deloc, ba chiar îi provocară o impresie neplăcută — parcă-l ameninţau, îşi băteau joc de el. Voia să se întoarcă cu spatele la doamna Rüüitel, dar n-a făcut-o. Şi aşa era de ajuns că nu se sculase

şi continuă să stea culcat. Se părea că în orice moment poate să-şi piardă stăpînirea de sine, să folosească chiar forţa, pentru a se descotorosi de musafira asta sîcîitoare.

— Am meprobamat, ciripi doamna Rüüitel, scotocind în poşetă, şi un antinevralgic banal, împotriva durerilor de cap. Sufăr de nişte migrene îngrozitoare, doar şi eu sînt un copil al veacului douăzeci. Dumneavoastră nu aveţi o migrenă obişnuită, ştiu eu, asta-i din pricina muncii neîntrerupte şi a tensiunii nervoase, profesorului i se întîmpla la fel. Şi el muncea fără să se cruţe. Doamne, dumnezeule, ce greutate duceţi tot timpul pe umeri! Riisman vă ajută puţin, aveţi grijă să nu înceapă să vă pună beţe în roate.

— Vă mulţumesc. Din principiu nu folosesc tablete, refuză Roland. S-ar fi purtat cu mult mai aspru cu doamna Rüüitel, dar spusele ei îi treziră interesul. Poate că va afla despre Riisman ceva noutăţi, cine ştie dacă nu cumva această femeie nu cunoaşte mai mult? Roland totdeauna preţuia informaţiile, de oriunde ar fi venit ele. Graţie unei memorii bune şi unei arhive personale puse la punct, nu uita niciodată ce vorbea fiecare despre munca lui. Păstrîndu-şi o mină indiferentă, imprimînd vocii o intonaţie dureroasă, el adăugă: Aveţi dreptate, ştiinţa adevărată şi munca încordată merg totdeauna mînă în mînă.

— O, ştiu asta perfect. Profesorul era un sclav al ştiinţei, întocmai ca şi dumneavoastră. Numai oamenii puternici şi curajoşi sînt capabili de aşa ceva.

Cum doamna Rüüitel nu mai aduse vorba despre Riisman, aceasta-i deveni din nou antipatică lui Roland. Închise ochii, gîndind în sinea sa: ei, dacă musafira nepoftită nu va înţelege nici acum, atunci...

Doamna Rüüitel a plecat abia peste douăzeci de minute, a vorbit tot timpul, fără încetare, însă, din păcate, nu despre ceea ce îl interesa pe Roland. Cînd, în sfîrşit, s-a ridicat şi a pus mîna pe clanţă, Roland a şoptit: „Mulţumesc frumos". În clipa aceea, nu avea pentru doamna Rüüitel, ai cărei genunchi continuau parcă să-l enerveze, decît gînduri urîte.

În cursul următoarelor două ore, Roland s-a tot ocărît singur. Pentru faptul că lăsase să i se stingă flacăra răzvrătirii, pentru că nu ştiuse să tragă la timp atuul din perechea de cărţi, pentru că se transformase într-un plîngăreţ lipsit de voinţă, într-un scîncit. Şi, în definitiv, ce l-a adus aici, în această idioată casă de odihnă, unde pensionarii, la masă, clefăie cu protezele lor, bat prosteşte pietrele de domino şi se holbează tîmp la televizor, unde femeile care îmbătrînesc îşi pierd vremea, tînjind după dorinţele lor neîmplinite. Mîine îşi va scrie cererea de demisie şi se va retrage la Suure—Jaani sau Ilingi—Nemme. N-au decît să-l socotească nebun, Hilia n-are decît să plîngă cît o vrea — el, Roland, n-are decît o viaţă şi sfîrşitul acesteia vrea şi poate să-l trăiască aşa cum socoteşte el de cuviinţă. Este foarte probabil că Hilia n-o să se apuce să plîngă, Hilia are nevoie de un soţ care să prospere, un soţ puternic, dornic de viaţă.

Roland coborî din cameră şi rugă să-i fie adusă cina în cameră. Întreaga sa fiinţă se opunea intrării în sala de mese. Acum n-ar mai fi putut suporta oamenii, nervii ar putea ceda în orice clipă. Şi apoi ce importanţă mai are dacă în lume va fi un schizofrenic în plus? Sau un alienat? Isteria lui e vizibilă. Roland îşi aminti şi alţi termeni ca apatie maladivă, stare de somnolenţă, psihostenie şi se gîndi că probabil şi el va sfîrşi viaţa sa ratată într-o lume a crepuscularilor paranoice şi a delirului. Sau poate asta ar fi mai bine, decît să-ţi observi cu luciditate propria cădere şi să suporţi privirile batjocoritoare ale femeilor.

Chiar înainte de cină primi o telegramă. Îl cupinse teama: s-o fi întîmplat ceva cu Hilia? O jignise crunt, dacă cumva o fi înghiţit vreun pumn de tablete de luminal? Sau s-o fi îmbolnăvit băiatul?

Telegrama conţinea opt cuvinte: „Am învins ur-ra confirmat te felicit Ats".

Aceste opt cuvinte au exercitat cea mai puternică impresie asupra lui Roland. La început l-a cuprins emoţia, faţa lui cu un nas mare, energic, s-a făcut roşie, s-a acoperit de broboane de transpiraţie. S-a ridicat şi a început să umble dintr-un colţ în altul, fără să-i fie teamă că ar putea lovi cu capul lampa agăţată de tavan. Pînă acum se temuse de asta, deşi o măsurătoare minuţioasă (Roland se aşezase drept sub lampă şi se convinsese că între capul lui şi abajur rămîne încă o palmă de spaţiu) dovedea că aşa ceva nu se poate întîmpla. Era

un bărbat înalt şi, parcă pentru a-şi sublinia statura lui falnică, îi plăcea să se aplece puţin spre interlocutor, iar la adversari privea de sus în jos, holbînd ochii. Privirea asta o moştenise de la tatăl său, acela se holba în acelaşi fel la cumpărătorii care aveau datorii prea mari. Acum Roland nu se mai temea că se loveşte de lampă, emoţia îi creştea tot mai mult, se aşeză din nou, căutînd să-şi adune gîndurile. Sări apoi brusc în picioare, se apropie de oglindă şi se declară mulţumit de ceea ce a văzut. Zarurile au fost, în sfîrşit, aruncate. Acum nimic nu mai poate să-l oprească în drumul său. Acum va putea să-şi desfacă aripile! Mai întîi — înlăturarea lui Riisman, sistarea experienţelor lui Viigissaar. Cei tineri vor tăcea de la sine.

Roland se aranjă puţin, se îndreptă în grabă spre bucătărie, şi, cerîndu-şi scuze, revocă rugămintea de a i se duce cina în cameră: durerea de cap îi trecuse şi nu vrea să creeze griji în plus. Spunînd aceasta, observă că bucătăreasa are picioare şi genunchi frumoşi.

Roland mîncă cu poftă. Surprinse privirea doamnei Rüüitel aţintită asupra sa şi-i păru cu mult mai simpatică decît cu două ore în urmă. Doamna Rüüitel arăta, într-adevăr, tînără, foarte tînără. Roland simţi că ceva îl furnică prin tot corpul, parcă un val de excitare. Simţea acest lucru înainte, în vremurile bune, cînd se apropia de vreo femeie. Acum însă, îşi propuse să fie precaut.

După cină, Roland nu se mai retrase în cameră şi nu se grăbi nici să iasă în grădină, aşa

cum făcea în fiecare seară de cînd era la casa de odihnă. Se aşeză în fotoliul din salonul în care se afla şi un cămin şi se gîndi că azi are toate motivele să bea puţin. Doamna Rüüitel îşi făcu şi ea apariţia în salon şi Roland hotărî să rişte. Pe scurt, îi propuse doamnei Rüüitel să meargă la restaurantul din orăşel să bea un păhărel. Doamna Rüüitel îşi permise să accepte. Poate chiar prea repede.

La restaurant, la o sticlă de coniac, Roland se destăinui doamnei Rüüitel că vizita ei l-a salvat. Poate că l-au ajutat şi tabletele, dar e îndoielnic ca această însănătoşire bruscă să fie explicată numai prin efectul curativ al pilulelor. Sînt cu mult mai importante compasiunea sinceră şi prietenia dezinteresată, în care el era să-şi piardă de tot încrederea ; prietenia asta, însă, îi apăruse deodată, pe neaşteptate. El îşi ceru scuze pentru grosolănia sa. Fără să vrea, ca din întîmplare, piciorul lui se nimeri a fi alături de cel al doamnei Rüüitel, care părea caldă, atrăgătoare. Se tot gîndea dacă să se apropie de doamna Rüüitel mai mult — nu era încă pe deplin încrezător în sine. Puţin probabil ca doamna Rüüitel să accepte dintr-o dată totul, şi pînă la urmă poate în orice clipă să bată în retragere. Pînă la terminarea celui de-al doilea rînd de trei sute de grame, Roland a strîns pe sub masă genunchiul rotund al doamnei Rüüitel ; mîna nu i-a fost îndepărtată. Nările acesteia fremătau uşor, iar în sufletul lui Roland se strecură teama. Hotărî să fie mai prudent, deşi se simţea tulburat.

Din orăşel s-au întors pe jos. Şoldul doamnei Rüüitel se atingea din cînd în cînd de Roland şi pînă la urmă se lipi de acesta. Lîngă pinul strîmb, cu crengile pînă la pămînt, unde Roland voia să-şi aducă soţia, se sărutară. Roland simţi o explozie în el şi nu putu să-şi ascundă bucuria ce-l cuprinsese. O săltă pe doamna Rüüitel în braţe, aceasta se dovedi mai grea decît presupusese el şi, din pricina efortului, respiraţia i se acceleră. Doamna Rüüitel interpretă asta în felul ei şi-l muşcă uşor de ureche. Mai mult nu i-a permis, deoarece se temea de soarta rochiei şi a paltonului său, şi apoi era o seară răcoroasă. Pe Roland nu l-a mîhnit acest lucru, nu era un puştan dornic să obţină totul dintr-o dată.

Pe coridorul casei de odihnă doamna Rüüitel îi şopti că o să-l aştepte sus. Roland n-a răspuns nimic precis, se impunea să-şi păstreze o anumită libertate de manevră.

Deşi era cu mult după miezul nopţii, Roland sună acasă. Faptul că Hilia n-a răspuns imediat, l-a surprins neplăcut, prin minte i-au trecut tot felul de gînduri, chiar despre Bernard : Roland îşi aminti că copiii plecaseră la Răpina, la bunică, dar şi tonul cu care vorbea Hilia îi întări suspiciunea. Bucuria victoriei şi sentimentul satisfacţiei, însă, care puseseră stăpînire pe Roland se dovediră a fi mai puternice.

— Tu eşti, dragă ?... Da, am băut puţintel... Trebuia, înţelegi, ... am terminat treaba, — de aceea. Cercetările astea blestemate, pentru care

a trebuit să fac mii de experienţe, m-au istovit într-atîta, că m-am purtat cu tine ca un dobitoc. Iartă-mă, dragă... Ştii doar că dacă nu reuşesc să mă concentrez cu totul, să uit totul, în afara muncii, atunci ...Mulţumesc, Hilia, Mulţumesc... Te sărut...

Roland se pregătea să pună receptorul, dar începu să vorbească iar, cu mai mult patos, nu putea să n-o înştiinţeze despre ceea ce socotea atît de important ca numirea sa în noua funcţie :

— Mi-e aşa dor de tine... Dacă n-ar fi pe-aproape urechi străine... Scuză-mă, sînt puţin cam băut... Poftim ?... Ce spui ?... Nu m-am îndoit nici o clipă că o vor aproba... Nu mi-am pierdut firea din pricina întîrzierii, ştii doar, pentru mine importantă este munca ...Vestea pe care mi-ai dat-o mă bucură, fireşte, dar faptul că am rezolvat cea mai importantă problemă a cercetărilor mele — aceasta este cu mult mai important... Nu, n-am primit nici o telegramă... Aa, Ats a trimis-o ?... E posibil ca telegrama să fie la mine în cameră, nu m-am dus încă acolo... Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, îţi doresc numai bine... Te sărut, te îmbrăţişez... În noaptea asta nu te-aş lăsa să dormi... Nu mă laud, lucrarea m-a extenuat... Noapte bună !

Roland sărută receptorul telefonului și, mulţumit, se duse în camera sa. Se descălţă, îşi puse papucii, apoi se cercetă în oglindă. Se gîndi din nou că va trebui să se debaraseze de Riisman îndată și să sisteze experienţele lui Viigissaar. Îi surîse ideea de a urca un etaj mai sus, dar rezistă ispitei. Doamna Rüüitel îl aşteaptă, cu siguranţă, dar acum nu trebuie să se compromită cu nimic. E îndoielnic că doamna Rüüitel reprezintă ceva deosebit, în plus Roland nu era încă pe deplin sigur de sine.

1970

LAPTE DE CAPRĂ

CĂLĂTORIA ASTA nu-i plăcea lui Annes, însă trebuia s-o facă des. În orice alt timp, nimerind pe aceleași străzi, nu s-ar fi simțit deloc stingherit. Ia, colo, niște străzi obișnuite de periferie, nimic altceva. Case din lemn cu un cat, doar puțin mai înalte și nu așa de dărăpănate ca acele cocioabe pe care se obișnuise să le vadă zilnic pe strada sa. Nu, străzile astea nu erau totuși chiar la periferie. Cartierul acesta nu era, de fapt, nici suburbie, nici centru, ci ceva între ele. Aici puteai întîlni oameni îmbrăcați elegant, cîte un puști arăta într-atît de spilcuit, ca un filfizon, încît Annes simțea cum îl mănîncă pur și simplu palmele. Următoarea cursă îl preocupa pe Annes nu pentru faptul că drumul lui trecea pe străzi unde casele erau mai impozante și oamenii mai bine îmbrăcați decît în mahalaua lui natală. Nicidecum. Annes se simțea în largul său chiar în plin centru — pe Haria și Vira. Cutreierase tot orașul în lung și-n lat. Hoinărise pe Lilleküla și Kalamaj, în Pelgullin și Sikupill, la Nõmme și Kopli, în Vîșgorod și în parcul Kadriorg. Nici un colțișor din Tallin nu-i era

străin, și cînd spunea (și spunea lucrul ăsta des) — că-l poți duce cu ochii închiși în orice străduță dosnică a orașului și el va recunoaște imediat unde se află și va găsi cel mai scurt drum spre casă — nu se lăuda deloc.

Nu de străzi era vorba, ci de vasul pe care i-l dădeau să-l ducă. Tocmai despre asta era vorba, și numai despre asta.

Era cel mai obișnuit cu putință bidon. Mama aducea în el lapte de la piață și de la prăvălie. Intrau în el două ștofuri. Era un bidon din tablă de două ștofuri. De fapt, trebuia spus — de doi litri, deoarece acum laptele se măsoară în litri, dar oamenii spuneau așa cum apucaseră din bătrîni. De cînd se știa, Annes ținea minte că la ei în familie se foloseau totdeauna de acest vas. Așa că era vorba despre un bidon vechi, dar destul de bun încă. Cînd mama îl trimitea cu acest bidon după lapte, asta nu-i strica defel buna dispoziție. Aici era partea ciudată. Nu apuca însă mama să zică : „Annes, ia te rog bidonul, azi e rîndul tău“, că buna dispoziție îi pierea într-o clipă.

Desigur, în fața mamei, Annes nu lăsa să se vadă că uneori bidonul devenea în mîinile lui așa de greu, de parcă ar fi avut un pud. Ce putea face biata mama ? Ce-i drept, Annes încercase să paseze obligația asta sorei lui, dar cînd Aino nu era acasă, nu mai avea încotro. Apuca bidonul de toartă și cu cel mai liniștit aer ieșea din cameră.

Acest bidon vechi de doi litri era într-adevăr cum nu se putea mai nimerit pentru lapte.

Cînd Annes mergea pe coridor, alerga pe scări sau traversa curtea, vasul ăsta nu-l deranja deloc. Cu cît mergea mai mult, cu atît devenea mai greu. Într-atîta îl împovăra, încît Annes l-ar fi aruncat cu plăcere unde s-ar fi nimerit. De zeci de ori îl zvîrlise deja în gînd peste garduri, îl lăsa dumnezeu știe pe unde, dar numai în gînd. În realitate, el strîngea și mai tare mînerul bidonului, deși acesta îi ardea degetele.

Annes avea impresia că toți se uită la el cum merge cu vasul pe care-l bălăbănea în mînă. Se uită și pricep încotro se grăbește. Cu cît se apropia mai mult de ținta sa, cu atît mai clar avea impresia că oamenii îi citesc gîndurile, îi ghicesc drumul. Tocmai asta nu voia Annes.

Annes nu mergea totdeauna pe aceleași străzi. Cînd mergea pe strada Koitu, cînd o cotea pe Calea Americană, ba făcea un ocol mare și apărea dinspre șoseaua Paldiski. Nu-i era însă de nici un folos. Indiferent ce drum alegea, pînă la urmă îl trădau bidonul și locul unde era trimis.

Cea mai grea porțiune era ultima sută de metri. Trebuia însă s-o parcurgă. Dacă pe-aici se nimerea să întîlnească vreun flăcăuaș sau vreo fetiță cu un sufertaș în mînă, Annes era sigur că aceștia vin dintr-acolo, încotro se îndreaptă el.

Azi totul era ca de obicei. Mama clăti din nou bidonul, îl puse pe masă, în fața lui Annes, și-i spuse :

— Hai, dă fuguța !

Rostind aceste vorbe, ea zîmbi parcă împăciuitor sau aprobator, sau cu tristețe, în orice caz puțin neobișnuit. Sora nu sosise încă de la școală. Era primul an cînd mergea la școala medie, iar acolo erau mai multe ore decît la școala primară, unde Annes învăța în ultimul an. Desigur, clasa a șasea a școlii primare sau clasa întîi a școlii medii — nu era o diferență mare, deoarece și în ultimul an al școlii primare sînt aproape totdeauna șase ore. Azi însă, avuseseră cinci ore și Annes ajunsese acasă mai devreme. Annes își puse paltonașul verde cu șliț la spate, primit de la „ajutorul social". Acesta fusese confecționat dintr-o manta uzată și arătase vechi din capul locului. Înșfăcînd bidonul, Annes ieși, trîntind cu zgomot ușa după sine. Nu avusese deloc de gînd să-și exprime nemulțumirea izbind ușa, mîna însă parcă trăsese de la sine prea tare de clanță.

Annes a coborît scara din două salturi. În sus urca la fel ca toți ceilalți, numai că pășea peste două, trei trepte, în funcție de starea sufletească în care se găsea ; jos, însă, sărea ca o fiară sălbatică — așa spunea Tiia, și Annes era mulțumit că vorbeau așa despre el. Dacă nu l-ar fi împiedicat bidonul, Annes ar fi ajuns jos dintr-o singură săritură. S-ar fi aplecat cu tot corpul înainte, s-ar fi sprijinit cu mîinile în părțile laterale ale scării înguste și s-ar fi aruncat în jos. Totdeauna ateriza cu bine. Cîndva, demult, căzuse pe scări și după asta începuse să se bîlbîie, dar Annes nu-și mai amintea această întîmplare. Uneori, dacă era emoționat, se bîlbîia și acum, dar asta se în-

tîmpla din ce în ce mai rar. Nici unul din băieții de seama lui nu se încumeta să repete acest număr riscant, de Tiia nici vorbă. De n-ar fi fost vasul ăsta blestemat, Annes ar fi zburat din nou prin aer, deși jos terenul era acoperit cu gheață. Bidonul îl împiedica însă.

În curte, nevasta zugravului bătea un covoraș ce atîrna pe frînghie. Ceilalți locatari nu băteau așa preșurile, le scuturau, pur și simplu, în doi, numai ea folosea bătătorul de parcă pe frînghie ar fi atîrnat cine știe ce covor persan. Nevasta zugravului era ocupată, așa că probabil nu l-a observat nici pe Annes, nici bidonul acestuia. Lîngă spălătorie, Tiia și alte cîteva fetițe se dădeau pe gheață. De n-ar fi fost vasul, Annes ar fi încercat și el să vadă dacă alunecă sau nu. Acum, însă, trecu pe lîngă fetițe cu aerul cel mai liniștit cu putință. A învîrtit numai bidonul de mîner, în jurul degetului. Dacă-l va vedea Tiia, va pricepe că Annes este într-o dispoziție excelentă și că nu merge cine știe ce departe, ci după lapte.

Tiia însă n-a întors capul și lui Annes i s-a făcut chiar ciudă. Tiia avea o privire aparte, nu așa ca alte fete. Uneori din pricina privirii ei Annes se înveselea. Se hotărî ca la întoarcere să treacă pe la Tiia să vadă dacă s-a descurcat la matematică. Annes se ducea des pe la Kolvi, deși mama nu prea era de acord cu treaba asta. Nu din pricina Tiiei, cu care nu avea nimic, ci din pricina surorii ei mai mari, care ajunsese prostituată. Deși Annes înțelegea perfect ce-i aia o prostituată și ce înseamnă cînd se ajunge la așa ceva, n-o disprețuia pe sora mai mare a Tiiei. În ochii lui, Vilma nu era cu nimic mai prejos și cu nimic mai presus decît alte fete care primiseră comuniunea; chiar dacă se culcă cu bărbați — ce importanță are. Să admitem că Vilma e mai rea decît altele, Tiia rămîne cea de pînă acum. Tiia este o fetiță care n-o s-o ia razna. Singurul lucru de care se temea Annes cînd se gîndea la familia Kolvi era cearta dintre cei bătrîni. În asemenea situații, bătrînul Kolv începea să înjure foarte urît și tăbăra cu pumnii pe nevastă-sa. Aceasta nu-i rămînea nici ea datoare, îi răspundea prin niște ocări rostite cu voce tare și dacă bătaia se încingea arunca în bătrîn cu ce-i cădea în mînă. Îți era silă să asculți, ba și mai silă să vezi toate astea. Tiia, pe care nimic n-o putea tulbura, care știa să pună la punct pe oricare dintre fete sau băieți cărora le-ar fi trecut prin cap să o supere, se rușina îngrozitor de aceste certuri. Dacă pe Tiia nu ar fi tulburat-o atîta aceste certuri puțin i-ar fi păsat și lui Annes de ele.

Înainte de a ieși în stradă, Annes a aruncat iute o privire la stînga, să vadă dacă nu cumva în colț se află stăpînul prăvăliei aflate în casa lor, dacă nu cumva discută cu careva. Cînd nu erau cumpărători, băcanul se tot plimba încolo-încoace prin fața prăvăliei, pentru a-și omorî plictiseala. Uneori, mergea pînă la colțul străzii și se apuca să fumeze acolo, cu mîinile vîrîte în șorțul lui mînjit de saramură de scrumbie și gaz. Atunci Annes era nevoit să aștepte. Dacă băcanul l-ar fi zărit cu bidonul în mînă, cine știe la ce s-ar fi gîndit, de exemplu, la

faptul că Annes merge să tîrguiască la altă prăvălie. Un asemenea gînd poate să-l înfurie pe băcan. Asta îl va face să înceteze a le mai da pe datorie şi atunci ar muri de foame. Acum le mai dă încă, dar cîntărind marfa, holbează lung ochii la Annes, chibzuind el ştie ce.

Annes ştie că băcanul avea un caiet în care-şi nota tot ce lua familia lor pe datorie de la el. Nu cumpărau prea multe — pîine, sare, scrumbii, gaz, uneori cîte jumătate de funt de untură, făină pentru sosuri şi altceva nimic. Chifle, unt sau salam nu cumpărau. Nici măcar margarină. Vara mai luau, dar iarna — nu. Şi acum s-a nimerit să fie o iarnă aşa de de grea, ca niciodată. Bine că au măcar cartofi să mănînce, cumpăraseră din toamnă cîţiva saci. Mama spunea : asta-i curată fericire, altminteri ce ne-am face ? La prăvălie nu se vînd cartofi, iar la piaţă nimeni nu-ţi dă pe datorie, aşa cum făcea pînă acum băcanul.

Annes ştia că ai lui totdeauna iau pe datorie şi plătesc vara, cînd tata cîştigă mai bine. Ca în iarna aceasta nu luaseră niciodată atît de devreme „pe caiet". Annes ştia toate astea, dar nu se nelinişteа. Se obişnuise, i se părea că un asemenea mod de trai este firesc. La drept vorbind, el nici nu se gîndeşte la toate astea. Ba mai mult, este convins că dintre cei ce mănîncă pîine cu slănină şi cartofi fierţi cu borş acru ies oamenii cei mai voinici. Tatăl lui este puternic, foarte puternic. Cînd putuse el să se sature de mîncat carne iarna ? Rihi este cel mai vînjos băiat din tot cartierul, nu mai este un puştan, ci muncitor, e adevărat că acum este şomer, însă oricum e muncitor. Şi ce mănîncă el ? Aceeaşi mîncare. Annes voia şi el să devină puternic, dar din păcate ciorba şi cartofii nu-l prea ajută. Nu s-ar spune că este firav, este dibaci şi tenace, ştie să se bată, numai că nu e destul de înalt. În toată clasa numai doi băieţi sînt mai scunzi decît el. Cu băieţii de aceeaşi înălţime, sau puţin mai înalţi, se descurcă, dar lunganii îl culcă repede la pămînt. Annes nu s-ar fi lăsat învins de nimeni, dar ce te faci dacă la cei doisprezece ani ai tăi eşti încă prea scund.

Azi avea noroc. Băcanul nu fuma la colţul străzii. Annes o coti repede la dreapta şi o luă la goană. Bidonul îl ţinea în faţă : chiar dacă băcanul va apărea la colţ tot nu va vedea că Annes bălăbănea în mînă un vas. Într-o clipită Annes trecu pe lîngă altă băcănie, apoi încetini pasul. Acum băcanul n-are decît să se uite în urma lui, n-are decît să vadă chiar şi bidonul, tot n-o să creadă nimic de rău, nu va bănui că Annes a fost trimis la altă prăvălie. Nu va avea nici un motiv să facă gălăgie : vezi doamne, atunci cînd au bani, cumpără din altă parte, iar cînd sînt la strîmtoare — vin la mine.

La colţul Aleii Americane, Annes s-a uitat îndărăt şi a respirat mai uşurat : nici acum nu se vedea figura scundă a băcanului.

Mai departe urma cea mai uşoară parte a drumului, aproximativ jumătate de kilometru. Nimeni, să fi fost chiar un detectiv de talia lui Sherlock Holmes, n-ar fi putut spune încotro

merge Annes. E posibil ca Sherlock Holmes să fi ghicit totuși, dar un asemenea copoi n-a existat niciodată ! Cărțile nu sînt decît o înșelătorie, dealtfel ca și ziarele, iar ziarele, ar putea spune, chiar mai mult decît cărțile.

Deși o cotise pe Aleea Americană, Annes n-a mers prea mult de-a lungul ei. După ce a făcut cîteva zeci de pași, a intrat într-o ulicioară care da în Calea Americană. Trecînd pe lîngă o casă lungă, unde se aflau măcelăria și magazinul de coloniale ale Societății de consum, a cercetat curios ușa, lacătele, ferestrele și obloanele magazinului. Annes a rămas decepționat, neobservînd nimic deosebit. Se vorbea că noaptea pe aici au umblat hoții. Magazinul de coloniale era jefuit aproape în fiecare an. Annes știa lucrul acesta și, la fel ca toți cei de prin jur, considera că hoții sînt chiar oamenii din cadrul Societății de consum, că n-au fost nici un fel de furturi, că toate astea sînt aranjate pentru a induce lumea în eroare, în scopul de a ascunde lipsurile. Vînzătorii fură, apoi simulează jaful. De ce nu și-ar umple buzunarele dacă poliția este proastă ? Sau, mai știi, poate că poliția lucrează mînă în mînă cu ei, așa cum face ministrul cu fabricanții, cu de-ale Puhki și Roterman ? Cu toate acestea, Annes era dezamăgit : fie aranjat, fie simulat, totuși urmele furtului ar trebui să se vadă. Un oblon rupt, un geam spart, vreo scoabă din fier smulsă din zid ar fi putut dovedi că într-adevăr aici a avut loc o spargere. Sau poate hoții folosiseră chei potrivite și speracluri ? Sau folosiseră chiar cheile originale ?

Sau nu pătrunseseră dinspre stradă ci dinspre curte ? Sigur că dinspre curte, prin intrarea de serviciu, deoarece pe stradă s-ar fi putut nimeri vreun trecător, vreun chefliu. Probabil. Dinspre curte gratiile la ferestre sînt tăiate, lacătul de la ușă descuiat, totul părea real. Poate de astă dată au fost pe aici hoți adevărați ?

Annes citise o groază de romane polițiste — în general, citise mai multe cărți decît oricare alt elev din clasa lui. Ar fi vrut foarte mult să vadă cum arată în realitate un furt cu spargere. Dacă n-ar fi avut în mînă bidonul, ar fi căutat poarta, s-ar fi strecurat în curtea magazinului și ar fi cercetat totul așa cum trebuie. Acum nu-i rămîne altceva de făcut decît să-și continue drumul. Să meargă mai departe, tot mai departe. Calea Americană avea forma unui arc lung, cu un capăt care ducea spre Tönismäe, hotelul și cîrciuma „Casa plugarilor“, iar cu celălalt sprijinindu-se în strada Koida, care mai înainte se numea Allemani. De obicei, Annes o lua spre Tönismäe, de unde era mai aproape de centrul orașului, dar azi fusese nevoit ca din pricina bidonului s-o cîrmească la stînga. Pe drumul ăsta Annes mergea uneori vara, dacă-i venea chef să se scalde în Ștromka. Altfel nu avea ce căuta prin părțile alea. Calea Americană era o stradă plicticoasă. De-o parte se întindeau case din lemn cu un cat sau cu două caturi, iar de cealaltă parte — un gard înalt din scînduri cu stîlpi din piatră văruiți, pe care Annes se cățărase de cîteva ori. Nici în parc nu găsise ceva care să-l intereseze. Nu-

mai nişte castani înalţi, cu crengi larg desfăcute, arţari şi tei, tufişuri şi o iarbă deasă, pe care se vedea că n-o cosise niciodată nimeni. O singură dată nimerise peste o pereche ; bărbatul începuse să-l înjure, ameninţîndu-l că o să-i dea cîteva după ceafă. Annes nu se speriase deloc de ţipetele acestuia : un nene căruia-i cad pantalonii nu se apucă s-o ia la fugă. Coapsele grase, dezvelite ale femeii îl impresionaseră într-atîta, încît le şi visase apoi.

Partea cea mai plăcută a drumului se termina cu strada Endla. După ce-o parcurse în fugă, greutatea bidonului crescu parcă de zece ori. Deşi Annes se străduia să meargă ca şi cum în mîna stîngă n-ar fi avut nimic, ca şi cum ambele mîini i-ar fi fost libere, buna dispoziţie îi pieri brusc. Acum Annes trăgea cu ochiul privind încordat la fiecare dintre cei pe care-i întîlnea, în special la băieţi de seama lui şi, cu toate că făcea eforturi să se gîndească la altceva, în minte îi stăruia unul şi acelaşi lucru.

Ca un făcut, în faţa ochilor îi apăru un flăcău lung ca o prăjină, care avea în mînă o cutie de conserve goală. Se vedea că are ceva vîrît în sîn. Annes îşi luă ochii de la el şi începu să privească la un acoperiş, de streaşina căruia atîrnau nişte ţurţuri lungi de gheaţă. Privea la ţurţuri, dar îl vedea şi pe băiat — acesta se apropia repede, scuipînd la fiecare doi paşi.

Nu apucă să treacă bine pe lîngă el flăcăul, că Annes văzu o bătrînică gîrbovită, îmbrăcată într-o pelerină ciudată cu pliuri, care-i ajungea pînă la călcîie. Şi ea avea un bidon, un bidon

din aluminiu, de doi litri, ca al lui Annes. În cealaltă mînă ducea un pacheţel legat într-o basma, — pîine, probabil. Mai întîi şi întîi Annes văzuse bidonul, apoi bocceluţa şi apoi pe bătrînică şi pelerina ei antediluviană.

Annes se pierdu de tot cu firea. Hotărî să nu mai întoarcă deloc capul — va privi numai înainte. Şi-şi mai spuse : nu-l priveşte pe nimeni încotro merg eu. Aici însă nu se va mai duce niciodată. Nu, nu se va mai duce, chiar dacă mama îi va porunci, se va supăra, îl va ocărî — nu se va mai duce şi gata. Cu toate acestea, Annes simţea că trebuie să vină aici, că altfel nu se poate, în nici un chip. Să fi fost tata acasă, să fi avut de lucru n-ar mai fi trebuit să facă drumul ăsta. Nici Annes, nici Aino, nici mama. Tata însă nu-i acasă. Imediat după Crăciun plecase la Sonda, sperînd să lucreze acolo, cu ferăstrăul şi toporul. Se spune că la Sonda se fac defrişări de păduri. Peste o săptămînă tata trimisese cinci coroane — mama găsise în scrisoare o hîrtie nouă, roşie, de cinci coroane. Şi iată că trecuseră mai bine de cîteva săptămîni, şi nu mai primiseră nici un peni. Sau tatăl cîştigă atît de puţin că n-are ce trimite acasă, sau bea banii. Probabil că şi una şi alta : şi cîştigă puţin — salariul peste tot e aşa de ciuntit, că muncitorul trebuie să strîngă tot mai tare cureaua ; şi cîştigă puţin şi pînă şi acest puţin îl bea. „Salariul de mizerie îl împinge pe tata să bea“, se vaită mama. Despre faptul că muncitorul trebuie să strîngă tot mai mult cureaua Annes auzise de la Rihi. Rihi este roşu, ca şi răposaţii lui fraţi, împuşcaţi după

întîi decembrie. Rihi participase la demonstrația șomerilor în Vîșgorod, șomerii nu se temeau nici de poliție, de nimeni.

Deodată, pe o ușă principală din apropiere țîșniră două fetițe, care-l priviră, după care își șoptiră ceva una alteia și începură să chicotească. E drept că Annes n-a auzit ce-au șușotit între ele, era însă convins că vorbesc despre el și despre bidonul lui. Și ceea ce era mai stupid, era că fața îi ardea în flăcări — asta era de-a dreptul stupid.

Orice-ar fi, trebuie să meargă înainte. Aici e mai multă lume pe străzi, dar nici așa de multă ca să reușești să te ascunzi în mulțime. Nu, nu-i chiar așa de multă. Depășindu-l pe un grăsan îmbrăcat într-un palton cu guler de caracul, care înainta gîfîind, pășind mărunt, Annes ciocni fără să vrea bidonul de un jgheab și buna dispoziție îi mai coborî cu cîteva grade. Așa, ca să se îmbărbăteze, izbi intenționat bidonul de jgheabul casei următoare — să se vadă că nici nu-i pasă, că nu se sinchisește de nimic, că este bărbat și merge sigur pe drumul lui.

Iată și cea mai nesuferită porțiune de drum. Azi, ca întotdeauna dealtfel, ultimele cîteva sute de metri erau cele mai mizerabile. Annes se întîlnea tot mai des cu bătrîne, băieți și fetițe cu găletușe. Nu putea scăpa de senzația că trecătorii îl urmăresc, unii cu curiozitate, unii cu o privire batjocoritoare, unii cu compătimire. De-ar ajunge mai repede pînă acolo, la toți dracii !

De acum încolo nu mai avea mult de mers. Încă vreo cincizeci de pași. Annes și vedea casa din lemn cu două etaje de culoarea ocrului și ușa care ducea la subsol — acolo va trebui să coboare și el. Annes invidia pe oricine care nu trebuia să facă asta, care putea trece indiferent pe lîngă casa gălbuie, care nu trebuia să se care cu bidoane pînă aici, tocmai din celălalt capăt al orașului.

Annes ar fi trecut și el cu plăcere pe lîngă ușa care dădea la subsol, chiar fără să se uite la ea, dar era nevoit să facă ceea ce nu voia să facă. N-avea încotro. Este îngrozitor cînd nu poți face ceva potrivit voinței tale, cînd trebuie să faci ceva din obligație. Era nevoit, n-avea altă ieșire. Nu-i mai rămăsese nimic altceva decît să traverseze strada — să traverseze strada și să coboare cele patru trepte din piatră care duceau spre subsol. Erau exact patru trepte, nici mai mult, nici mai puțin, presărate cu nisip, ca să nu alunece.

În momentul în care Annes a dat să se strecoare pe ușă, dinăuntru a ieșit o bătrînică care semăna cu cea pe care o întîlnise mai devreme. Și aceasta era îmbrăcată într-un palton pînă la călcîie, însă peste palton mai avea aruncată o broboadă mare. Annes s-a izbit de femeie în ușă și din sufertașul acesteia s-a vărsat puțină supă. Annes observă că vasul era fără capac, altfel nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Ești chior, nu vezi ? bombăni bătrîna, dar nu foarte supărată, mai curînd binevoitoare și lui Annes îi păru rău că o împinsese. Se feri într-o parte cît putu, dar nu mai ajuta la ni-

mic. Prin ușa deschisă răzbăteau aburi și tot felul de mirosuri, care-l ametiră pe Annes. Avu brusc senzația că ușa deschisă a subsolului semăna cu botul unui monstru din care ieșeau aburi și că el, Annes, dintr-o clipă într-alta va nimeri între fălcile acestei fiare uriașe.

Măcar aici avu noroc: în subsol nu era coadă. Uneori erau atîția oameni, încît nu încăpeau cu toții în subsol și rîndul se întindea pînă în stradă. Acum îi turnau supă unui bărbat slăbănog, cu pieptul supt, nu mai era nimeni altcineva. Annes recunoscuse din ușă mirosul supei de mazăre, la drept vorbind îl simțise chiar mai înainte, coborînd de pe trotuar, chiar pînă a deschide ușa.

Încăperea spațioasă de la subsol era împărțită în două printr-o tejghea îngustă. O jumătate era destinată celor care primeau supa, cealaltă — pentru cei care împărțeau. Într-un cazan mare de zece vedre, chiar mai încăpător, aburea supa, iar pe polițe erau așezate la rînd porțiile de pîine. Podeaua murdară din ciment contrasta puternic cu tavanul și pereții văruiți în alb. Sute de picioare cărau aici zăpadă, aceasta se topea, transformîndu-se într-o mîzgă lipicioasă.

Femeia care împărțea supa era îmbrăcată într-un halat gri, fața-i ardea. Stînd tot timpul în aburii ce ieșeau din supa fierbinte, obrajii îi erau roșii ca para focului.

Annes scoase din buzunar două cartele de alimente, împărțite în pătrățele. Din acestea se tăia de fiecare dată cîte un pătrățel. Uneori, aici lucrau două femei, una tăia cartelele și dădea pîine, cealaltă turna supa. Azi Annes văzu numai una.

Bărbatul cu pieptul supt își luase porția ce i se cuvenea și se apucase să pună capacul la vasul înalt și strîmt, ca o carafă de-un litru, iar degetele costelive îi tremurau. Annes mai observă că omul mesteca pîine; rupsese o bucată dintr-un colț.

Annes dădu cartelele, bucătăreasa îi tăie cu foarfeca cîte un pătrățel și i le înapoie. Acesta vîrî cartelele cu mîna dreaptă în buzunar, iar cu stînga întinse bidonul peste tejghea.

Femeia în halat gri amesteca supa cu un polonic mare. De fapt, nu era un polonic, ci o cană obișnuită de un litru, la care fusese sudată o coadă lungă, metalică. O asemenea măsură folosesc și lăptăresele. Totuși, asta nu era un litru obișnuit, era un vas ceva mai mic, cam de trei sferturi de litru. Lui Annes îi turnă două asemenea măsuri cu supă de mazăre. Apucă să observe în supă cîteva bucățele de slănină și-și înghiți saliva. Ar fi hăpăit cu plăcere porția sa pe loc — încă de cînd venise de la școală îi chiorăia burta de foame, dar nu se făcea. Căpătă și două porții de pîine, una din ele se nimeri a fi coltuc și Annes își înghiți din nou saliva: coltucul i se părea totdeauna cel mai gustos. Pîinea a băgat-o în sîn; e adevărat că paltonul i s-a umflat, dar ar fi fost mult mai rău dacă ar fi dus-o în mînă. Apoi Annes a încercat dacă capacul bidonului e bine închis și cînd s-a convins că totul e în ordine a ieșit din bucătăria pentru săraci.

Din bucătăria pentru săraci...

Odată ajuns în stradă, Annes trecu imediat pe cealaltă parte şi porni grăbit, căutînd să se îndepărteze cît mai repede de bucătăria pentru săraci. N-ar fi vrut să se simtă cerşetor, trăind din pomana altora, dar bidonul din mîna dreaptă nu-l lăsa să uite de asta.

Mergea abătut, cu pîinea în sîn şi poşirca de mazăre în bidon. Puştancele care se hlizeau începură iar să şuşotească, se uitară din nou la el, pufnind în rîs şi mai tare. Annes nu le-a dat nici o atenţie, le-a privit numai chiorîş, după care a trecut pe lîngă ele de parcă acestea nici n-ar fi existat. La înapoiere a parcurs acelaşi drum, repetîndu-şi că sărăcia nu-i o ruşine şi că-i o prostie să te joci de-a v-aţi ascunselea cu tine însuţi şi cu alţii. Rihi are de-o mie de ori dreptate : nu săracii trebuie să se ruşineze de sărăcia lor, ci bogătanii de bogăţia lor. Bogăţia înseamnă furt, zău, ăsta-i adevărul.

La colţul străzii Toom-Kuning a intrat într-o prăvălie şi a întrebat dacă nu au de vînzare ouă de gîscă : drept răspuns, patroana, care căsca pe după tejghea, şi-a aţintit o privire tîmpă asupra lui. Annes şi-a luat politicos rămas bun, simţind parcă o uşurare pe suflet. Avea senzaţia că în bidon nu-i plescăie supa chioară de mazăre, că nu se întoarce de la cantina pentru săraci, ci din prăvălia de la colţul străzii Toom-Kuning. Era imposibil să nu-l fi văzut toţi cei de pe stradă, trebuie să-l fi văzut.

Buna dispoziţie aproape că-i reveni, nu complet, desigur, dar se simţea mult mai bine. Venind încoace, trecuse nepăsător pe lîngă gheţuşurile excelente, unde s-ar fi putut da cu ceilalţi copii, acum însă nu lăsa să-i scape nici o bucăţică de gheaţă. Bidonul şi pîinea nu-l deranjau, trebuie însă să fie mai prudent.

Lîngă magazinul Societăţii de consum examină încă o dată lacătele, obloanele, ramele ferestrelor. Intră chiar în curte, dar nici aici nu găsi nici o urmă de spargere. „Toţi laolaltă sînt nişte pungaşi" — îşi spuse el nemulţumit.

Iată şi Aleea Americană şi colţul străzii lui.

Acum Annes avea doar un singur gînd : să se strecoare cît mai repede cu povara sa, întrucît aici îl cunoşteau toţi. Chiar dacă nu-l cunoşteau toţi vîrstnicii, copiii de vîrsta lui îl ştiau fără îndoială, în plus — toţi colocatarii şi cei din casele învecinate. Tocmai asta era, că nu voia să treacă în ochii oamenilor pe care-i cunoştea drept cel mai sărac dintre săraci, nu voia să fie cel care cere hrană pentru familie de la cantina pentru săraci.

Pe lîngă el au trecut în goană gemenii Ruts şi Viks, care erau într-atît de preocupaţi de sania lor nouă, finlandeză, că nici nu s-au uitat la el. Annes se hotărî ca după-masă să iasă afară. Ruts şi Viks nu sînt zgîrciţi, o să-l lase şi pe el să se dea cu sania cea nouă. E bine să goneşti pe-o asemenea sanie — cu tălpici lungi, iar în faţă un fel de scăunel. E de ajuns să-ţi faci vînt cu un picior, ca să zbori apoi ca o pasăre.

Annes ajunse pînă la prăvălia din colţ.

Se gîndea tocmai la faptul că supa de mazăre cu bucăţele de slănină este cu mult mai gustoasă decît o zeamă lungă, unde nu găseşti

nici urmă de grăsime. Apoi cubulețele de slănină trecură însă pe planul al doilea în mintea lui, pentru ca să se gîndească cît ar fi de bine ca și acum băcanul din casa lor să nu stea în colțul străzii. Dacă o să-l vadă cu bidonul, venind de la altă prăvălie, precis o să creadă că Annes a tîrguit acolo. Se va mai gîndi și la altele. Se va gîndi, de exemplu, cam așa : cînd au bani aleargă la alți negustori, iar cînd le suflă vîntul prin buzunare vin la el să cerșească pe datorie.

Ca prin farmec, în colț a apărut băcanul. S-a oprit, după care a început să privească de-a lungul străzii în direcția orașului. Îl văzuse pe Annes și bidonul pe care-l ducea în mîna stîngă.

Băcanul nu era nici înalt, nici gras, era de statură mijlocie, dar acum lui Annes i se părea cît un uriaș, pur și simplu teribil de mare. Annes știa că iarna băcanul poartă pe sub haină o bundă, iar pe sub aceasta și o flanelă de lînă — cînd stai prea mult în spatele tejghelei te pătrunde frigul. Așa-i spusese odată băcanul proprietarului casei de peste drum, un bătrînel pirpiriu, încovoiat de tot din pricina reumatismului. Annes auzise toate astea întîmplător. Chiar fără bundă și flanelă, băcanul i s-ar fi părut lui Annes uriaș : dacă nu vrei să te întîlnești cu cineva și totuși acesta îți apare deodată în cale, atunci nu mai vezi nimic în jur — îl vezi numai pe el și-n clipa aceea ai fi bucuros să intri și-n pămînt.

Băcanul stătu parcă puțin pe gînduri, apoi se îndreptă încet spre Annes.

Annes n-a mai putut să se întoarcă și s-o ia la goană, n-a mai putut. A fost nevoit să înainteze și-a pornit-o curajos mai departe. Spera ca băcanul să nu observe bidonul, se întîmplă adesea ca oamenii în vîrstă să fie distrați. Speranță deșartă, prea deșartă să se împlinească.

Băcanul se apropia. Avea mîinile vîrîte în buzunare. Ambele mîini, deși fuma. Ținea țigara între dinți și dădea drumul la fum pe nas, Și Rihi făcea uneori la fel.

De n-ar fi fost acest bidon blestemat, Annes nu s-ar fi temut de băcan, dar acum... Annes se împăca bine cu băcanul, o dată acesta îl trimisese chiar după votcă, iar șmecheria asta n-o putea face orice puștan — băieților sub șaisprezece ani nu li se vinde votcă la magazin. Annes mai avea mult pînă la șaisprezece ani, nici de statură nu era prea înalt, însă tot adusese sticla. Procedase cam așa : pîndise la ușa prăvăliei de spirtoase și cînd apăruse un bătrînel mai cumsecade, îl rugase, cît mai politicos cu putință — fiți amabil, ajutați-mă, tatăl are febră, delirează, îmi trebuie niște votcă pentru comprese, iar mie nu-mi vinde. Bătrînelul luase banii, cumpărase votca, apoi îl mai și povățuise pe Annes să țină bine de sticlă, să nu verse cumva băutura prețioasă, că altfel e jale. Figura asta n-o poate face orice mucos. Categoric nu.

S-a potrivit ca tocmai în dreptul porții Annes să se întîlnească cu băcanul. Să se strecoare pe lîngă el era imposibil, și apoi ce rost ar fi avut ! Fără îndoială, băcanul văzuse bidonul,

așa cum văzuse și că venea dinspre cealaltă prăvălie.

Băcanul scoase mîna din buzunar, aruncă chiștocul, scuipă, după care îl întrebă :

— Dincotro ?

Annes tăcu.

— Ce ai în bidon ?

— Lapte de capră ! turui Annes. Mă duc după lapte de capră. Pentru cine suferă de piept, laptele de capră este foarte bun.

Spunînd asta, Annes intră pe poartă și, săltîndu-și capul, traversă curtea.

Rămînînd singur în poartă, băcanul mormăi pe gînduri :

— Hm... lapte de capră, zici. Nu era un om prost, pricepea el multe lucruri.

Pe scări, Annes abia își stăpînea lacrimile.

— Lapte de capră, zici, pufni încă o dată băcanul.

O ZI NEOBIȘNUITĂ

LUI ANNES i se întipăriseră toate în minte cam așa : el și cu Tiia alergau într-acolo, unde lucea lacul. Este adevărat că ochiul albastru pe care-l văzuseră de pe colina de nisip, dispăruse acum din vedere, în fața lor se iviseră din nou dunele. Nu se temeau însă că greșesc. Aceste lanțuri nisipoase, pe care creșteau în șiruri egale niște pini tineri, Annes le cunoștea pe de rost. În orice caz, așa declara el cu mîndrie. Și, într-adevăr, asta nu era laudă deșartă, deoarece bătuse de mai multe ori și înainte aceste locuri. Pe atunci, de acolo se căra nisip în oraș. Căruțele înaintau în șir neîntrerupt pe drumul așternut cu bîrne, de pe fundul carierei. Uneori, reușea să se cațere în căruțele cu loitre înalte și care scîrțîiau din pricina încărcăturii — nu toți căruțașii îi alungau pe copii cu biciul. Acum e liniște în gropile de nisip, cariera a fost părăsită. Cîteodată, mai poți întîlni cîte o ceată zglobie de băietani sau vreo pereche căutînd un loc retras, dar și aceștia din ce în ce mai puțini. Pirita și Ștromka atrag mai mult, mai ales Pirita.

Cînd s-au cățărat pe creasta colinei următoare, din nou li s-a arătat întinderea strălucitoare a lacului. Acum n-are să se mai ascundă vederii, deoarece ultima dună nu este prea înaltă.

Annes întorcea din cînd în cînd capul : Tiia nu rămînea în urmă. Capul ei bălai dispărea la răstimpuri după copaci, ca să reapară apoi imediat. Cu cît se apropiau mai mult de lac, cu atît pinii erau mai mici. Erau atît de mititei, încît Annes hotărî că poate să sară peste ei. Încercă și, într-adevăr, reuși. Începu să alerge și mai repede și, cînd apăru în vederea Tiiei, sări din nou. Și de data asta reuși. Annes se bucura că nici măcar nu atinsese cu călcîiele vîrful pinului, buna dispoziție îl copleșea. Se comporta ca un puștan zburdalnic, cu toate că aproape că-l ajungea pe taică-său la înălțime.

De sus se părea că lacul Ülemiste este mult mai aproape. Ei alergau de mult timp, dar pînă la mal era încă departe. Annes s-ar fi oprit cu plăcere să-și tragă sufletul, dar Tiia alerga cu aceeași viteză mai departe, tot mai departe.

Chiar mulți ani după aceea, Annes n-a uitat goana lor de atunci. Tiia zbura parcă deasupra nisipului. Avea capul puțin aplecat pe spate, părul îi flutura în vînt. Vîntul făcea parcă din Tiia altă fată. Îi lipea de corp rochița subțire de stambă și poate din pricina asta, sau poate din altă pricină, Tiia i se părea complet alta, nouă. De zeci de ori i se întîmplase lui Annes să se întreacă la fugă cu Tiia, dar nicicînd nu arătase ca acum. Sau poate că ea fusese totdeauna așa și nu observase el ? Sau poate că nu Tiia se schimbase, ci el o vede cu alți ochi ?

Ultima dună, ultimul urcuș.

Mai departe era ușor să fugă, la poalele muntelui totdeauna e mai ușor. Și pămîntul te ține parcă mai bine, picioarele nu ți se afundă atît de adînc în nisip.

Cînd pînă la lac mai rămăsese doar o aruncătură de băț, Tiia se opri din fuga ei nebunească.

— Mi-e îngrozitor de cald ! îi spuse ea lui Annes, respirînd din greu. Fața-i ardea în flăcări.

— Eu abia dacă-mi mai trag sufletul, recunoscu Annes. De obicei, nu recunoștea asemenea lucruri.

Pășeau alături. Nu foarte aproape — îi despărțea un lanț de pini, care le ajungeau pînă la brîu.

— Ia te uită ce apă albastră, spuse Annes.

— Azurie, răspunse Tiia.

Niciodată Ülemiste nu i se păruse lui Annes atît de frumos. Sub adierile slabe de vînt apa se acoperea de încrețituri și atunci lacul parcă prindea viață. Lucea, își schimba culorile, bătea parcă în argintiu. Atunci cînd nu era vînt și apa abia-abia unduia, se făcea albăstrie. Azurie, cum spunea Tiia.

Iată-i ajunși la marginea apei.

— Fundul este totuși nisipos !

Annes privi triumfător la Tiia. Avuseseră o discuție în contradictoriu în legătură cu fundul lacului Ülemiste. Tiia susținea că fundul este moale, mîlos. Annes era convins că fundul este

tare, nisipos. Pe alocuri, într-adevăr este nămolos şi moale, dar în general, e nisipos, tare, unde piciorul nu se afundă.

Aici, fundul este nisipos ; apa desenase pe nisip nişte linii văluroase. Semăna cu cel de la Ştromka sau de la Pirita, era chiar mai frumos, deoarece aici nu exista mîlul acela de mare, cu miros pătrunzător. Doar stuf adusese apa la mal.

Tiia nu s-a apucat să examineze fundul apei. Nu se socotea deloc învinsă în această dispută ; ochii îi rîdeau, fericiţi.

— Uite, acolo începe fundul mlăştinos al apei, arătă ea spre dreapta, unde pe mal creştea o pădure înaltă. Acolo e pămînt obişnuit. Aici, pe fundul apei este nisip, deoarece sînt dune, altfel şi aici ar fi fost ca peste tot. În general, fundul lacului Ülemiste este mîlos. Malul de nisip este o excepţie şi, aşa cum bine ştii, excepţia confirmă regula.

Tiia se pricepea să dovedească totdeauna că ea are dreptate.

Poate pentru faptul că Tiia în ochii lui Annes era complet schimbată, sau poate din alt motiv, el n-a mai continuat disputa şi nici nu s-a mai lăudat că a avut dreptate, ba chiar a întărit cele spuse de ea.

— Da, acolo fundul apei nu e prea plăcut.

Tiia a păşit în apă. Nu s-a îndreptat într-acolo, unde era mai adînc, pur şi simplu se bălăcea lîngă mal. Picioarele ei zvelte erau cafenii, faţa, gîtul şi mîinile îi erau bronzate.

Annes nu-şi putea lua ochii de la fată. Din clipa în care o văzuse pe Tiia cu alţi ochi, o

tot privea. Era într-o dispoziţie excelentă, se simţea al naibii de bine. Voia să fie activ, să întreprindă ceva imediat, fără a pierde nici o clipă.

— Hai să ne scăldăm !

Gîndul îi venise aşa, pe neaşteptate. Annes ştia că în lacul Ülemiste scăldatul este strict interzis, dar acum asta n-avea nici cea mai mică importanţă pentru el. Fără a mai aştepta răspunsul Tiiei, începu să-şi tragă pe cap cămaşa.

— Lasă prostiile.

Era ciudat să auzi una ca asta de la Tiia. De obicei ea îi îndemna pe alţii la tot felul de pozne, dar acum vorbea ca un om mare.

Dintr-o smucitură, Annes şi-a aruncat cămaşa pe nisip şi s-a apucat să-şi dea jos pantalonii.

— De-aia ne este dată viaţa, să facem prostii, izbucni în rîs Annes. Hai şi tu. Aici apa este de zece ori mai bună decît la cariere.

— Nu uita, lacul este supravegheat de un paznic, îi spuse Tiia.

— Nu reuşeşte el să fie în tot lacul.

Annes se şi dezbrăcase, rămînînd în nişte chiloţi subţiri de saten. În chiloţi, care vara ţineau loc de indispensabili, puteai foarte bine să te scalzi. N-avea nişte chiloţi de baie adevăraţi, de tricou. Tiia purta un costum de baie în care făcuse plajă azi.

Annes avea pielea şi mai neagră decît Tiia, pe el îl prindea mai repede soarele.

— Să vezi cum o să-ţi încheie un proces-verbal ! îl preveni Tiia.

Pe Annes însă nu-l mai puteai opri.

— Eu m-am scăldat aici și mai înainte, începu el să se grozăvească. În fiecare vară vin aici să mă scald.

În spusele lui Annes era o fărîmă de adevăr. Cîndva, într-adevăr, se mai bălăcise în Ülemiste. Cu cinci sau șase ani în urmă, cînd nu avea nici zece ani — poate opt, cel mult. Cizmarul se dusese cu familia pe malul lacului, după fructe de pădure, și băieții cizmarului îl chemaseră și pe Annes. Strînseseră foarte puține afine, deoarece în anul acela nu prea rodiseră. Curînd toți se plictisiseră. Cît să tot scormonești prin toate mușuroaiele, după fiecare bobiță ? Se duseseră să facă plajă chiar lîngă puieții de pin. Se prăjiseră la soare, se încinseseră și cizmarul hotărîse să se răcorească, făcînd o baie în lac. Copiii — după el. Cizmarul nu luase în seamă observațiile nevestei-si. Nu-i păsa de paznici. Nimeni nu-i reținuse, nimeni nu le întocmise nici un proces-verbal.

Fără să mai stea la gînduri, Annes o luă la fugă în apă și nu se opri decît atunci cînd apa îi ajunse la piept.

— Fundul e numai bun, apa este curată, de ce nu intri ? îi strigă el Tiiei și se cufundă în valuri. De fapt, nu prea erau valuri, apa de pe lac era acoperită doar de niște încrețituri, dar Annes își imagina că sînt valuri.

Annes înotă vreo zece metri pe sub apă, apoi ieși la suprafață. Nu era un înotător prea bun. Acum se străduia din toate puterile să scoată mîinile mult, deasupra capului, marinărește. I se părea că avansează repede, îl pasiona tot mai mult treaba asta. Obosi însă curînd și se opri, ba chiar se și sperie puțintel — nu era sigur dacă va atinge fundul cu vîrful picioarelor. O invită din nou pe Tiia să intre în apă.

Tiia îl refuză.

Lui Annes i se făcu ciudă.

Să fi fost un înotător priceput ca Rihi, care acum e la închisoare (Rihi înoată de la Portul pescăresc pînă la Vechea Baterie și înapoi) Annes ar fi înotat departe-departe. Pînă la mijlocul lacului, sau chiar pînă la celălalt mal. Ce-ar fi crezut Tiia dacă el ar fi făcut una ca asta ? Dacă nu s-ar fi bălăcit la mal, unde atingi cu picioarele fundul apei și ar fi acum pe la mijlocul lacului ? S-ar fi temut oare Tiia că se va îneca ? Și dacă s-ar îneca cu adevărat, ar fi mîhnită ? Ar plînge oare ? Nu știa de ce, dar Annes tare ar fi vrut ca Tiia să plîngă. Măcar cît de puțin, măcar să verse o lacrimă.

Annes dăduse frîu liber imaginației. Parcă se și vedea alunecînd printre valuri spre mijlocul lacului. Sub el sînt zece metri de apă ; Ülemiste are zeci de metri adîncime. Înoată cu mișcări puternice și nu obosește cîtuși de puțin, iar cînd obosește, face pluta și-și mai trage răsuflarea. Valurile îl leagănă cînd sus, cînd jos și el se odihnește. Acolo, pe mal, Tiia se agită și-i pare rău că nu a înotat împreună cu el. În curînd, Tiia nu-l mai zărește și devine nervoasă. El însă înoată și înoată. În sfîrșit, ajunge pe celălalt mal, dar Tiia nu-l vede : lacul are o lățime de trei kilometri, sau chiar mai mult. Tiia se teme că s-a întîmplat ceva rău, nu știe

ce să facă, e îndurerată. Ea nu observă nici măcar paznicul, iar acela trece și o întreabă de ce stă pe mal și plînge ?

— Annes ! Annes !

Îl strigase cineva ?

— Annes ! Ieși a-fa-ră din apă !

Este vocea Tiiei. Vocea ei îl readuse la realitate. Nu mai aluneca ca un pește în adîncurile întunecoase, ci se legăna aproape de mal, unde apa îi ajungea pînă la piept sau chiar pînă la bărbie.

— Vine paznicul ! Paz-ni-cul !

Annes auzea fiecare cuvînt al Tiiei, doar nu se bălăcise cine știe ce departe de mal, de ce n-ar fi auzit. Se făcea însă că nu aude sau nu înțelege. N-o credea pe Tiia — voia probabil să-l necăjească doar. Se plictisise să-l tot aștepte și voia să-l sperie degeaba. Așa-s fetele. Vrînd să arate că nu se lasă păcălit, Annes se dădu din nou la fund. Căuta să stea sub apă cît mai mult. Omul poate trăi ținîndu-și respirația trei minute, iar el, Annes, trebuie să reziste cel puțin două. Se va speria oare Tiia dacă nu se va arăta la suprafață ? Sau nu se va speria ?

Gîndurile lui Annes se învîrteau tot în jurul Tiiei.

Trecuse un minut ?

Nu putea să mai stea mult sub apă, pur și simplu nu mai putea să reziste. Lacul parcă-l împingea la suprafață. Annes stătea acum în picioare, fornăind, și privi într-acolo unde mai adineauri se aflase Tiia.

Nu mai văzu pe nimeni. Malul lacului era pustiu.

Unde dispăruse Tiia ?

În sfîrșit, o observă pe fată — rochia-i licărea printre pinii de pe creasta primei dune. Tiia alerga. Alerga din toate puterile, îndepărtîndu-se de lac. În felul acesta aleargă un om numai atunci cînd este urmărit de cineva.

Ce înseamnă toate astea ?

Nu cumva e, într-adevăr, paznicul ?

Lui Annes i se făcu frică și se îndreptă spre mal. Ba înota, ba fugea. E greu să alergi prin apă, nu alergi, ci abia îți tîrăști picioarele, chinuindu-te din toate puterile, e pur și simplu imposibil să alergi prin apă. Parcă te tot ține cineva de picioare. Dar nici înotînd, Annes nu se deplasa așa de repede cum ar fi vrut-o. Malul i se părea groaznic de departe. Măcar de-ar ieși pe uscat înainte de a apărea paznicul. Printre pini bătrînul nu-l va mai putea prinde.

Fără să știe de ce, Annes socotea că paznicul este un om bătrîn.

Dar dacă paznicul a și venit aici ? Te pomenești că s-a ascuns și așteaptă momentul potrivit ca să-l înșface.

Slavă domnului, a ajuns, în sfîrșit, la un loc unde apa era mai mică. A răsuflat ușurat. Acum s-a repezit spre mal în salturi lungi, împroșcînd în jurul lui numai stropi de apă. Încă vreo cinci-șase pași și Annes a simțit sub picioare pămîntul uscat. Și-a încordat toate puterile, căutînd să se ascundă cît mai repede pe după copaci. În același timp, se uita cu

multă atenție în jur, pentru ca în cazul în care cineva ar avea de gînd să se arunce asupra lui, să poată scăpa.

Annes n-a pornit să urce dealul. Nu, și-a ales un alt drum. S-a abătut înspre castelul de apă și abia după aceea a cotit-o spre copacii salvatori. Nici aici însă n-a căutat cărărui apropiate, ci a alergat în zig-zag, ca o vulpe ; dacă cumva paznicul îl va urmări, nu trebuie să vadă drumul spre panta aceea a colinei încotro fugise Tiia și unde se afla întregul lor grup.

Annes a hotărît să se oprească abia după ce a trecut de a doua dună. Numai aici și-a tras sufletul, rămînînd, în același timp, atent la orice zgomot. De după un pin rămuros, asemenea unui tufiș, a cercetat locul de jur împrejur : ar fi păcat să-l prindă tocmai acum. N-a descoperit nimic suspect. Și-a spus că a cîștigat acest joc și, pe cel mai scurt drum, s-a îndreptat spre deal. Spaima îi trecuse, ba se simțea chiar mîndru — Ați văzut ? Nu m-am lăsat prins ! Alt flăcău și-ar fi pierdut capul cu totul, alt flăcău, dar nicidecum el. Probabil că și Tiia va înțelege asta.

Deodată, Annes încremeni locului. Își aminti că-și lăsase hainele pe mal.

Nu se simțise niciodată atît de încurcat.

„Lauda de sine nu miroase a bine."

N-ajută la nimic proverbele. Eh, ce prostie a făcut !

Să fi avut acasă un dulap plin cu haine, Annes s-ar fi lipsit bucuros și de cămașă și de pantaloni. Nu din pricina fricii de paznic, ci de

ciudă pe sine însuși. De ce o luase ca un laș la fugă ? Cine o să poată suporta ironiile cu care vor tăbărî acum toți pe el ? Ce-o să spună Tiia, cînd o să-l vadă în chiloți ? Era obligat să apară în fața băieților în pielea goală, e adevărat, nu chiar în pielea goală, dar, oricum, se afla într-o situație idioată — nu-și va mai vedea el hainele, cum nu-și vedea urechile. Cu siguranță că paznicul le luase cu el. Sau poate face de planton acolo, lîngă pantalonii lui. Speră probabil că aceste cîrpe îl vor aduce pe delincvent (iar cel care murdărește apa din lac se cheamă că-i delincvent) înapoi la locul crimei. În pielea goală n-are cum să se întoarcă acasă. Un om îmbrăcat doar în chiloți va atrage imediat atenția pe stradă, primul polițai întîlnit în cale îl va umfla. Curcanii n-au altceva de făcut, de-aia primesc salarii, ca să aresteze.

Deși Annes era convins că nu-și va găsi hainele pe mal, făcu totuși cale întoarsă. Oricum, trebuie să-și caute pantalonii și cămașa, altfel nu se poate. Nu se poate !

Făcîndu-și în ciudă, renunță la orice fel de precauții. Își fixă din ochi cel mai scurt drum și porni fără a se mai uita în jur, spre rîu. Nu lua seama nici la cioturile care-i înțepau picioarele, nici la crengile pinilor care-i zgîrîiau pulpele și mîinile.

Annes n-a calculat bine și a nimerit în altă parte pe mal. Și-a pierdut complet simțul orientării și i-a trebuit ceva timp pînă cînd a găsit colțișorul știut. S-a întîmplat exact lucrul de care se temuse cel mai mult : nu și-a

găsit hainele. Nici pantalonii albaştri, din piele de drac, nici cămaşa din stambă, cu dungi albastre. Pur şi simplu — pieriseră. Pe nisip n-a mai văzut decît urmele sale şi ale Tiiei. Nici pomeneală de haine.

În afară de urmele lor, Annes a descoperit şi altele — veneau dinspre pădure şi duceau mai departe, de-a lungul malului. Erau urmele lăsate de picioarele unui om în vîrstă şi aparţineau probabil paznicului. Talpa lui Annes era mult mai mică decît urma străină. Paznicul era probabil vreun zdrahon, dacă poartă cizme aşa de uriaşe. O mai fi şi rău. Să fi fost un om mai bun, nu i-ar fi luat hainele.

Înainte de a părăsi malul, Annes s-a mai scăldat o dată. Drept răzbunare pe paznic, care-i luase boarfele. Ca să le dovedească Tiiei şi celorlalţi că pentru el, Annes, a rămîne fără cămaşă şi pantaloni nu-i decît un fleac, că el nu se sperie nici de paznic şi de nici un drac, că el este bărbat, că nu-i pasă de nimeni şi de nimic. Ieşind din apă, a luat-o la fugă, ca să apară în faţa băieţilor cu părul ud şi cu chiloţii umezi. La ceea ce-l aştepta acasă, Annes nu se mai gîndea. N-avea obiceiul de a prelungi clipele neplăcute, gîndindu-se la ele dinainte. De ce ţi-e dat, oricum, nu scapi. Azi n-o să scape prea uşor — asta-i limpede ca bună ziua.

Astfel — în chiloţi umezi şi cu părul ud — a apărut Annes la locul întîlnirii.

Pe panta dîmbului nisipos, însă, domnea liniştea. Jos, într-o băltoacă de pe fundul carierei, nişte puştani lansau la apă nişte corăbioare, în rest nu mai era ţipenie de om. Se vede treaba că toţi plecaseră şi-l lăsaseră la voia întîmplării. Nici măcar Tiia nu-l aşteptase. Nu-l interesa pe nimeni soarta lui. Pe nimeni.

Annes nu voia să recunoască că este părăsit. A început să alerge de pe o colină pe alta; în vechea carieră erau o mulţime de cotloane şi cotituri, încît el tot mai spera că băieţii se ascund pe undeva, ca să-şi bată joc de el. Nu puteau pleca acasă fără el. Nu făcuseră niciodată una ca asta. Niciodată. Totdeauna se aşteptau unul pe celălalt şi-şi făceau griji dacă ceva nu era în regulă. Oare Tiia să nu le fi spus nimic? Normal era să plece în căutarea lui şi nu să spele putina.

Pînă la urmă, obosit şi deprimat, a ajuns la duna pe care se instalaseră azi-dimineaţă. Era un loc minunat, cu un nisip deosebit de curat, alb şi cu nişte pante abrupte. Jos se afla cea mai mare şi mai adîncă groapă umplută cu apă şi care amintea un mic lac. Aici apa era la fel de transparentă ca şi în Ülemiste.

Annes s-a culcat pe nisip, cu faţa spre soare. A observat că soarele desena pe cer un arc destul de mare. Înainte, lumina dinspre partea lacului, acum se aplecase mult spre dreapta. Trebuie să fi fost ora patru sau cinci.

Îi era lene să se scoale şi să stabilească cît e ceasul, măsurînd lungimea propriei sale umbre. Se pricepea să facă acest lucru şi de obicei greşea numai cu vreo jumătate de oră. Nu avea chef să se ridice, deoarece se simţea zdrobit. Un om care suferise o înfrîngere, ăsta era el.

Începu să-şi facă, fără nici un chef, planuri — cum să ajungă acasă. Pe ce drum? La început nu era nici un risc. Pînă la linia îngustă de cale ferată totul e simplu. Aici, pe aceste culmi nisipoase şi pustietăţi întîlneşti rar oameni, nici unul dintre trecători nu-i va acorda o atenţie deosebită. Vor crede că face plajă omul şi gata. Pînă la şoseaua Piärnu va putea merge liniştit. Şi chiar şi mai departe. Sigur că n-o să mărşăluiască pe şoseaua Piärnu, ci va merge de-a lungul căii ferate şi peste fîneaţă. La urma urmei, nici pînă la strada Luha nu-i nimic îngrozitor. Prin pajişti şi grădini nu-i neapărată nevoie să mergi în haină închisă la toţi nasturii. Mai rău vor sta lucrurile dincolo de canalul Luther, cînd va ajunge la primele case. Din fericire, ai lui nu locuiesc în centrul oraşului, mare noroc. Să fi fost mai tînăr măcar cu doi-trei ani, n-ar fi fost nici o nenorocire. Un puştan şi gata, chiar dacă mergea fără pantaloni. Acum însă, îl ajunsese din urmă pe taică-său la înălţime şi-or să rîdă toţi de el.

Ţîncii care lansaseră corăbioare plecaseră.

Annes rămase singur-singurel pe panta dunei.

„Trebuie să plec“, îşi zise el.

Continua însă să rămînă pe loc. Îl cuprinsese o apatie ciudată. Şi altă dată mai avusese asemenea stări. Se întîmpla să se hotărască la o treabă sau alta, dar nu se putea urni, stătea ca o curcă plouată, cuprins parcă de „înţepeneală“. Parcă nici nu mai ştia ce-i cu el. Spiritul şi corpul lui erau parcă despărţite. Corpul

nu se supunea voinţei. Gîndurile, parcă nu erau ale lui, ci ale altuia, de parcă nici nu l-ar privi pe el. Avea senzaţia ba că există, ba că nu...

Avea momente cînd i se părea că-şi va pierde minţile.

Annes n-a auzit paşii ce se apropiau, n-a băgat de seamă că cineva a venit lîngă el, într-atît de străin era de tot ce-l înconjura. N-a văzut cum s-a apropiat Tiia, n-a văzut bucuria ce-i licărea în ochi.

Abia atunci cînd Tiia l-a întrebat dacă nu cumva l-a pocnit cineva în cap, Annes tresări, trezit parcă din somn. Acum însă ochii Tiiei erau obişnuiţi, îl priveau niţeluş ironic, niţeluş prieteneşte, niţeluş cam de sus. Şi totuşi, chiar şi aşa, prezenţa Tiiei schimbă într-o clipă totul în jur. Annes se ridică dintr-o dată uşor, foarte uşor, într-atît de uşor, încît nici nu-i venea a crede. Soarele începu să strălucească mai puternic, dunele scînteiau parcă. Annes fu cuprins de un simţămînt uimitor. Nu numai că se bucura pentru că-l aşteptaseră totuşi, şi că-l aşteptase tocmai Tiia, nu, simţămîntul acesta era cu mult mai puternic. În sufletul lui Annes începură să răsune nişte melodii minunate. Iată ce efect neaşteptat avu asupra lui descoperirea că Tiia nu plecase nicăieri, că ea este aici, lîngă el.

— Unde-ai dispărut ? întrebă Tiia.

Annes, în sufletul căruia mai răsuna încă muzica, sări în picioare şi strigă aproape triumfător :

— Paznicul mi-a şterpelit hainele !

Fata amuţi de uimire. În orice caz, aşa interpretă Annes tăcerea şi privirea ei buimacă şi începu să-i povestească cu foc ce i s-a întîmplat. Era cuprins de extaz, îl inspira uimirea cu care Tiia îl asculta, fantezia lui se înflăcărase. Afirma că de-abia a scăpat din ghearele paznicului. Nu mai avusese cînd să-şi mai înşface pantalonii şi cămaşa, tot timpul simţise în ceafă răsuflarea fierbinte a paznicului, a gorilei ăleia! Mai tîrziu, după ce urmăritorul obosise şi-l lăsase în pace, trăgînd o înjurătură, el, Annes, alergase din nou spre lac, dar era prea tîrziu: paznicul îi luase hainele.

— Te-a fugărit paznicul?

— Cum am ieşit din apă, am şi simţit că cineva a pornit pe urmele mele. Vorbele lui Annes corespundeau pe deplin realităţii, simţise, într-adevăr, aşa ceva.

— Paznicul era tînăr sau bătrîn?

— Bătrîn, de vreo patruzeci de ani. Annes stătu puţin pe gînduri, după care adăugă: Poate că greşesc. Am luat-o imediat la sănătoasa.

— Era înalt sau scund?

— Uriaş! Avea nişte picioare îngrozitor de lungi. Abia am reuşit să fug de el.

— Te-a ocărît?

— Auleu, şi încă cum! Auzeam numai: ticălosule, diavole! M-a ameninţat că mă duce la poliţie. Să fi fost pămîntul mai tare, m-ar fi ajuns. Un om bătrîn e mai greu şi se cufundă mai mult în nisip. Mai ales că era şi încălţat cu cizme. Asta m-a salvat, la drept vorbind!

— Ţi-a fost frică?

— La început — da. Chiar foarte tare. Cînd am văzut că rămîne în urmă, m-a umflat rîsul. Ştii, după aia m-am mai dus o dată la rîu şi m-am scăldat.

— Nu minţi!

— Pe cuvînt de onoare. De ce-aş minţi?

Annes se uită fix în ochii Tiiei, fără să-i plece. Doar se dusese a doua oară să se scalde. Se dusese.

— Minţi! Pur şi simplu îţi iese fum din gură.

Aceasta era maniera în care Tiia îşi exprima neîncrederea în vorbele cuiva. Pe Annes nu-l impresiona cu nimic treaba asta. El însuşi credea că totul fusese întocmai aşa cum povestise. Începu să rîdă şi întrebă:

— Unde sînt băieţii?

Tiia se făcu că nu aude întrebarea.

— Nu te ştiam aşa de lăudăros, continuă ea.

Annes se porni pe rîs. Era într-o dispoziţie a naibii de bună.

— Băieţii s-au dus acasă?

— Mincinosule! Eşti un mincinos şi gata!

— Îţi mulţumesc că m-ai aşteptat.

Annes n-avea încotro. Trebuia să spună asta.

Faţa Tiiei se făcuse roşie ca focul. Se întoarse cu spatele la Annes şi începu să privească fix înspre lac, de parcă deasupra pinilor cei tineri s-ar fi petrecut ceva neobişnuit.

— Nu te-am aşteptat, rosti ea repede, fără să-l privească. Cînd m-am întors aici, băieţii plecaseră deja. Sînt nişte măgari.

Annes n-a priceput de ce roşise Tiia. În general, este o fată ciudată. Niciodată nu ştii ce-o

să spună şi ce-o să facă. Ba se poate chiar supăra din te miri ce. Ca şi acum. Annes n-ar fi vrut deloc s-o jignească şi totuşi o jignise. Altfel, de ce-ar fi roşit. În ceea ce-i priveşte pe băieţi, sigur că sînt nişte măgari. Măcar să-i fi prevenit că vor pleca, dacă el şi Tiia or să întîrzie mai mult pe lac. O să-i ocărască el după cum merită, chiar azi.

— Hai şi noi, îi spuse Annes Tiiei.

Aceasta se întoarse cu faţa la el.

— Ai de gînd să mergi în halul ăsta prin oraş ?

„De ce şi-o fi bătînd joc ? îşi zise Annes. Pe legea mea că vrea parcă să mă înfurie.“

Cu Tiia uneori e neînchipuit de complicat să te porţi. Cu toate acestea, e o fată de treabă, un bun tovarăş.

— Şi ce-ar trebui să fac, după părerea ta ? o întrebă buimac Annes.

— Să te îmbraci... pufni Tiia şi începu să rîdă în hohote.

Acum Annes chiar n-o mai înţelegea deloc.

— Ei da, îmbracă-te ! îi spuse ea din nou, continuînd să rîdă în hohote.

Annes avu senzaţia vagă că probabil rîsul ei trebuie să însemne ceva, altfel nu s-ar fi amuzat ea atîta pe seama lui. Din prudenţă, Annes nu mai scoase o vorbă.

— Paznicul ţi-a adus pantalonii aici, spuse Tiia cu un aer nevinovat. Da, da, i-a adus. Priveşte în spatele tău. Ce te holbezi aşa ? Ce nu sînt lucrurile tale ?

Tiia izbucni din nou în hohote de rîs. Rîdea aşa de tare, încît îi dăduseră lacrimile.

Cînd Annes văzu numai la vreun metru de el pantalonii albaştri din piele de drac, de sub care se zărea mîneca în dungi a cămăşii, pricepu totul. Acum îi era clar de ce Tiia îl făcuse mincinos şi de ce rîde acum, ţinîndu-se cu mîinile de burtă. În modul cel mai neobrăzat îi jucase o festă, şi încă ce festă !

Annes nu se mai putu stăpîni şi se repezi spre cea care-l jignise, dar nu putu s-o prindă... Tiia sări, sprinţară, într-o parte şi o luă la fugă spre vîrful colinei. Acolo nu stătu să-l mai aştepte pe flăcăul înfuriat, ci sări de pe buza rîpei jos. Annes se repezi după ea.

Panta carierei de nisip avea aici cel puţin înălţimea unei case cu două etaje şi părea foarte abruptă, dar nici pe Annes, nici pe Tiia nu i-a speriat treaba asta. Din fericire, panta era totuşi mai lină decît părea de sus şi Tiia ateriză relativ uşor. N-a putut însă să sară în picioare şi a alunecat mai departe pe pantă. Annes a căzut exact în acelaşi loc, dar nu şi-a pierdut echilibrul şi a făcut imediat o nouă săritură. A ajuns-o din urmă pe fată şi ultimii cîţiva metri s-au rostogolit împreună, la vale.

Cum s-a terminat panta, fata a încercat să se smulgă din mîinile lui Annes, dar el o ţinea strîns. Tiia n-avea de gînd să se lase, lupta din răsputeri, însă acum mîinile lui Annes parcă erau de fier.

Annes simţi că împotrivirea Tiiei scade, însă o strînse şi mai tare. În sfîrşit, Tiia se potoli de tot în mîinile lui. Niciodată nu se supunea aşa, niciodată. Tiia devenise deodată atît de ciudată, încît Annes trebui s-o privească în

ochi, deşi ştia că şi ochii ei pot să-l înşele. Acum însă ochii fetei erau cu totul altfel ca de obicei, aveau o expresie cu totul deosebită. Erau mai negri parcă, din ei ceva se prelingea parcă pînă în ochii lui. Annes simţi corpul Tiiei fierbinte, fierbinte ca focul şi avu senzaţia că el însuşi e în flăcări. Era ceva nou şi neaşteptat. Un simţămînt nespus puse stăpînire pe el şi, sub influenţa acestui simţămînt uimitor, extraordinar, deveni timid şi blînd. Mîinile care o strînseseră pe Tiia ca pe un duşman, ţineau acum fata cu gingăşie.

Speriat de tot ce simţea şi de ce se petrecea cu el, Annes nu îndrăznea nici să se mişte. Se emoţionă şi mai mult cînd pricepu că Tiia nu încearcă să se îndepărteze de el, ba, dimpotrivă, se lipeşte mai strîns. Simţea cu tot corpul trupul fetei, sînii şi coapsele ei. Inima îi bătea să-i spargă pieptul şi, fără să-şi dea seama ce face, începu să mîngîie timid fata. Tiia nu-i îndepărta mîna.

Deodată, Tiia se sperie şi nici nu apucă Annes să priceapă ce s-a întîmplat, că fata se smulse din mîinile lui şi o luă la fugă aşa de tare, încît nisipul zbură în toate părţile.

Annes sări şi el, dar se aşeză imediat. Nu putea să alerge în halul ăsta după fată, nu putea. Îl ardea un sentiment de ruşine. Abia peste cîteva minute, liniştindu-se, hotărî că poate s-o ia din loc.

Pe colină n-a mai găsit-o pe Tiia. Senzaţia de ruşine devenea mai puternică. Lui Annes i se părea că se purtase cum nu se poate mai urît. Se simţea cu atît mai nefericit, cu cît gingăşia uimitoare pe care o încerca gîndindu-se la ea, nu dispărea. Nu voia deloc s-o îndepărteze din suflet pe Tiia cea nouă, pe care abia o descoperise.

Annes îşi trase repede pantalonii şi porni în urma fetei. Cămaşa şi-a îmbrăcat-o din mers, mărind pasul. Annes era sigur că Tiia o luase spre casă şi spera s-o ajungă din urmă.

Şi, într-adevăr, curînd o văzu pe fugară. Chiar aşa, fugară, deoarece Tiia fugea de el. E şi normal, orice fată trebuie să fugă de un asemenea obraznic care face uz de forţă şi nu-şi ţine mîinile acasă. Din fericire, Tiia părea că nu prea se grăbeşte : asta îi dădu curaj lui Annes. Aici, în cariera de nisip părăsită, Annes jurase că niciodată în viaţă n-o va mai jigni pe Tiia, că totdeauna va fi bun cu ea.

Annes o ajunse din urmă pe fată la capătul podeţului stricat, din bîrne. Tiia, care nu întorsese niciodată capul, o cotise pe cărăruia ce şerpuia de-a lungul canalului. Annes ar fi ales exact acelaşi drum. Prin canalul care pornea de la cariere, curgea o apă curată, transparentă. Cîndva, Annes crezuse că apa din gropile de nisip este, de fapt, apa din lacul Ülemiste, că apa din lac provine din izvoarele aflate dedesubt, altfel oamenii n-ar fi băut-o. Acum Annes nu mai era sigur că în canal curge apă de izvor, dar canalul îi plăcea ca şi mai înainte. Pîrîiaşul pe care mai departe, la Porikiula, îl numea canalul Luther, deoarece traversa curtea fabricii de mobilă, era pentru copii ca un tovarăş bun, care găsea totdeauna ceva cu care să-i distreze : dacă vrei — poţi să prinzi peşte

cît degetul de lung, dacă vrei — poți să dai drumul la bărcuțe, să construiești baraje, să sări de pe un mal pe altul sau pur și simplu să te bălăcești în apă. Pîrîiașul, sau canalul, sau cine știe cum îi mai zicea, totdeauna îi dădea o bună dispoziție. Bunăoară, azi, îndreptîndu-se spre carierele de nisip, se împinseseră unii pe alții în apă, iar acolo unde canalul era mai larg se întrecuseră la sărituri de pe un mal pe altul. Acum mai ales aștepta Annes de la pîrîiaș sprijin și încuviințare, poate chiar din pricina asta era așa de mulțumit că Tiia o luase pe drumul acesta.

Acum Annes simțea mai clar decît lîngă lac că Tiia devenise cu totul alta. Nu mai era pur și simplu Tiia, fetișcana pe care o socoteau aproape băiețoi, care, în ceea ce-l privea pe Annes, nu se deosebea cu nimic de Ruudi, Värts sau Erbi. Nu, categoric nu, Annes nu se mai putea purta cu ea ca înainte. Asta-l făcea și timid și stîngaci.

Annes mergea pe urmele Tiiei, dar nu se încumeta să o ajungă și să meargă alături de ea. Tiia nu întorsese capul nici măcar o singură dată, deși, după părerea lui Annes, de mult ar fi trebuit să observe că nu merge singură.

În felul acesta Tiia și Annes nu mai merseseră niciodată. Totdeauna se prosteau, se alergau unul pe celălalt, se sfădeau, aruncau cu pietre. se întîmpla să rupă și flori. iar uneori puneau pe șine bani vechi de aramă sau pietricele să vadă ce-o să se întîmple după ce trecea trenul peste ele. Neapărat făceau ceva,

cîteodată făceau niște ștrengării de te cruceai. Acum Annes nu putea să se poarte ca mai înainte. Pur și simplu nu putea.

Annes aștepta ca Tiia să deschidă vorba. În minte el începuse de mai multe ori discuția, dar nu îndrăznea să rostească nici un cuvînt cu voce tare. Era convins că Tiia este supărată pe el și asta-i lega parcă limba. Se simțea vinovat față de ea. dorea din tot sufletul să-și răscumpere vina, dar nu îndrăznea să se apropie de Tiia. Măcar de-ar întoarce o singură dată capul — i-ar fi fost mai ușor să înceapă. Tiia însă nu-l învrednicea nici măcar c-o privire ; i se părea străină și arogantă. Parcă Annes nici nu mai exista pentru ea.

Pîrîiașul nu i-a fost de nici un ajutor, nici calea ferată. Annes spera că Tiia va începe să se legene pe o șină, întocmai ca o dansatoare pe sîrmă, așa cum o făcuse în drum spre cariere. Ar fi fost bine ca atunci să sară și el pe a doua șină. Și poate totul ar fi fost ca la început. Tiia însă n-a urcat pe terasamentul căii ferate, ci a continuat să meargă pe cărăruia ce se întindea în stînga șinelor. Nici Annes n-a luat-o peste traverse, îi convenea cărăruia tare, bine bătătorită.

Așa mergeau, de parcă erau complet, complet străini unul de altul.

Cînd lăsaseră în urmă mai mult de jumătate din drum, Annes își luă inima în dinți și-i zise :

— Curînd plec să lucrez.

Se gîndise să înceapă altfel : să-i mărturisească că Tiia a fost totdeauna cel mai bun prieten al lui și că ar vrea ca și în viitor ei doi

să rămînă prieteni. N-a putut însă rosti cuvintele astea. Totdeauna era pus în încurcătură dacă voia să exprime cuiva din suflet simpatie sau compasiune şi nu putea s-o facă pălăvrăgind. Îi era groaznic de greu să rostească cuvinte gingaşe, mîngîietoare, frumoase. Le putea spune în gînd, nicidecum cu glas tare.

Tiia nu-i răspunse imediat. Annes aştepta cu răsuflarea tăiată. Tiia continua însă să tacă. Tocmai cînd Annes îşi spusese că Tiia nu vrea în general să-i dea nici o atenţie, că totul s-a terminat, fata îl întrebă :

— Înseamnă că nu mai mergi la şcoală ?

E adevărat, n-a întors capul, însă Annes s-a bucurat că totuşi Tiia a început să vorbească. Mai mult, urechea lui sesizase chiar şi faptul că vocea fetei nu era nici supărată, nici încrezută, nici tăioasă.

— E greu să ţii doi copii la şcoală.

— Tu înveţi bine.

De data asta Tiia nu mai întîrziase cu răspunsul.

Lauda îl făcuse fericit pe Annes. Dacă Tiia ar fi fost supărată pe el, n-ar fi spus una ca asta. Ar fi vorbit altfel.

— Nu mă las de învăţătură, continuă Annes cu înflăcărare. Poate întrerup un an-doi. Cînd voi avea o slujbă permanentă am să intru la colegiu.

Pînă acum Annes nu vorbise nimănui despre planurile lui. Nici surorii, nici părinţilor. Visa numai că totul se va aranja în felul acesta. În ultima clasă a şcolii primare visase să intre la şcoala tehnică, dar visul nu i se împlinise. Bine

măcar că a putut frecventa clasele suplimentare. Acum totul e de domeniul trecutului, are cincisprezece ani, nu se poate ca tata să-l hrănească şi să-l îmbrace toată viaţa. Trebuie să meargă să lucreze undeva, să-şi agonisească pîinea şi să înveţe mai departe. Măcar de dragul acestui lucru.

— E greu să găseşti o slujbă permanentă, remarcă Tiia cu un aer preocupat, de parcă ar fi fost un om cu multă experienţă de viaţă. Spunînd acestea, întorsese şi capul. Acum e criză.

— Într-adevăr, şomajul este în creştere, dar vara e mai simplu, undeva pe vreun şantier oi reuşi şi eu să mă agăţ, răspunse nepăsător Annes. Era bucuros că Tiia nu-l necăjeşte şi vorbeşte cu el aşa, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

— În construcţii, munca este sezonieră, zise Tiia.

Acum Annes avea curajul să meargă alături de fată.

— Da, desigur. Mă angajez pe un şantier numai pentru început. N-o să rămîn mult timp acolo. Am să caut un loc de ucenic, undeva la un atelier mecanic sau în altă parte. Bine ar fi să nimeresc la uzina Krullia, la atelierele din port sau la „Ilmarine".

— E foarte greu la şcoala medie, însă am să mă străduiesc s-o scot la capăt. N-am voie să rămîn repetentă, altfel imediat mă retrag părinţii de la şcoală. Şi aşa n-au vrut să mă dea la şcoala medie.

Tiia vorbea aşa de sincer, încît Annes se încumetă să se uite la faţa ei. Îi întîlni privirea

și ea nu-și plecă ochii. Annes simți din nou cum ceva din ochii fetei se prelinge în ochii lui. Inima începu din nou să-i bată cu putere.

La intersecția cu șoseaua Piarnus, Annes spuse :

— Hai s-o luăm peste fîneață.

Tiia se declară de acord.

Annes nu mai simțea acum nici o apăsare pe suflet. Era așa de plăcut să meargă alături de Tiia. Nu se mai gîndea la ce-ar putea spune. Tăcerea îi făcea bine.

Sub un anin înalt au dat peste ceata lor. Băieții se apucaseră să joace cărți, nici unul nu plecase acasă. Se mai adăugase un jucător, micul Lui, fiul băcanului. Șterpelea mereu bani de la taică-său, iar cel mai vîrstnic dintre cartofori, Värts, îl jumulea cu sînge rece.

Tiia și Annes se opriră. Annes pricepu imediat că se joacă șaizeci și șase, pe bani. Cînd apar Lui și Värts, totdeauna se joacă pe bani.

— Ah-a ! surîse ironic Värts, văzîndu-i. Mai dă-mi ! Ultimele cuvinte îl vizau pe Lui, care ținea potul.

Ruudi, un găligan cumsecade, cu care Annes stătuse în aceeași bancă în clasa a patra, spuse, lungind cuvintele :

— Ați stat cam mult !

Annes se fîstîci. De obicei, nu se temea nici de ironii, nici de aluzii, se pricepea să răspundă, dar acum se pierdu cu firea. Nu era vorba numai de el — spusele lui Värts și Ruudi o atingeau și pe Tiia. Dacă în sufletul lui Annes n-ar fi răsunat o duioșie ciudată, le-ar fi răspuns și el băieților printr-o glumă cu

două înțelesuri, grosolană. Ei vedeau totul într-o lumină urîtă ; tocmai asta îl dezarmase pe Annes.

— Îi vedeți cum au roșit ? urlă Värts. Nu uitați să ne chemați la botez.

Cartoforii nechezau unul mai tare decît altul. Numai micul Lui rămăsese serios și nici măcar nu se uită la Annes și Tiia. Era bolnav după joc, nu alta.

Annes simți cu ciudă că într-adevăr sîngele îi îmbujorase obrajii. Privi la Tiia, nici el nu știa de ce : pentru sprijin sau pentru a-și cere iertare. Tiia se înroșise și ea. Annes înțelegea că dacă nu-i va închide gura de îndată lui Värts, ăsta o să mînjească totul cu niște cuvinte murdare. Nu putu scoate însă nici o vorbă.

Se înțelege că Värts nu s-a potolit.

— Tiia e o fată descurcăreață, urlă el. Tiia, altă dată să mă iei pe mine.

Annes n-a mai putut răbda. Pierzîndu-și stăpînirea de sine, se repezi la Värts și-i strigă :

— Ridică-te !

Värts, care de obicei accepta imediat orice provocare, azi se vede că nu voia să se bată. Îi rîse numai lui Annes în față.

— Ridică-te ! repetă tare Annes, cu un glas întretăiat.

Lui, care ținea în mîini o pereche de cărți, începu să strige :

— Nu ne strica jocul !

Annes nu auzea ce strigă Lui. Nu îi auzea nici pe ceilalți băieți care încercau să-l potolească. Stătea în fața lui Värts cu pumnii

strînși, gata în orice clipă să se arunce asupra lui. Înțelegea vag că Värts vrea să evite bătaia, că nici unul dintre băieți nu vrea ceartă și că el, Annes, îi amuză. Asta l-a înfuriat și mai tare și a lovit.

Värts a parat lovitura și s-a trîntit pe jos, amestecînd cărțile și banii. Stînd culcat pe spate, în mijlocul celor ce jucau, dădea din picioare și țipa :

— Ajutor ! Ajutor ! Mă omoară !

Băieții rîdeau în hohote și făceau zarvă, care mai de care. Numai Lui îi ocăra cu un glas plîngăreț :

— Afurisiților ! Ticăloșilor ! Pungașilor !

În sfîrșit, îi fluturase în fața ochilor un pot mare, probabil că Värts ceruse ceva de prisos și se arsese, iar acum toate cărțile erau amestecate, banii împrăștiați.

Nu se știe cum s-ar fi sfîrșit toate astea, dacă nu ar fi intervenit Tiia. Aceasta s-a apropiat repede de Annes și l-a tras din fața adversarului.

— Hai să plecăm de-aici, îi spuse ea liniștită, după care se întoarse spre Värts. Pe tine nu pot să te iau. Ție îți umblă limba ca la o muiere bătrînă.

Larma și rîsetele încetară brusc. Puștanii se uitau la Tiia cu gura căscată. Îi uimiseră nu atît vorbele ei, deși fuseseră rostite de sus, cît modul ei de a se purta. Dovedise o demnitate care impunea involuntar respect, încredere în sine și parcă și altceva pe deasupra, ce n-ar fi știut să definească, dar care produsese impresie asupra lor.

Annes n-a stat să se împotrivească. Nu-și revenise încă și nu prea înțelegea ce se întîmpla în jurul lui. Un singur lucru observă totuși : că Tiia este iar alta. Tiia se purta cu băieții precum un om în toată firea cu cei mici. Și chiar Annes însuși simți că parcă crescuse dintr-o dată în ochii lor. Nu s-a fîstîcit deloc atunci cînd Tiia l-a luat de braț și l-a dus cu ea. Era încîntat de ea și gata să facă tot ce-o să spună.

Abia la Porțile luncii — capătul ăsta al străzii nu se știe de ce se numea Porțile luncii — Annes observă că în ochii Tiiei străluceau lacrimi.

— Ce-i cu tine ? o întrebă el speriat.

Tiia nu-i răspunse.

Cînd au intrat în curte n-a mai rezistat.

— Mă socotesc o stricată. Toți bărbații le socotesc pe femei niște stricate. Și tu mă consideri la fel.

Annes nu apucă să-și revină, că Tiia îi spuse în șoaptă :

— Să știi că noi ne mutăm în altă locuință.

ȘOSEAUA LIBERTĂȚII

LA ÎNCEPUT ANNES nu se gîndise la nimic, pur și simplu mersese tot mai repede. Ceva îi trecuse, desigur, prin cap, dar acestea nu erau niște gînduri adevărate, legate cît de cît între ele, ci pur și simplu niște frînturi incoerente. Se gîndise la camionarii ce transportau pîine și care adaptau, unul după altul, la camioanele lor cu cai, roți cu anvelope de mașină. La țurțurele de un metru care, dacă ar cădea în capul unui om, ar putea să-l pună la pămînt. Sau : ce deosebire este între o băcănie și un magazin de coloniale ? De ce pisicilor le place căldura mai mult decît cîinilor, doar și pisica are o blană deasă. Și așa mai departe. Adevăratele gînduri îi veniseră mai tîrziu, cînd se încălzise de mers. Vîntul ce-i pătrundea pînă la oase îl obliga în primul rînd să meargă mai repede. Un palton cu vatelină l-ar fi apărat acum de vînt, dar Annes n-avea de unde-l lua.

Și totuși, Annes se gîndise la un lucru serios la poarta curții sale. Să ia tramvaiul sau să meargă tot drumul pe jos ? Annes nu șovăise prea mult timp — dăduse din mînă a lehamite cînd se gîndise la tramvai, deși avea de

la mama cinci cenți. Renunțase la tramvai pentru că banii îi erau extrem de necesari pentru altceva. Cinci cenți nu-s mare scofală, dar dacă n-ai nimic, învîrți și bănuțul ăsta între degete înainte de a-l cheltui. Dacă Annes n-ar fi știut cît de greu se descurcă mama cu banii, poate că i-ar mai fi cerut o monedă de cinci cenți, dar știa asta foarte bine. Annes se minuna chiar de unde mai scotea ea și acești bănuți. Tata n-avea încă leafă, se vede că mama iar mai dusese ceva la muntele de pietate. Probabil verighetele, niciodată nu-i place să le amaneteze și totuși în fiecare iarnă e nevoită s-o facă. Inelul cu piatră mama îl amanetase încă înainte de Crăciun, ca de sărbători să avem măcar cît de cît ceva mai bun pe masă. Din moment ce mama ținea socoteala fiecărui cent, Annes nici nu îndrăznise să mai deschidă gura, băgase moneda de cinci cenți în buzunar și plecase. Uitase să și mulțumească. La ei în familie nu prea se foloseau formulele ca „mulțumesc“ sau „poftim“ — se jenau parcă să și le adreseze unul altuia. Cînd vorbeau cu străini, aceste cuvinte de politețe zburau mai repede de pe limbă, dar și atunci lui Annes îi era oarecum peste mînă să le rostească.

Astfel, prima cugetare a lui Annes se referise la mersul cu tramvaiul. Hotărîrea lui era legată de Tiia. Mai exact, de o veche dorință a lui de a o invita pe Tiia la cinema. Cum s-o inviți însă, dacă n-ai bani de bilete. Fusese o vreme cînd Annes și Tiia mergeau la cinema împreună, cu un singur bilet. Se rugau de controloare atîta, pînă cînd îi lăsa să intre. Se în-

țelege că nu le reușea treaba asta mereu, ci numai atunci cînd erau puțini spectatori sau se nimerea vreo controloare bună. Acum însă amîndoi crescuseră, nu mai erau niște copii ca să mai procedeze la fel. În plus, Tiia nu mai e cea de altădată, nici n-ar vrea să meargă așa. Uneori, comportarea Tiiei îl aduce pe Annes la disperare. Annes este obligat să cedeze în toate, este obligat să suporte, fără să cîrtească, toate izbucnirile și capriciile Tiiei, pentru a nu se certa cu ea definitiv. În sinea lui, Annes gîndea că liceul o stricase pe Tiia, iar cîteodată se temea de ceva și mai rău. Tiia, așa cum este acum, va merge la cinema numai dacă sînt două bilete și nu două bilete oarecare, ci două bilete bune. Un bilet bun, chiar la un cinematograf modest, costă al naibii de mult. Desigur, cînd ieșise din casă, Annes nu se gîndise la toate astea, nu se gîndise nici măcar la Tiia și nici cinematograful nu-i venise în minte, pur și simplu se gîndise că banii îi sînt necesari nu numai pentru tramvai. Probabil în subconștient era totuși cinematograful, iar cinematograful o presupunea pe Tiia.

Hotărîndu-se să meargă pe jos, Annes o luase imediat la dreapta, întinzînd pasul. În ulicioară îi ieșise în cale un camion și aici remarcase, pentru sine, că vînzătorii de pîine își pun la camioane roți cu anvelope de automobil și merg așa chiar și iarna. În clipa aceea îl izbi o rafală tăioasă de vînt, care-l făcu să se zgribulească și să mărească și mai mult pasul.

A reușit să se încălzească abia atunci cînd a ajuns la intersecția căii ferate cu șoseaua

Pärnu. Exact în fața lui, în curtea spitalului Diakoniss intra o sanie, în care duceau un sicriu, de unde Annes trase concluzia că murise cineva la spital. Imediat îi trecură prin minte tot felul de gînduri. Se gîndi la un muncitor de la carieră, un spărgător de piatră, un om cam ciudat, și la vorbele acestuia.

După înfățișare, omul nu avea în el nimic deosebit. Se remarca poate prin aceea că era îmbrăcat foarte subțire. Purta, ce-i drept, o scurtă dintr-un postav țărănesc grosolan, însă sub acesta n-avea nici flanelă, nici altceva mai călduros. Faptul că lucra cu mîinile goale nu-l uimea pe Annes, deoarece majoritatea muncitorilor nu foloseau mănuși. Apoi, cînd spărgătorul de piatră, care spunea asemenea lucruri neobișnuite, se ridicase în picioare, se văzu că era uimitor de scund. Annes se gîndea că el însuși este probabil cu un cap mai înalt decît omul acesta și doar Annes nu era ditamai vlăjganul. Un metru șaptezeci și doi centimetri și nici un milimetru mai mult. Desigur, mai poate crește, flăcăii mai cresc chiar în timpul serviciului militar, iar el n-a împlinit nici șaptesprezece ani. Muncitorul acesta are patruzeci de ani, dacă nu mai mult. Rar întîlnești oameni atît de scunzi. Annes îl mai știa pe unul — locuia nu prea departe, la capătul străzii. Oamenii îl porecliseră Vînătul. Vînătul era fiul proprietarului unei cocioabe prăpădite, un holtei tomnatic. Toamna trecută, Annes era cît p-aci să-l învețe minte pe Vînătul care, beat fiind, se legase de soră-sa ; la început se întrecuse în amabilități, apoi dăduse frîu liber mîi-

nilor. Annes căutase să se stăpînească — oricum acela era un om în vîrstă, în plus mai era și musafir. Parcă poți însă să rabzi mult atunci cînd soră-ta e gata să înceapă a plînge ? Annes sărise de la masă și strigase la Vînătul — las-o în pace pe Aino, altfel... La ce s-ar fi putut întîmpla mai departe, Annes nu se gîndise cu exactitate, dar mai tîrziu se lăudase că nu-i păsa de ce-o să se întîmple. Din fericire, n-a avut loc o încăierare serioasă, Vînătul începuse să rîdă și curînd a șters putina. Ciudatul spărgător de piatră era poate mai lat în umeri decît Vînătul, dar ca statură nu-l întrecea nici cu un deget.

Spărgătorul de piatră, în jurul căruia se învîrteau acum gîndurile lui Annes, îi declarase ieri cam așa :

— Și lucrurile și ființele ascund în ele ceva care le deosebește de aspectul lor exterior. Să luăm, de exemplu, omul. Ceea ce vedem la el este numai forma exterioară. Învelișul material brut. În spatele corpului fizic văzut, sau, cu alte cuvinte, în interiorul lui, există însă altceva, alcătuit dintr-o substanță mult mai fină. Învățații numesc asta corp fluid sau corp astral. În condiții obișnuite noi nu vedem acest corp fluid. Corpul nostru fluid sau astral nu totdeauna și nu de către oricine poate fi sesizat cu ajutorul văzului. Corpul astral se află uneori chiar în altă parte, cine știe unde. Omul poate fi concomitent în două locuri : corpul său fizic, să zicem, e aici, lîngă grămada asta de pietre, iar cel astral — la mii de kilometri depărtare. S-a întîmplat treaba asta, a fost

confirmată cu date verificate. Corpul astral este cu mult mai important decît învelișul fizic văzut de toată lumea. Și mai presus decît corpul astral — se află treapta pur spirituală a lumii interioare, lăcașul unde sălășluiește sufletul nostru sau, cum spun unii, chiar sufletul însuși — în privința asta sînt diferite interpretări. Corpul fluid al unui rege sau al unui duce nu este nicidecum alcătuit dintr-un material mai fin decît corpurile noastre. Noi toți sîntem o particulă a cosmosului, a energiei veșnice a naturii. Cînd funcțiile corpului material încetează, corpul fluid, țesut din cea mai fină substanță continuă să existe.

Trecînd pe lîngă spitalul Diakoniss, unde duceau sicriul, Annes și-a amintit de aceste vorbe ale spărgătorului de piatră și s-a gîndit că lumea visului este cu mult mai frumoasă decît viața reală. Auzise multe despre nemurirea sufletului, auzise la orele de catehism, citise într-o expunere scurtă a bibliei, chiar în Sfînta Scriptură și în multe alte cărți, deoarece citea în general mult, avid și tot ce-i pica în mînă. El însă nu credea nici în nemurirea sufletului, nici în Dumnezeu. În orice caz așa îi încredința pe alții și pe sine însuși, uneori pur și simplu din încăpățînare. La școala primară se împrietenise cu fiul predicatorului din comunitatea metodiștilor și împreună cu acesta se ducea adesea la casa lor de rugăciuni, deasupra căreia se înălța un turn, iar înăuntru cînta o orgă ca într-o biserică adevărată. Auzea ce vorbeau preacuvioșii frați, dar nu se lipea nimic de el. Odată, în timpul slujbei religioase, se cățărase

împreună cu fiul predicatorului, un flăcăiandru cu părul blond, pe acoperişul casei de rugăciuni şi organizase acolo un concurs de canotaj între universităţile Cambridge şi Oxford. Se căţărase pe acoperiş, fără să se gîndească deloc la o acţiune atît de importantă, ideea competiţiei venise de la sine. Pur şi simplu, Annes avusese o nevoie care nu mai suferea amînare şi îi fusese lene să coboare numai pentru atîta lucru. Annes îi dăduse drumul la şuvoi de pe coama acoperişului, iar după el şi fiul predicatorului, care, în general, era un băiat de viaţă. Cît timp pîrîiaşele lor alergau spre marginea acoperişului, Annes dăduse frîu liber imaginaţiei şi spusese : hai să vedem cine va învinge : Cambridge sau Oxford ?

Fiul predicatorului, flăcău ager la minte, pricepuse imediat despre ce e vorba şi dăduse pîrîiaşului său numele de Oxford. Probabil pentru faptul că în primăvara aceea ieşise învingătoare echipa de canotaj din Oxford. Mărinimos, Annes fusese de acord să fie Cambridge, declarînd că învingător va fi cel a cărui barcă va atinge mai repede streaşina. Annes era sigur de victoria sa, pentru că începuse mai devreme şi pîrîiaşul său ajunsese mai departe. A fost însă greu să se stabilească învingătorul ; soarele încinsese atît de tare acoperişul, încît ambele bărci s-au evaporat pînă a ajunge la finiş. De vreo două ori fusese Annes la slujbele de dimineaţă pentru copii ce se ţineau la biserica Carol înainte de sărbătorile de Crăciun, pentru a căpăta o pungă

cu bomboane din brăduţul pe care biserica îl organiza pentru copii. Apoi încetase să mai meargă la slujbă, unde domnea o plictiseală de moarte. În felul acesta, nici biserica, nici casa de rugăciuni nu-l molipsiseră pe Annes, mai mult îl molipsise ceea ce tatăl său numea liberă cugetare. Părinţii nu se duceau la biserică, tatăl avea propriile lui păreri despre toate, cel mai adesea erau complet opuse acelor scrise în ziare, sau celor ce se învăţau la şcoală. Mama era o fire mai supusă. Atunci cînd Annes începea disputa cu tatăl, ea nu făcea altceva decît să-i urmărească zîmbind.

Azi însă, Annes voia să creadă. Să creadă că are un corp astral, care trăieşte cu totul o altă viaţă. Neobservat de nimeni, corpul său astral stă acum undeva la liceu sau la şcoala tehnică şi se îmbibă ca un burete de tot felul de lucruri înţelepte. Într-o bună zi, esenţa fluidă îi va transmite cunoştinţele sale şi „eul" său material va da cu brio la extern examenele de absolvire ale şcolii medii. De la corpul astral nimeni nu poate cere taxă de şcolarizare şi dacă, atunci cînd va ajunge să intre la universitate, viaţa nu va fi mai uşoară, el, Annes, va trimite şi la Tartu dublura sa fluidă. El însuşi va lucra pe unde s-o nimeri, important este să cîştige atîta cît să nu flămînzească. Altfel, învelişul lui de fiecare zi se poate usca într-atît, încît dublura va trebui să-şi găsească lăcaş într-o pisică sau în fiul băcanului care a venit pe lume în această clipă. Ar fi o chestie ! La urma urmei s-ar putea transforma în pisică, de exemplu într-un mo-

tan ca Prințul, pe care îl au ei acasă. Acesta nu se teme nici de alți motani, nici de cîini, face numai ceea ce socotește necesar și știe să prețuiască prietenia. Cu fiul băcanului, însă, lucrurile s-ar complica rău. Vlăstar al unui băcan, înainte de a deveni om, trebuie să crească rumen și durduliu, băiețelul mamei, banii au să-l strice din primii ani și oricum n-o să iasă din el un om adevărat.

Annes a continuat să se gîndească la corpurile astrale și transmutarea sufletelor și lîngă cotitura pe care o numeau cotitura Bătrînului Cărunt și unde se răstoarnă atîtea mașini. Încercă să ghicească ora, cam cît ar putea fi. Nu avea ceas, nici de mînă, nici de buzunar; dacă ar fi avut unul, ar fi zăcut pe undeva în seiful de la muntele de pietate, ca și inelele mamei și ceasul din argint al tatălui. Mama ar fi amanetat și costumul negru de duminică al tatii, dar nu i l-au primit: materialul era bun, din stofă trainică, încă de pe vremea țarului, dar croiala era de modă veche — pantalonii înguști, haina cu șliț, o asemenea croială se purta înainte de războiul mondial; costumul nu va putea fi vîndut la licitație dacă nu va fi răscumpărat. Annes n-are costum de duminică, haina și pantalonii sînt din materiale diferite, ba mai sînt și uzate în ultimul grad. Așa că oricum un ceas n-ar avea nici un rost, ceasul e bun atunci cînd ai de lucru, iar dacă n-ai de lucru trebuie să-l vinzi sau să-l amanetezi.

Pînă în prezent, Annes nu reușise să-și îndeplinească planurile. Nu găsise un loc de

ucenic, deși colindase pe puțin zece ateliere mecanice, ba mai mult chiar uzinele Krullia, „Ilmarine“ și portul. Încercase pretutindeni, cu toate că uzinele concediau întruna muncitori, dar încercase pur și simplu pentru a avea conștiința împăcată. La atelierele din port Annes se supărase pe maistrul la care ajunsese cu mare greutate: acela găsise că Annes este prea tînăr și firav. Tînăr — e adevărat, dar nu și firav. Era, ce-i drept, slab, dar nu mai slab decît flăcăii de vîrsta lui. În timpul verii, Annes cîștigase ceva pe un șantier de construcții, dar un salariu pe două luni nu-ți ajunge pentru un an. Cum un serviciu permanent rămăsese doar un vis, înseamnă că se îndepărtase și colegiul. Annes însă nu dispera, accepta această situație drept inevitabilă, doar nu este singurul care nu reușește să obțină ceea ce dorește. Așa-i totdeauna pe lume. El mai are timp, cine vrea să învețe poate învăța și după satisfacerea serviciului militar. Va găsi el cîndva și o slujbă permanentă. Doar n-o să țină criza asta o veșnicie, deși capitalismul și criza sînt două fenomene nedespărțite.

Ajungînd la cotitura Bătrînului Cărunt, Annes și-a dat seama că merge prea încet și a mărit pasul. În el s-a trezit chiar un interes sportiv, să vadă cu ce viteză poate merge. N-are rost să alerge, taică-său îl și prevenise să nu se grăbească, deoarece ar putea să transpire și apoi să răcească; pe stradă, mai ales dacă bate și vîntul ăsta, are toate șansele. Ce să-i faci însă, dacă îți vine s-o iei mai repede la picior. Pășea acum mai ușor, deși era îm-

brăcat gros, pe alocuri pe şosea era alunecuş, iar ici-colo era zăpadă pînă la glezne ; e adevărat că noaptea viscolise. Se simţea, nu ştia de ce bine, s-ar putea spune chiar foarte bine, de parcă nu s-ar fi grăbit să cîştige nişte copeici mizere, ci se plimba aşa, de plăcere, ca să se distreze, ca un fiu de băcan... Pentru o clipă se simţi chiar fericit, lumea parcă strălucea în faţa lui, deşi soarele nu apucase încă să răsară. Asemenea clipe Annes le trăise şi înainte, adesea apăreau de la sine, şi apoi era greu să explice de ce se simţea deodată aşa de bine. Acum părea să nu aibă nici un motiv de bucurie ; toată iarna o ratase, de lucru nu avea, munca pe care o făcea de trei zile nu era munca lui, ci a tatălui, şi nici nu-i măcar o muncă pe care o face în mod obişnuit tatăl, ci o muncă sezonieră auxiliară. Pe Annes nu-l iau în evidenţă la biroul de plasare : nu are încă optsprezece ani. Chiar de-ar fi avut optsprezece ani, chiar de-ar fi fost în evidenţa biroului, oricum n-ar fi primit de lucru. Nici lucrările auxiliare abia dacă ajungeau pentru cîţiva, poate că la a zecea parte dintre cei ce şomau, nu mai mult. Şi aceste lucrări sînt împărţite ca o mană cerească, în primul rînd celor ce au familii. Aceste lucrări auxiliare nu reprezintă o muncă, ci o batjocură, numai o nevoie extremă îi obligă pe oameni să le efectueze. Spre surprinderea sa, Annes trebuia să recunoască că chiar la lucrările auxiliare se simte bine, nu aşa de grozav ca acum, dar oricum bine. Cu toate că era ocupat cu o treabă fără sens — mărunţea piatra — în timp ce existau concasoare cu fălci de oţel ; cu toate că pentru o zi de muncă încordată nu cîştiga nici măcar o coroană. Omul este o fiinţă ciudată, dacă nu toţi oamenii, el, Annes — în orice caz. Annes se simţise satisfăcut în momentul în care înţelesese că va face faţă. Se temuse de două lucruri : că muncitorii vor începe să-l privească chiorîş şi că nu va putea munci. Nimeni însă nu-l tratase neprietenos, la drept vorbind nici nu-i dăduseră atenţie, toţi ocărau administraţia orăşenească, care stabilise un tarif atît de absurd pe metru cub de piatră spartă, încît chiar şi un spărgător de piatră cu experienţă abia dacă scotea o coroană pe zi. Oamenii s-au adresat municipalităţii, cerînd mărirea tarifelor pe metru cub, dar li s-a răspuns că lucrările auxiliare sînt lucrări auxiliare, că concasoarele fărîmiţează piatra mult mai ieftin şi, cui nu-i convine salariul, ducă-se — călătorie sprîncenată ! De două zile, muncitorii discutau dacă nu cumva ar trebui să înceteze lucrul. Dacă taică-său n-ar fi luat cu atîta înfocare cuvîntul în numele muncitorilor, prezentînd revendicările acestora, Annes ar fi fost privit cu duşmănie : orice-ai spune, doi oameni sînt totuşi doi oameni. Nimeni însă nu-l duşmănea, ba cîte unul îl şi lăuda, spunîndu-i că-i un flăcău dibaci şi ambiţios. Annes părea mai tînăr decît îl arătau anii. Într-adevăr, poate datorită dibăciei şi ambiţiei, cine ştie, se descurca, deşi nu-i putea ajunge din urmă pe muncitorii mai vîrstnici. Dacă ar fi trebuit el însuşi să spargă bolovanii, apoi să-i fărîmiţeze în bucăţele de o anumită mărime, pentru ca

apoi să le mărunțească și mai mult, probabil că nu ar fi reușit. Această muncă, care cerea mîini cu mult mai pricepute, o făcea tata. Annes nu făcea altceva decît să fărîme aceste pietre de o anumită dimensiune în pietricele foarte mărunte. Ieri, Annes se hotărîse să ia un baros mare, să vadă dacă poate s-o scoată la capăt cu un bolovan întreg. Prima lovitură o dăduse pieziș, barosul era cît p-aci să-i zboare din mînă și Annes căzuse în patru labe. Cea de-a doua lovitură se dovedise a fi mai precisă. Bolovanul se nimerise să fie bun, nu opusese o rezistență prea mare, așa că Annes reușise să scoată niște bucăți potrivite, netede, și cînd terminase, simțise o satisfacție. Satisfacție sau bucurie, poți s-o numești cum vrei.

După stația Iärve și pînă la fabrica de cărămidă, urma porțiunea cea mai mizerabilă a drumului. Aici nu erau nici case, nici vreo pădure care să te apere de furia vîntului. Să fi bătut vîntul dinspre lac, păduricea sfrijită de pini ar fi primit prima izbitură, dar, ca un făcut, vîntul bătea dinspre calea ferată și dinspre cîmp. Annes se încălzise de atîta marș forțat și acum, deși simțea frigul, nu mai era înghețat. Încercă să meargă și mai repede, din fericire ajunse din urmă un screper care curăța drumul de zăpadă și asta îl ajută să înainteze mai ușor. Era în aceeași bună dispoziție, nu se lăsa pradă disperării, convins că trebuie să-i rîzi lumii în față, deși aceasta îți arată la tot pasul colții.

Pe lîngă Annes trecu un autobuz, al doilea în acest răstimp. Cu autobuzul ar fi ajuns de

mult unde trebuia, ba chiar și cu trenul electric. Și pentru autobuz, însă, și pentru trenul electric e nevoie de bani, în plus autobuzul te mai lasă și naiba știe unde. Cu trenul electric e mai ieftin, însă oricum scump pentru buzunarul lui. Dacă ar cumpăra în fiecare zi cîte patru bilete — două pînă la Nömme și două înapoi, abia de i-ar mai rămîne ceva din leafă. Înțelegînd aceasta, municipalitatea dăduse fiecărui muncitor angajat la lucrările suplimentare cîte un bilet gratuit pînă la Nömme și înapoi — fiecărui spărgător de piatră un bilet dus-întors zilnic. Annes și taică-său au și ei cîte un bilet pentru amîndoi. Dimineața merge tatăl cu trenul electric, seara Annes, dimineața Annes merge pe jos pînă la Nömme, iar seara se întoarce tatăl pe jos. Discutaseră mult cu taică-său cum să folosească biletul gratuit, tatăl voise să meargă pe jos și dimineața, dar Annes nu fusese de acord. Îi spusese că el e mai tînăr, că-i este mai ușor să meargă, că el va merge pe jos cu plăcere, și la dus și la întors — șapte kilometri, ce mare lucru! Annes n-a mai zis nimic despre pneumonia gravă pe care o avusese taică-său în ianuarie; dealtfel nici acum tatăl său nu este pe deplin sănătos; Annes se gîndea la treaba asta tot timpul și stătea ferm pe poziție. Pînă la urmă s-au înțeles ca tatăl să meargă cu trenul electric dimineața, iar Annes — seara.

Annes sosise la timp — nu se auzea nici o lovitură de ciocan. Cînd munca este în toi, păduricea de pini de lîngă șosea răsună de cio-

căniturile baroaselor, de parcă niște ciocănitori cu clonțuri de oțel dăltuie un bloc de piatră.

Tatăl era acolo. Se apucase să spargă niște bucăți mari de piatră. Fără să piardă timp, Annes își scoase paltonul, îl atîrnă de creanga unui pin și începu să-și înfășoare picioarele cu cîrpe. Era absolut necesar, deoarece trebuia să ții piatra cu picioarele. Așchiile ascuțite de granit ar fi găurit într-o zi și pielea groasă a cizmelor din iuft, dacă nu le-ar fi apărat cîrpele. Terminînd de înfășurat, Annes își potrivi „scaunul“ : tatăl îi amenajase un „scaun“ din pietre, iar pe deasupra pusese o scîndură. Apoi, Annes trase mai aproape de el bucăți de piatră potrivite ca mărime și luă de la taică-său un ciocan cu coadă lungă și cu muchea rotundă. Mai mare și mai greu decît cel pentru cărămizi, dar mai mic și mai ușor decît barosul pentru dale. Cu asta pregătirile luară sfîrșit și putea începe lucrul. În prima zi, Annes urmărise atent cum lucrează ceilalți. E drept că acasă, tata îi explicase și îl învățase, dar una e să asculți și alta — să vezi cu ochii tăi. Așezînd prima piatră pe o bucată de granit ce-i servea drept nicovală, Annes avusese emoții. Deși ținuse strîns piatra cu picioarele și, așa cum i se păruse, lovise cu destulă putere cu ciocanul, nu ieșise nimic — piatra zburase de pe suport. Lovitura fusese prea puternică și aplicată puțin pieziș. Annes își dăduse seama imediat de greșeală, înțelesese și din privirile tatălui — Annes se uitase imediat la taică-său, cerîndu-i parcă ajutor. Data următoare a fost mai prudent și piatra s-a desfăcut ascultătoare în cinci-șase bucăți și, curios, nici una din ele nu a zburat în lături. Fiecare bucată trebuia acum să fie spartă, la rîndul ei, în două sau trei — piatra spartă trebuia să fie cît o cutie de chibrituri, nu mai mare. Nu trebuie să fie nici plate, trebuie să aibă forma unui cub, piramide, sau poliedru — o întreagă geometrie, nu alta. Curînd Annes a priceput că totul depinde de lovitură — de tăria și precizia acesteia. Se înțelege, și de cunoașterea pietrei : granitul are niște nervuri, întocmai ca un copac, și cel care știe să citească broderia pietrei, știe unde și cu ce forță trebuie lovită. Cu toate acestea, treaba mergea mult mai cu spor decît crezuse Annes, picioarele țineau bine piatra în loc, rar se întîmpla ca lovitura să nimerească pe de lături, de cele mai multe ori nimerea în plin.

Azi Annes s-a așezat mai puțin emoționat, a pus cu mișcări obișnuite piatra pe nicovală și a apreciat din ochi unde trebuie să lovească. Corpul i-a fost scuturat de un tremur, dar Annes știa că peste jumătate de oră se va încălzi, în ciuda vîntului care continua să bată.

Lui Annes îi plăcea că locul lor de muncă se afla la marginea păduricii de pini. La drept vorbind, asta nu era o pădure adevărată, în jur înverzeau niște pini care abia dacă depășeau statura unui om. Oricum ar fi fost, era cu mult mai bine decît să mărunțești piatra undeva pe un teren viran. Strada largă care se construia și urma să poarte numele sonor de

Șoseaua Libertății rămăsese mai la dreapta, aceasta tăia de-a dreptul păduricea și ajungea pînă la Pääsküla. Annes n-ar fi putut spune cîți muncitori sezonieri mărunțeau aici piatra. Tatăl pomenise de vreo sută de oameni, s-ar fi putut să fie, într-adevăr, atîția, loviturile ciocanelor se auzeau și în apropiere și mai departe.

Annes se apucă imediat cu elan de lucru. Azi voia să arate că nu-i mai prejos decît alții. Sigur că n-o să se ia la întrecere cu spărgătorii de piatră experimentați sau cu pietrarii, care cunoșteau tainele pietrelor, dar nu trebuie nici să rămînă în urma celorlalți. Și totuși rămînea în urmă — rămăsese în urmă ieri, poate rămîne și azi, dacă nu-și va încorda toate puterile. Poc-poc ! Poc-poc ! Zgomotul loviturilor amintea de cel dintr-o fierărie. Piatra care se opune ciocanului scoate un sunet răsunător, cea care se fărîmă scoate un sunet mai jos, iar cîte un bolovan se despică precum un dovleac, cu un sunet surd. Cu cît sînt mai puține lovituri sonore, cu atît e mai mare grămada de pietriș, iar spre seară aceasta trebuie să fie foarte mare. Cîte bucățele pot fi oare într-un metru cub ? Zece mii ? O sută de mii ? Sau un milion întreg ? Iată însă piatra asta mată, care i-a picat acum în mînă, cu siguranță că-i îndărătnică, așa și este, fir-ar să fie ! Ce-ar fi s-o întoarcă pe cealaltă parte ? Oricît ar fi de curios, dar uneori treaba asta ajută. E îngrozitor de tare, ciocanul sare înapoi, de parcă ai izbi în metal, să încerce s-o pună pe muche ? Dacă va tot lovi în van, grămada lui iar va fi mai mică decît a tuturor celorlalți. Din fericire însă, nu toate pietrele sînt atît de afurisite. Și încăpățînata asta trebuie să se fărîme în bucățele, oricît timp i-ar lua acest lucru. Aha ! Al naibii de precis a nimerit acum, bine ar fi fost să-i fi reușit lovitura asta de la început. Bărbatul ăla cu fața roșie, izbește tot timpul precis, de o viață întreagă face treaba asta. Cîndva, el însuși avusese o carieră mică de piatră, dar și atunci, după cum zice el, nu lăsa din mîini sfredelul, ciocanul și ranga. Pînă la criză însă, se înglodase în datorii și trebuise să vîndă cariera de piatră la licitație.

— Îmi amintesc că odată am răcit, auzi Annes vocea lui Astral. M-am îmbolnăvit și am făcut congestie cerebrală. Temperatura îmi crescuse peste patruzeci și unu, doctorul zicea că nu mai e nici o speranță — așa mi-a spus pe urmă soția. Și deodată s-a întîmplat o chestie uimitoare — m-am separat în două. Un corp al meu zăcea în așternut, iar celălalt stătea în picioare lîngă pat. Eu însumi priveam la mine din afară, cu alte cuvinte — privea — pricepi ? — corpul meu, ăl de stătea în picioare. Corpul cel nou a ieșit din cameră, iar cel vechi a rămas în așternut. Simțeam că mă găsesc numai în învelișul unui singur corp — al celui nou. Cînd am coborît pe scară, mi-a ieșit în cale o bătrînică din vecini, dar parcă nici nu m-a văzut. Iar eu mergeam, mergeam, de parcă mă gonea cineva din urmă...

Aici, omul cel scund, pe care Annes îl numea în sinea sa Astral, făcu o pauză. Lui Annes îi părea rău că nu auzise începutul povestirii, piatra aceea mată îi reținuse atenția. Astral nu se grăbea să continue, căutînd o piatră potrivită. Annes nu pierdea timpul, fărîma conștiincios așchiile, în jurul picioarelor lui se făcuse o grămadă frumușică. Cînd Astral s-a așezat din nou și a început să vorbească, Annes nu și-a lăsat lucrul, căuta însă să facă cît mai puțin zgomot, pentru a nu acoperi vocea povestitorului.

— Mai departe a fost așa — am nimerit la marginea orașului. Lîngă prăvălia lui Kaps l-am văzut pe cumnatul meu, care se uita la lustrele expuse în vitrină. I-am dat un cot, dar cotul a trecut prin el, acesta n-a simțit atingerea mîinii mele, ba chiar nu m-a observat deloc. Am mai intrat și în farmacie, pentru asta n-a trebuit să deschid ușa, lemnul nu m-a împiedicat de fel. Pînă la urmă, m-am întors acasă, m-am văzut din nou zăcînd în așternut, nevastă-mea avea ochii plini de lacrimi. Îmi schimba compresa și cînd a pus un șervet ud pe fruntea mea, am simțit și eu atingerea lui rece și m-am pomenit din nou în vechiul meu înveliș. Asta mă face să afirm fără teamă că fiecare dintre noi are o dublură. Altfel spus — un corp astral.

Annes nu se putu abține.

— Cînd au febră foarte mare, oamenilor li se năzar tot felul de lucruri bizare.

— Nu sînteți primul care socotiți această istorie un delir provocat de febră, îi răspunse

politicos Astral. Și eu aș fi zis la fel, că toată treaba asta este un delir, dacă într-adevăr cumnatul meu n-ar fi stat tocmai în ziua aceea și la ceasul ăla, — exact la trei și un sfert — lîngă prăvălia lui Kaps, examinînd vitrina.

— Înainte de primul război mondial, remarcă fostul proprietar al carierei de piatră, am văzut cu ochii mei o cruce pe cer și m-am gîndit că se va întîmpla ceva îngrozitor. Și așa a fost, asupra noastră s-a abătut nenorocirea, a început măcelul.

— Și eu am auzit de crucea aceea, zise tata. Eu însumi n-am văzut nimic pe cer, în afară de soare, lună și stele. Am mai văzut și aurora boreală.

— Lasă asta, obiectă bătrînul spărgător de piatră, aruncînd ciocanul pe grămada de pietre și începînd să-și caute prin buzunare țigările. Sora mea din Pöltsamaa a bătut în ceasul morții la ușa soră-si, care locuiește la Nömme. Sora din Nömme spunea că atunci cînd a auzit ciocănitul, a deschis ușa și n-a văzut pe nimeni, inima ei însă a presimțit imediat nenorocirea.

Astral interveni iar :

— Majoritatea oamenilor nu-și observă niciodată corpul astral. Nici eu nu credeam înainte în asta. Sufletul este totul, acesta este lumina și adevărul, iar corpul — un simplu înveliș.

Tatăl, care începuse și el să fumeze, pufni în rîs :

— Înveliș — înveliș, dar îți cere să-l hrănești, să-l îmbraci, să aibă un acoperiș deasu-

pra capului. Uite, aşa devii sclavul propriului tău corp.

Conversaţia se întrerupse.

Fostul proprietar al carierei de piatră se sculă şi începu să strîngă cu lopata pietrişul. Acesta trebuia adunat şi aranjat frumos grămadă, pentru ca recepţionerii s-o poată măsura mai uşor. Ieri se lenevise şi nu făcuse lucrul acesta, sau cel puţin aşa zicea el singur. Sau poate că într-adevăr aştepta să vină zăpada, aşa cum afirma în glumă. Omul cu faţa roşie — Annes îl numea în sinea sa pe spărgătorul de piatră Fostul Proprietar al Carierei de Piatră sau Omul cu faţa roşie — făcea totul fără să se grăbească şi tocmai de sub ciocanul lui ieşea cea mai mare grămadă de pietriş. În plus, mai era şi imprudent, arunca extraordinar de liniştit cu lopata, odată cu pietrele, şi zăpadă, chiar fără să se mai uite în jur — dacă prin apropiere nu-i cumva vreun supraveghetor. „Nu se topeşte aşa de repede — zicea el — şi chiar dacă se va topi, ce-o să se întîmple ? Pe mine nu mă înşală, de ce să nu-i înşel şi eu pe alţii ? Parcă şi aici nu m-au furat : ditamai bolovanul, şi cînd e de plată nu primeşti nici două parale. Pe lumea asta numai aşa se face, fiecare îl înşală pe celălalt".

În mîinile lui Annes ciocanul nu se odihnea nici o clipă, dar grămada de pietriş creştea în jurul lui mai încet decît se aştepta el. Cel puţin aşa i se părea. Nu se făcuse încă seară şi n-o să-i opună rezistenţă toate pietrele. Interesant, care o fi profesia adevărată a lui Astral ? Te pomeneşti că nu-i nici măcar muncitor, ci vreun slujbaş dat afară ? Nici el nu are prea mult spor, se vede asta după cum ţine ciocanul în mînă.

— Oamenii sînt diferiţi, continuă Astral. Unul vede bine, altul nu distinge nimic. Unul are auzul ca de pisică, iar altul este complet surd. Fiecare percepe ceea ce-i în jurul lui după cum are simţurile. Dacă toţi ar fi surzi, capacitatea de a auzi ar fi socotită o minune. Este oare înţelept să declari dintr-o dată fals ceea ce nu toţi percep cu ajutorul celor cinci simţuri ? Oamenii cu simţuri suprasensibile, înzestraţi cu nişte simţuri extrem de fine, observă cu mult mai multe din ceea ce se întîmplă în jurul nostru şi în noi înşine.

— Tatăl meu ştia să tălmăcească visele, zise Omul cu faţa roşie. Spusele lui se adevereau întocmai. Muierele din sat îi cărau tot felul de bunătăţi. Pezevenchiul, o mai făcea uneori şi pe cocoşul, deşi trecuse de optzeci de ani.

Annes interveni şi el :

— Minune este numai ceea ce nu se poate încă explica.

— Este absolut adevărat, confirmă Astral. Mulţi nu mai acceptă astăzi acea imagine a lumii pe care ţi-o dau simţurile noastre exterioare. Ce se ascunde în dosul lumii pe care o vedem ? Exact ceea ce noi nu ştim încă şi care este determinant. Adevărul e acolo,... dar acest lucru îl poate înţelege numai spiritul superior. Ioghinii indieni sînt cu mult mai aproape de adevăr decît minţile înţelepte ale Occidentului bolnav. Noi ne mulţumim cu adevărul exterior, ei însă caută adevărul lăuntric.

În plus, ei își domină propriile sentimente, își dirijează activitatea propriilor organe, lucru pe care nu sînt în stare să-l facă preaslăviții noștri medici și oameni de știință.

— Leacurile populare sînt mai bune decît toate, se amestecă în vorbă și Omul cu fața roșie.

— Ioghinii indieni merg și prin foc, se lasă îngropați în mormînt la o adîncime de un stînjen timp de o săptămînă și nu se sufocă. Se pot chiar ridica în aer. Toate acestea au fost verificate de oamenii de știință, care n-au descoperit nici cea mai mică șarlatanie.

Omul cu fața roșie se amestecă iar :

— La Paida trăiește un fierar, care ia cu mîna goală din vatra forjei metalul încins pînă la roșu.

— Un asemenea om care știe să se stăpînească și care a atins clarviziunea trebuie respectat, își continuă cu încăpățînare ideea Astral. Nu avarii, proprietarii de pămînturi și de imobile.

— Puterea și autoritatea sînt însă în mîinile celor care au pămînt și imobile, adăugă tata.

— Această putere și autoritate nu reprezintă nimic. Adevărata putere și autoritate se află la cei în sufletele cărora se reflectă adevărurile lumii necuprinse. Adevărul este esența interioară și nu esența sau fenomenul exterior.

Se iscă o discuție aprinsă. Annes fu nevoit să pună jos ciocanul, ca să nu-i scape nici un cuvînt.

Omul cu fața roșie :

— În general nu există adevăr. Ce adevăr e ăsta că eu trebuie să fărîm piatra pentru o para chioară ?

— Goana după bani și avantaje nu poate fi niciodată adevăr.

Omul cu fața roșie :

— Dar foamea ?

În vocea acestuia apăruseră niște note răutăcioase, Astral vorbea însă cu un calm imperturbabil.

Astral :

— Deși și pe voi și pe mine ne-au împins aici foametea, trebuie să spun totuși că omul flămînd găsește mai ușor adevărul decît cel sătul. Numai asceții sînt în stare să se înalțe cu gîndul deasupra celor pămîntești. Sfinții s-au retras totdeauna în pustiu și au postit cînd au purces la înfăptuirea înaltei lor chemări.

Tata :

— Atunci și noi vom deveni în curînd niște înțelepți. Vom ține post toată iarna.

— În general, fericirea nu stă în stomacul ghiftuit. Pentru început, omul trebuie să facă lumină în el însuși, abia după aia poate să se apropie de adevăr.

Omul cu fața roșie :

— Fleacuri !

Tata :

— Pentru omul flămînd a mînca pe săturate e o mare fericire.

— Toate forțele spirituale și interesele omului trebuie să fie concentrate spre scopuri spirituale, o ținea una și bună Astral. Dacă însă în noi domină egoismul, înfumurarea, lăcomia, vanitatea, pasiunile, ura și tot felul de impulsuri josnice, nu vom putea să ne ridicăm deasupra mizeriei. Trebuie să găsim în noi scopul suprem, eliberat de interesul personal, și să îndreptăm spre acesta cele mai bune aspirații ale noastre. Acest lucru l-au înțeles și Budda și Cristos.

Omul cu fața roșie :

— Doamne, dumnezeule, înseamnă că ești credincios !

Annes aștepta încordat ce-o să răspundă Astral.

— Așa cum înțelege credința biserica — nu. Eu cred însă în modul cel mai ferm că alături de lumea fizică există lumea spirituală și dependența de această lume hotărăște totul. Acei care-și propun ca scop acumularea de bunuri materiale nu ajung pînă la urmă la nimic. Unul se sufocă în propria osînză, altul pierde lumea spirituală de dragul gloriei, unul cade în darul beției, altul își pune ștreangul de gît din pricina vreunei femei.

Omul cu fața roșie n-a mai stat să asculte pînă la capăt, a înșfăcat ciocanul și a început să sfărîme un bolovan mare. Bolovanul ăsta îl ocoliseră toți, se părea că numai cu ciocanul nu-i puteai veni de hac, oricît de puternic și de experimentat ar fi fost cel ce s-ar fi încumetat s-o facă. Aici era nevoie de un burghiu și praf de pușcă sau pene, cu pene poți

destul de bine să te descurci cu un asemenea bolovan. La început, Omul cu fața roșie izbi ușor de două ori în piatră, de parcă ar fi încercat să vadă de ce soi este și ce nărav are adversarul lui. Apoi întoarse piatra pe altă parte, mai ciocăni ușor de cîteva ori, după care, în sfîrșit, lovi de trei-patru ori cu toată puterea. La primele lovituri piatra răspunse doar prin niște sunete subțiri, apoi sunetul se schimbă și bucata uriașă se despică în două.

— Ei, drace ! — ocărî spărgătorul de piatră.

Annes a avut impresia că Omul cu fața roșie nu ocărăște piatra care îi dăduse ascultare, ci pe Astral cel scund, credincios sie însuși, sau pe cine știe cine. În clipa aceea Annes simți un fel de simpatie pentru Omul cu fața roșie, deși acesta se purtase grosolan. La Astral, Annes n-a observat nimic care să fi arătat că-i furios. Fie că învățase de la iogini arta de a se stăpîni, fie că, pur și simplu, se obișnuise cu gîndul ca vederile lui să fie luate în derîdere.

În cursul următoarelor cîteva ore s-a vorbit puțin. Omul cu fața roșie ocăra numai, uneori scuipa, părea supărat și neliniștit. Astral spărgea, concentrat, pietrele, de pe față nu-i dispărea o deosebită blîndețe, o oarecare iluminare lăuntrică ? Sau poate că lui Annes i se părea numai că vede această blîndețe și iluminare lăuntrică ? Oricum ar fi fost, ceva îi plăcea la acest om, poate echilibrul lui și faptul că socotea bogăția și proprietatea o treabă

deşartă. În mintea lui, Annes începu o dispută cu aceasta. „Sînt de acord cu faptul — afirma Annes — că omul trebuie să-şi găsească un scop suprem, eliberat de interese personale, şi să se consacre acestui scop. Sînt de acord că fericirea nu constă într-un stomac ghiftuit. Omul care tinde însă numai spre libertate spirituală lasă viaţa sa fizică să depindă de alţii. Oare pentru libertatea spirituală nu este necesară libertatea fizică ? Atîta timp cît vom fi nevoiţi să ne irosim toată energia pentru a obţine măcar cîte ceva de mîncare nu va ieşi nimic din perfecţiunea noastră spirituală. Mai întîi corpul, apoi sufletul. Mai întîi să domnească raiul pe pămînt, apoi va fi posibil să se dezvolte şi viaţa spirituală. Religia a fost totdeauna ideologia stăpînilor de sclavi."

Ultima frază n-o inventase Annes singur, o auzise la cercul de studiu din Tõnismäe [1], unde erau oratori la fel de iscusiţi ca şi Astral, ba chiar mai elocvenţi.

Annes şi-a imaginat şi răspunsul lui Astral : „Numai acela care a cunoscut sensul vieţii este capabil s-o schimbe. De aceea, trebuie început cu dezvoltarea spirituală." Annes însă nu voia ca ultimul cuvînt să-l aibă Astral. „Fiecare om trebuie să se dezvolte spiritual, dar scoţînd pe primul plan lumea spirituală, nu trebuie să închidem ochii la nenorocirile lumii fizice. Numai într-o societate liberă se poate dezvolta un

[1] Pe strada Tõnismäe îşi avea sediul Uniunea Tinerilor Socialişti din Tallin — organizaţie de tineret aflată sub influenţa social-democraţilor.

spirit liber. În India există învăţătura ioghină, brahmanismul, budismul, dar acolo oamenii sînt împărţiţi în caste. Castele superioare propovăduiesc ascetismul, cei de jos sînt aduşi în situaţia de sclavi, dar oare dezvoltarea valorilor spirituale cere ca unii să fie sclavii altora ?"

Lui Annes îi dădea ghes inima să intre cu adevărat în dispută cu Astral, dar nici măcar nu deschise gura. Şi la cercul de studiu el prefera să asculte.

Annes n-a observat cînd a plecat taică-său. Omul cu faţa roşie dispăruse şi el pe undeva. A început să vadă din nou ce se petrece în jurul său abia după ce s-au întors cei doi.

— Destul ! spuse tata. Strîngem tot pietrişul într-o grămadă şi cu asta, basta !

Annes nu pricepu ce vrea să însemne asta.

— Lucrurile sînt de asemenea natură, că trebuie să întrerupem lucrul, adăugă tata.

— Grevă ?

— Nici o grevă. Autorităţile oraşului sistează lucrările.

Omul cu faţa roşie scuipă.

— Vicleni mai sînt, diavolii, vicleni. S-au speriat că într-adevăr vom declara grevă.

Au terminat treaba repede. Peste jumătate de oră pietrişul era strîns cum se cuvine în grămezi şi recepţionat. Plăţile urmau să se facă în oraş.

Şomerii s-au îndreptat, unul după altul, spre staţie. Acum iar rămăseseră fără lucru. Annes gîndi : „Ghionoaiele cu clonţul de fier se duc de-aici".

Alături de Annes pășea Astral. Îi ajungea lui Annes pînă la umeri.

Astral întoarse capul și rosti ca pentru sine :

— Șoseaua L i b e r t ă ț i i

De data asta, lui Annes i se păru că a înțeles pe de-a întregul gîndul lui Astral. Uitîndu-se înapoi, scuipă, zicînd și el :

— Șoseaua L i b e r t ă ț i i !

TIIA

STÎND LA MASĂ, Annes citea : „Pentru metoda dialectică, important este, în primul rînd, nu ceea ce pare în momentul respectiv trainic, dar care începe să moară, ci ceea ce se naște și se dezvoltă, chiar dacă în momentul dat pare firav, deoarece pentru această metodă numai ce se naște și se dezvoltă nu poate fi depășit.“ „Întreaga natură, spune Engels, începînd...“

În clipa aceea, a bătut cineva la ușă.

— Intrați ! strigă Annes, lăsîndu-se pe spătarul scaunului.

Așa se obișnuise încă de mic copil. Nu-și punea niciodată problema cine se află în spatele ușii. Probabil careva dintre vecini venise după chibrituri, sau, pur și simplu, să mai stea la taclale. Despre măsurile care se preconizează a fi luate în Vîșgorod, dacă va fi sau nu război, cum a reușit să fugă Rei, de ce atunci cînd s-au majorat salariile nu s-a spus că vor fi majorate și prețurile și multe altele. Deși vorbesc despre Vîșgorod, au în vedere nu numai Sovietul Comisarilor Poporului, ci și Comitetul Central, care se află instalat nu în Vîșgorod, ci

pe Tönismäe, în clădirile construite în anii treizeci la întretăierea străzilor Tönismäe și Tuvi și destinate inițial pentru locuințe. Cel care ciocănise la ușă putea fi și proprietarul casei, care, neliniștit de soarta averii sale, încearcă în fel și chip să afle dacă nu care cumva va fi modificată legea privind naționalizarea. Potrivit legii, casa îi rămînea lui, suprafața locuibilă fiind cu nouă sau zece metri pătrați mai mică decît norma minimă prevăzută pentru imobilele supuse naționalizării. Legea însă poate fi modificată, orice putere schimbă legile, nu-i de mirare dacă și puterea sovietică va proceda la fel, gîndea proprietarul casei. Sau poate au venit băieții care locuiau cu un etaj mai jos îl cheamă să joace șah : aceștia nu se pot împăca nicidecum cu faptul că el nu pierduse nici o partidă cu ei. Croitoreasa din apartamentul vecin încercase să-i dea de înțeles lui Annes că nu e prea potrivit pentru el să-și piardă vremea cu toți puștanii, trebuie să se gîndească cine-i el acum ! Annes nu lua în seamă sfaturi din acestea, nu se considera cine știe ce persoană importantă. Chiar de-ar fi fost așa, ar fi jucat cu plăcere în timpul liber șah. Dar asta era nenorocirea, că nu prea avea timp. Ziua de lucru devenea tot mai lungă, după ce termina treaba se grăbea la școală, acum în nici un caz nu trebuie să întrerupă învățătura. Lui Annes îi pătrunseseră în suflet cuvintele lui Lenin : poate deveni comunist numai acela care se îmbogățește cu cunoașterea întregului tezaur pe care l-a elaborat omenirea. Annes nu

voia să fie un simplu panglicar, și așa erau destui, se înmulțiseră ca ciupercile după ploaie.

Invitația lui Annes „intrați" sunase poate chiar puțin cam aspru, nu putea însă să sufere cînd cineva îl deranja din citit. Părinții și sora căutau să nu-l deranjeze seara ; azi Annes, iar le spusese, așa, ca printre altele, că trebuie să învețe. De data aceasta, mințise puțintel ; nu s-a apucat de manualele obișnuite, ci s-a cufundat în lectura Cursului scurt de istorie a partidului. Citea cartea aceasta cu un deosebit interes, s-ar putea spune chiar cu pasiune — cu același nesaț cu care un copil ascultă povestea despre lupul cel sur care a înghițit-o pe Scufița Roșie.

Annes strigă din nou, și de astă dată în vocea lui a răsunat clar nemulțumirea.

Ușa s-a deschis și în cameră a intrat o femeie tînără, Tiia.

Tiia.

La oricine se aștepta Annes, numai la Tiia nu. Matură, n-o văzuse decît o singură dată, acum doi ani, cînd ea îl căutase să-l întrebe de Rihi. El continua să se gîndească la fel ca și mai înainte la Tiia, prea des chiar, de parcă aceasta își înfipsese rădăcinile în sufletul lui. Așa considera Annes. Nici chiar Milli n-o putuse alunga pe Tiia din inima lui. Poate c-ar fi reușit dacă ar fi rămas în viață — cine știe. Iată însă că Alisa, care-i face din cînd în cînd vizite, n-a reușit deloc să umbrească chipul Tiiei. Alisei îi era indiferent dacă Annes avusese sau nu înainte prietene, dacă-și amintește de vreuna sau nu. Alisa era gata să se mărite

cu el, dar Annes nu-şi poate închipui cum va putea trăi veşnic cu ea. Orice-ar fi făcut, rămăsese pentru el străină şi îndepărtată. Mai ales străină. Femeia trebuie să fie prietena bărbatului, poate, în primul rînd, prietenă — apoi iubită sau laolaltă — şi prietenă şi iubită, dar nu numai parteneră de aşternut. Aşa gîndea Annes. Tiia era prietena lui, o bună prietenă era şi Milli ; Alisa însă din prima seară voise să se sărute, nici nu apucaseră să se împrietenească bine, că Alisa şi începuse să se dezbrace. Dacă Alisa ar fi apărut acum în prag, Annes nu s-ar fi mirat, venea adesea chiar pe neaşteptate. Apariţia Tiiei, însă, l-a surprins. La oricine s-ar fi aşteptat, numai la Tiia nu ! Şi totuşi în cameră intrase chiar ea, în carne şi oase.

Annes a sărit de la masă, era cam încurcat pentru că nu se învrednicise nici măcar să deschidă uşa, că vocea îi era vădit supărată, că nu găsise de cuviinţă să adauge măcar „poftim !". Annes sări şi din doi paşi fu lîngă Tiia — camera nu era prea mare.

— Bună ziua ! Îi întinse mîna şi exclamă : Nu mă aşteptam să fii tu. Scuză-mă că sînt puţin emoţionat. Din fericire, îi trecu prin minte să adauge : Mi-ai făcut o surpriză atît de plăcută !

— Bună ziua ! Tiia îi întinse mîna, o mînă micuţă, albă şi fină. Annes apucă să observe că unghiile îi sînt acoperite cu un lac de un roşu-închis.

— De unde puteai şti că vin eu ? rosti Tiia, căutînd parcă să-l scuze pe Annes.

Annes începu să se foiască.

— Scoate-ţi te rog paltonul, zise, oferindu-se să-şi ajute musafira.

— Mulţumesc, acceptă Tiia.

Annes îi atîrnă paltonul pe cuier.

— Ia loc, te rog zise arătînd spre divan.

În camera lui Annes era puţină mobilă. Oricum, n-ar fi încăput prea multe lucruri — locuinţa se compunea doar dintr-o singură cameră cu o plită electrică. Lîngă perete era un divan, pe care Annes îl cumpărase cu un an în urmă, cînd pentru prima oară în viaţă luase toată iarna leafă. Între divan şi sobă se afla o măsuţă cu un aparat de radio „Ret", cumpărat în rate. Lîngă celălalt perete se afla o masă pătrată, care-i servea drept birou. Annes avea de gînd să-şi cumpere un birou adevărat, acum avea bani destui, dar nu-i ajungea timpul, învăţătura îi răpea fiecare clipă liberă. O etajeră îngustă plină de cărţi, un scaun şi un taburet — asta era tot. Acesta era motivul pentru care Annes nu putea să-i ofere Tiiei alt loc decît pe divan. El s-a aşezat pe scaun, pe care l-a apropiat de divan.

Tiia exclamă :

— Înainte aici locuiau Bergmanii, iar şi mai înainte, Jalakii.

Desigur, Tiia ştia deoarece cîndva locuise şi ea în casa asta, la celălalt capăt al coridorului.

— Devenise cam strîmt pentru noi toţi într-o singură cameră, explică Annes. M-am mutat aici acum un an.

— Cine locuieşte acum în camera noastră ? întrebă Tiia ?

— O femeie cu un copil de șase ani. O cheamă Ehala — nume tălmăcit în estonă.

— Nu credeam că mai locuiești aici, continuă Tiia. Credeam că v-ați mutat în centru, într-un apartament mare. Acum ești o persoană de vază.

Spusa puteai s-o iei și ca lingușire și ca ironie. După cum se vedea, Tiia rămăsese neschimbată.

Și frumoasă era ca mai înainte, ba chiar mai frumoasă. Annes și-a amintit că unii băieți, înșelați în speranțele lor, pe care Tiia nu-i băga în seamă îi încredințau pe toți că fata asta are un botișor de pisică, după părerea lui Annes, născociseră toate astea din răutate. Chiar atunci cînd Tiia era o puștoaică, n-avea nici fața rotundă, nici ochii codați, ci numai niște gene lungi, foarte lungi. Gene lungi și ochi mari, albaștri — care ar fi asemănarea cu o pisică ? Tiia rămăsese la fel de zveltă, purta o rochie galbenă, de culoarea lămîii, pesemne nou-nouță, ca scoasă din cutie. De sub pălărie îi ieșeau buclele proaspăt ondulate. Annes se considera cunoscător în asemenea lucruri, ca să le poată remarca.

— Limbuța ți-e la fel de ascuțită ca mai înainte, spuse zîmbind Annes. Ce-i mai rămînea de făcut ?

— Da de unde, vorbesc serios, tu ai ajuns într-adevăr om mare. Tiia îl privea drept în ochi. Privirea ei îl tulbura și acum pe Annes. Apoi Tiia își plecă ochii și Annes îi privi din nou, cu admirație, genele lungi. Genele și

sprîncenele Tiiei erau vopsite. Încă din ultima clasă a școlii primare începuse să-și creioneze sprîncenele înainte de seratele școlare. Atunci își farda și obrajii, acum Annes n-a observat asta. Își dăduse doar cu cremă și cu pudră. Buzele erau ușor date cu ruj. După înfățișare, Tiia arăta ca o doamnă de lume, cochetă și grațioasă.

— Da' de unde, n-am ajuns nici un om mare, obiectă Annes. Asta-i o noțiune învechită. Acum...

— Acum fiecare cetățean este un om mare, continuă Tiia.

Te arde cu vorba, ca o urzică și înțeapă ca un arici !

— Arăți minunat, spuse Annes.

— M-am gătit special pentru tine.

Annes iar n-a priceput dacă o spune serios, sau e o nouă înțepătură. Era mai degrabă o înțepătură.

— Ce-i de mirare aici, continuă Tiia, punînd picior peste picior, în așa fel, încît genunchiul îi ieși puțin de sub rochie. Toate femeile se fac frumoase ca să placă persoanelor importante. Ai ceva împotrivă ?

— Încetează să mă mai necăjești, o rugă Annes, îmbufnîndu-se ca un copil și încrucișîndu-și mîinile.

— De ce mi-ai spus că arăt minunat ?

— Ți-am spus-o încă de acum zece ani.

Tiia roșise, Annes văzuse asta foarte clar.

— Acum zece ani nu știai să faci complimente.

— Amintește-ți, Tiia ! Ți-am jurat că ești cea mai frumoasă, cea mai drăguță fată din toată lumea.

— Îmi amintesc tot ce mi-ai spus. Cea mai drăguță — chiar așa mi-ai spus cîndva în pod.

— Acestea sînt cele mai minunate amintiri, — mărturisi Annes.

Tiia roși iar.

— Ai vrea să fim din nou ca atunci ? întrebă ea încetișor.

Annes căuta să-i surprindă privirea... Se simțea fîstîcit, gîndindu-se că ar trebui să se așeze alături de ea pe divan, poate că Tiia chiar asta aștepta. Altfel, de ce-ar fi întrebat ? Fără un motiv nu se spun lucrurile astea. E adevărat că o voce lăuntrică îi spunea lui Annes că din moment ce Tiia a venit să-l vadă, înseamnă că are pe suflet ceva mai serios. Annes n-a dat ascultare acestei voci, voia să înțeleagă în felul lui ultima întrebare a Tiiei. Cel mai bun lucru ar fi fost să se așeze alături de ea, s-o tragă lîngă el — poate că asta și aștepta ea.

— Da, aș vrea, spuse Annes încordat tot de emoție, gata în orice clipă s-o îmbrățișeze.

— Eu n-aș vrea, dragă Annes. Nu te uita așa la mine. Nu vreau. Ne-am cățărat amîndoi în pod, totul era atît de nevinovat și drăguț. Atunci nu știam nimic, eram niște copii. Tu, Annes, erai bun, cel mai bun dintre toți cei pe care-i cunoșteam atunci. Stai liniștit pe scaunul tău, nu strica ce-a fost atît de minunat. Nu știu — fie că m-am maturizat înaintea ta, fie că m-am temut că o să mi se întîmple ceea

ce li s-a întîmplat și surorilor mele, dar am simțit că noi doi nu trebuie să mai continuăm așa. Tu n-ai înțeles lucrul ăsta, ai crezut, pur și simplu, că în viața mea a apărut un alt băiat, că mi-au sucit alții capul. Ai mai crezut că sînt o fată cochetă, înfumurată, arogantă și... destrăbălată. Cîțiva ani nu mi-ai dat pace, uneori trebuia să mă ascund de tine, le rugam pe surorile mele să spună că nu sînt acasă. Am și plîns din pricina asta, eram doar prieteni, mă simțeam atașată de tine. Mă temeam de tine ca de nimeni altul dintre băieți, deși ei toți erau mai răi decît tine.

Annes zîmbi cam în silă.

— Tu și-acum te temi de mine.

I se părea că Tiia l-a înșelat, de parcă i-ar fi promis ceva și imediat și-a retras promisiunea.

— Sigur, că mă tem, recunoscu Tiia. Eu singură sînt vinovată. Nu trebuia să vin și să vorbesc așa cum am vorbit. Ești un băiat de treabă, ești un prieten în care am încredere deplină, dar acum tu...

Tiia n-a terminat ce a avut de spus.

Annes s-a sculat de pe scaun. Nu se putea stăpîni, simțea că acum poate săvîrși o faptă urîtă, dar nu era în stare să se abțină. După ce a făcut cîțiva pași, s-a oprit în fața Tiiei și a întrebat-o răstit :

— Atunci de ce-ai venit ?

Imediat își regretă grosolănia, dar ce-ai apucat să spui nu mai poți retracta.

Tiia deschise larg ochii, și așa destul de mari. În ei licărea spaima, privirea i se întunecase

și cînd Tiia s-a ridicat, stînd drept în fața lui Annes, el a citit în ochii ei numai dispreț. A pășit repede spre ea, i-a îmbrățișat umerii, a apropiat-o cu gingășie de el și, neîndrăznind s-o privească în față, i-a șoptit la ureche.

— Iartă-mă.

Tiia nu s-a împotrivit, stătea încremenită, cu mîinile în jos, strîngînd poșeta în mîna stîngă.

Annes nu îndrăznea să se miște, nu știa ce să facă. Își regreta fapta și se temea că nu va mai putea îndrepta nimic.

Au stat mult timp așa, apoi Tiia a șoptit :

— Am un copil. Am venit de dragul copilului.

La orice se aștepta Annes, numai la cuvintele astea nu. Deși nu înțelesese tot ceea ce se ascundea în dosul acestor vorbe, simțea că pe Tiia o frămînta ceva serios, care pentru ea avea o însemnătate uriașă. Tiia nu venise pentru fleacuri, nu pentru a înnoda relațiile lor de odinioară, așa cum ar fi vrut să creadă în egoismul lui de bărbat. Toate acestea le-a priceput Annes acum cu toată claritatea și s-a rușinat și mai mult de comportarea lui.

— Băiat sau fată ? a întrebat-o el în grabă.

— Fată. Riina.

— Te felicit. Cîți ani are ?

— A împlinit de curînd doi ani.

— Ai o fotografie ?

Tiia începu să cotrobăie prin poșeta ei de culoarea maro. Ochii îi deveniseră parcă mai blînzi, și Annes simți că i se ia o piatră de pe inimă.

— Poftim, îi întinse Tiia o fotografie de dimensiunile unei cărți poștale ilustrate.

Din fotografie îl privea o fetișoară de fetiță cu ochi mari. Pe căpșor se înfoia un moțișor de păr cîrlionțat.

După aceea Tiia i-a arătat o altă fotografie în care fetița ei era în scutece.

Annes examina fotografiile pe rînd — îndelung și atent. Nu pentru a-i face plăcere Tiiei și pentru a atenua grosolănia pe care o dovedise, nu. Ținînd în mîini fotografiile fetiței Tiiei, încerca un sentiment de înduioșare și tristețe. Înțelegea mai clar ca oricînd că pierduse ceva pentru totdeauna. Tiia era soția altui bărbat, mama copilului acestui bărbat. Copilăria lor dispăruse de mult, tinerețea lor e pe trecute și ea, el și Tiia deveniseră maturi, dar, maturizîndu-se, se înstrăinaseră unul de celălalt ; nici măcar din prietenia lor nu mai rămăsese nimic, deși, dacă era să dea crezare spuselor Tiiei, el era un băiat de treabă. De ce n-au putut rămîne prieteni, de ce toate au luat o asemenea întorsătură ciudată ?

Annes îi înapoie Tiiei fotografiile.

— Ai o fetiță drăgălașă. Are ochii mari, ca ai tăi.

— Gura e a lui taică-său. Nu-i așa că gura seamănă cu a lui taică-său ?

Annes se uită la ea mirat. De unde să știe el cu a cui gură seamănă cea a fetiței ? Nu-l văzuse niciodată pe soțul Tiiei, nici măcar nu știe cine este.

— Este gura lui Rihi. Riia este fiica lui Rihi. De aceea i-am și dat numele Riina. Nu puteam

s-o botez Richard, doar nu-i băiat. Pe băiat l-aş fi numit Richard, deşi numele nu-i chiar aşa la modă ca Riina.

De uimire, Annes n-a mai putut scoate nici un cuvînt. Aceasta era cea mai mare surpriză pe care i-o oferise Tiia. O surpriză după alta! Ştia că Tiia se întîlneşte cu Rihi, îşi amintea bine cum venise Tiia să-l întrebe de Rihi, dar nu ştiuse nimic despre căsătoria lor. Cele spuse de Tiia acum treziseră în mintea lui o mulţime de noi întrebări. Chiar că nu mai înţelegea deloc de ce venise Tiia azi la el şi-i povestise toate astea. Cînd reuşiseră oare ei să se căsătorească?

— Poate că mai iei totuşi loc? se adresă Annes musafirei.

— Mulţumesc.

Tiia se aşeză.

Annes se bucură în sinea lui că Tiia a rămas, se bucură în ciuda tuturor celor petrecute. Se aşeză alături de Tiia, fără cel mai mic gînd ascuns.

— Mai arată-mi, te rog, o dată fotografiile.

Tiia i le dădu cu plăcere.

— Ia te uită, gura e leit a lui Rihi, exclamă Annes, deşi în buzişoarele durdulii ale fetiţei Tiiei era greu să găseşti o asemănare cu gura mare, adesea ironică a lui Rihi.

— Uneori, are o uitătură exact ca a lui Rihi.

Annes nu putu răspunde nimic.

— Aş fi putut să renunţ la sarcină, zise Tiia. Surorile mă sfătuiseră s-o fac, iar mama îmi ceruse direct, dar eu n-am vrut. Bine măcar

că pe atunci începusem să cîştig şi eu ceva. Părinţii mi-au spus că nu vor da nici un ban pentru plodul meu. Şi nici nu mi-au dat. Nu, aici poate sînt nedreaptă cu ei, uneori îmi oferă, dar eu nu vreau să primesc... Surorile o iubesc foarte mult pe Riina, sora mea mai mare este căsătorită, dar nu poate avea copii. Nu mi-a fost frică de nimic, voiam să am un copil de la Rihi. De la tine mi-a fost frică să am un copil. Copilul tău nu s-a născut.

Pe Annes îl cuprinse spaima. Ce tot îndrugă Tiia acolo, ce înseamnă toate astea? Aşa ceva nu este cu putinţă, Tiia pur şi simplu glumeşte, iar vrea să-l înţepe. Tiia rămăsese aceeaşi, chiar dacă are înfăţişarea unei doamne elegante.

Cu lucruri din astea, însă nu se glumeşte, nu-i este permis nici măcar Tiiei, cea înţepată şi ascuţită la limbă.

— Aveam cincisprezece ani, Annes, mi-era groază de moarte, dar şi mai tare mi-era groază să nasc, continuă Tiia. Ce-am fi făcut cu un copil, Annes, cînd noi înşine eram nişte copii. Nu-ţi fac nici o vină, niciodată nu ţi-am făcut, erai la fel de naiv ca şi mine. Ba chiar mai naiv. Nu ne gîndeam la urmări, ne jucam, n-am nici un drept să-ţi reproşez ceva... Soră-mea m-a dus la o moaşă care făcea întreruperi ilegale de sarcină, mamei nici n-am îndrăznit să-i spun. Din fericire ea lucra pe atunci în schimbul de noapte, iar dimineaţa am minţit-o că mă doare apendicul îngrozitor şi mama m-a crezut. Asta nici n-a fost atît de îngrozitor... Ba nu, desigur, a fost şi respin-

gător, și dureros, și îngrozitor, de ce te-aș minți. Din pricina voastră, a bărbaților, toate femeile au mult de pătimit... De două lucruri m-am temut cel mai mult : că voi pierde sînge și nu voi mai avea niciodată copii.

Annes nu-i vedea ochii Tiiei, aceasta privea în jos, Tiia mîngîia tot timpul poșeta pe care-o ținea pe genunchi, de parcă aceasta ar fi fost un pisoi viu. Cînd era fetiță, Tiiei îi plăceau la nebunie pisoii, îi legăna ca pe niște prunci, adesea alerga cu mîinile zgîrîiate. Acum Annes știa bine că Tiia nu glumește și i s-a făcut milă de ea. În același timp, se simțea vinovat față de ea, extraordinar de vinovat. Tiia crescuse parcă în ochii lui, ar fi vrut să-i spună ceva frumos, ceva gingaș, dar parcă-i înțepenise limba. Niște vorbe goale ar fi jignit-o pe Tiia, iar niște cuvinte adevărate nu găsea. Annes se pierdea totdeauna cînd trebuie să-și exprime adevăratele sentimente și, dacă nu izbutea s-o facă într-un limbaj simplu, rămînea fără grai.

Fără să-și ridice privirea, mîngîindu-și poșeta, Tiia continuă :

— Așa am devenit matură, Annes. Mă duceam la școală, dar nu mai eram un copil. Începusem să mă tem de toți băieții și mai cu seamă de tine. Știi că le plăceam băieților, se țineau tot timpul după mine, îmi era greu. Îmi plăcea să dansez și din pricina asta îmi venea și mai greu... Peste un an părinții au aflat și m-au retras de la școală. N-am să las o destrăbălată să învețe, unei tîrfe nu-i trebuie învățătură — așa mă ocăra tata. Acum știi

totul. Aș fi putut să-ți povestesc toate astea atunci, aș fi vrut atît de mult să-ți împărtășesc durerea mea, să vin să-mi descarc sufletul, dar m-am abținut. Mă hotărîsem să nu afli niciodată ce s-a întîmplat. N-ai fi aflat nici azi, dacă nu m-ai fi rănit într-atîta cu vorbele tale. Annes, hai să ne înțelegem acum, că nu știi nimic. Am glumit numai, da-da, Annes, așa-i, am glumit ! Să nu mă crezi, eu totdeauna născocesc tot felul de istorii, ți-aduci probabil aminte.

Tiia și-a ridicat ochii din pămînt. Niciodată nu-l privise astfel. În ochii ei nu era nici o umbră de reproș, puteai citi în ei un fel de strălucire caldă, deosebită, tristă, și încă ceva ceea ce Annes nu putea defini.

Fiecare cuvînt al Tiiei i se înfigea în suflet. El exclamă :

— Trebuie să-ți cer iertare pentru multe.

Tiia se înfurie pe neașteptate.

— N-ai pentru ce să-ți ceri iertare.

Annes era complet zdrobit.

— Doamne, ce nesuferit te-ai făcut ! Nu înțelegi că n-am venit aici ca să mă ofer ție, chiar dacă ești cine știe ce persoană importantă ?

Annes înțelese ce voia Tiia să spună cu asta. Nici măcar n-a încercat să caute vreo justificare. Tiia avea dreptate. Spunîndu-i că este nesuferit, avea de o sută de ori dreptate. Din pricina lui, Tiia fusese nevoită să treacă prin niște lucruri îngrozitoare, iar el se purtase cu ea ca și cum ar fi avut de-a face cu cea din urmă tîrfă.

— Vilma s-a căsătorit, mă asculți ?

Tiia își ieșise din fire. Annes știa cît de mult suferea Tiia din pricina surorilor ei, cu cîtă atenție urmărea ca în prezența ei nimeni să nu spună vreun cuvînt urît despre ele.

— Liniștește-te, Tiia, liniștește-te, bîigui Annes. Ai dreptate, sînt pur și simplu, un dobitoc.

— Toți bărbații sînt așa, spuse Tiia cu răutate. Apoi se mai înmuie : În afară de Rihi ; Rihi m-a alungat de cîteva ori de la el. Mă iubea și mă alunga de teamă să nu-mi fac vreun rău. Îmi zicea că nu se poate căsători cu mine, că lui îi e dat să nu-și lege niciodată viața de viața unei femei, nu mi-a promis nimic. Eu m-am legat de el ca o disperată și cînd am simțit că am rămas însărcinată, am plîns de bucurie. Atunci însă Rihi nu mai era aici.

Annes strîngea mîinile mici ale Tiiei în palmele sale.

— Dă-mi voie să-ți sărut mîna.

Tiia își smulse brusc mîinile.

— Prea e ca în cărți sau în filme.

Acum Annes nu mai avea curajul să spună ceva sau să facă vreun gest.

— Eu nu i-aș fi spus nici o vorbă lui Rihi. Atunci cînd rămîn gravide, femeile caută să-i lege pe bărbați, însă eu n-am vrut în ruptul capului ca Rihi să gîndească așa ceva despre mine.

Annes credea tot ce spunea Tiia. O compătimea și era mîndru de ea, Tiia parcă pătrunsese iar în viața lui. Nu așa cum ar fi vrut el s-o vadă, ci cu totul altfel, schimbată. Totodată, însă, păstrînd ceva din trecut, ca un vechi prieten, amintind de Tiia aceea despre care într-o vreme gîndise numai de rău, față de care fusese înfiorător de nedrept.

— Din pricina mea n-ai terminat școala.

Annes rostise vorbele acestea fără voia lui.

Tiia pufni în rîs. Și asta îi aminti de Tiia pe care o cunoscuse cîndva : niciodată nu puteai ști ce o va supăra și ce o va înveseli.

— Oricum aș fi abandonat liceul. Nu sînt așa de capabilă ca tine.

— Doamne, dumnezeule, tu mă absolvi de orice vină.

— Tu ai fost un băiat de treabă, prostuț. Acum nu mai ești așa de treabă ca înainte, dar ești la fel de prostuț.

Annes începu să rîdă. I se părea că acum Tiia îl iertase și-i era recunoscător. Au mai vorbit puțin despre una, despre alta, apoi Tiia îl întrebă :

— N-ai auzit nimic de Rihi ?

Annes avu impresia că Tiia așteaptă răspunsul lui cu teamă.

— Nimic nou. Numai ce-am mai discutat noi doi, în plus n-am mai aflat nimic nou.

— Știi, probabil că a plecat în Spania ! încercă să-l descoasă Tiia.

— Nu pot să jur, presupun numai așa, ca și tine. Înainte de a dispărea, am curățat împreună cărămizile pentru baia publică de pe strada Tulbi. Nu mi-a pomenit nimic în legătură cu intențiile sale. Respecta cu strictețe regulile conspirative.

— Nu, nu, n-a plecat în Spania, exclamă hotărîtă Tiia. Nici mie nu mi-a spus că are de gînd să plece. Dacă ar fi plecat în Spania, ar fi știut ceva de ei cei care s-au întors acum de-acolo. Am vorbit cu mulți dintre cei care au luptat în Spania. Am fost și la A.P.[1]. Știi mai bine decît mine că la A.P. au lucrat mulți dintre cei care au fost în Spania. Cîte unul îl știa pe Rihi, dar nimeni n-avea idee de prezența lui în Spania. Cred că nu m-au mințit și apoi ce rost ar fi avut? Eu cred că Rihi nu s-a dus acolo.

Annes întrebase de Rihi pe un fost luptător în Brigada Internațională, însă nici acela nu știa nimic. Annes îi spusese lucrul acesta Tiiei.

— Vezi, nimeni nu l-a întîlnit în Spania, zise, tulburată, Tiia.

— Spania e mare, îi răspunse Annes, dorind parcă s-o consoleze.

— Și eu îmi spun același lucru, încuviință Tiia. Putea să cadă prizonier acolo, putea să fie chiar ucis, dar eu nu cred. Oricum, cineva ar fi auzit ceva de el.

Annes o întrerupse brusc:

— Nu trebuie să te gîndești neapărat la moarte.

— Nici nu mă gîndesc. M-am dus și la Comitetul orășenesc de partid. Am ajuns pînă la șeful secției de cadre. L-am întrebat dacă nu

[1] A. P. — Autoapărarea populară, organizație armată a oamenilor muncii, creată în timpul evenimentelor din iunie—iulie 1940.

știe ceva de comunistul Rihard Hurd. E doar comunist, nu-i așa Annes?

— Sigur, confirmă Annes fără să șovăie.

— La Comitetul orășenesc a fost mult mai greu să discut decît la A.P. Au început să mă descoasă cine sînt eu — soția sau sora lui Rihard Hurd. Ce puteam să le spun? Nu puteam să le spun că sînt soția lui. Sau poate că așa trebuia să spun? Doar comuniștilor le este indiferent dacă a fost sau nu legalizată căsătoria. N-am vrut să mint. Eu sînt iubita lui Rihi și nu soția lui. Nici măcar fără acte. Șefului secției cadre i s-a făcut milă de mine, a dat dispoziție să se caute în niște fișe, probabil fișe de evidență, apoi mi-a comunicat că în evidența Comitetului de partid din Tallin nu figurează vreun membru sau candidat de partid cu numele de Rihard Hurd. La voi sînt înregistrați toți membrii și candidații de partid, nu-i așa?

Annes îi spuse:

— Toți membrii de partid sînt în evidența Comitetului orășenesc. Rihi însă nu este în Tallin. Ar fi venit neapărat la tine, Tiia, ar fi venit la tine. Și eu m-aș fi întîlnit cu el.

— Sigur, nu locuiește în Tallin. Este în Rusia. În treizeci și opt a trecut clandestin granița.

Annes clătină din cap.

— S-ar fi întors acum. Acum s-au întors mulți din cei care în timpul războiului civil au rămas acolo.

— De care război civil vorbești tu?

— Pe noi ne-au învățat la școală că acesta a fost război de eliberare. În realitate, așa numitul război de eliberare a fost război civil, o lămuri Annes. Război de clasă — de o parte roșii, de cealaltă — albii.

— Bine, lasă, toate astea n-au nici o legătură cu Rihi.

— Ba nu, au. Comuniștii estonieni care au trăit în Uniunea Sovietică acum sînt trimiși în Estonia, avem mare nevoie de cadre pregătite din punct de vedere ideologic.

Annes își recăpătase iarăși încrederea în el, vorbea alegîndu-și cu grijă cuvintele, poate exagerat de curgător.

— Ce, Anvelt s-a întors ? Nici Rihi nu se va întoarce.

Ce-o apucase iar pe Tiia ? Ce știe ea despre Anvelt ? Acum, în general, nu se mai vorbește despre Anvelt. Annes simți că iar îi fuge pămîntul de sub picioare. Aruncă, așa, într-o doară :

— Ce legătură poate avea Rihi cu Anvelt ?

— Eu socotesc că are. Și pe tine ar trebui să te intereseze problema Anvelt.

Annes iar n-o înțelegea pe Tiia pînă la capăt, pentru a cîta oară ? La adunări, sub privirea a zeci, alteori chiar sute de ochi, Annes se simțea cu mult mai sigur pe el decît acum, în propria lui cameră, sub privirile Tiiei. Chiar atunci cînd la adunări i se cereau explicații în legătură cu lucruri despre care nu se scria prea mult în ziare, chiar atunci cînd era contrazis. El răspunse, pipăind parcă terenul :

— Într-un sens mai larg, desigur, Anvelt a fost la timpul său unul dintre conducătorii bolșevicilor estonieni, el...

— Și acum nu mai este ? îl întrerupse Tiia.

— Nu. Anvelt este arestat.

— Atunci nici Rihi nu mai este comunist.

Ce înseamnă asta ? Tiia știe oare ceva ? Nu, nu, ea încurcă totul, pălăvrăgește dumnezeu știe ce. Femeile totdeauna gîndesc ce-i mai rău.

— Dragă Tiia, din pricină că ești neliniștită vezi totul în negru, îi replică Annes, căutînd să-i redea Tiiei speranța. — Rihi va apărea neapărat ; mai devreme sau mai tîrziu, asta se va întîmpla neapărat. El este comunist, nimeni nu se îndoiește de asta, nici la Tallin, nici la Moscova, indiferent unde ar lucra el acum. Cu Anvelt însă e cu totul altceva. Anvelt a devenit troțkist. Troțkiștii și buhariniștii sînt dușmanii poporului, care mai demult, încă din timpul păcii de la Brest, au acționat împotriva puterii sovietice și a bolșevicilor. Ce fel de dușman al poporului poate fi Rihi ? Nu cunosc un alt revoluționar mai convins ca el. Scoate-ți din cap toate temerile astea.

Annes turuise toate astea pe nerăsuflate, cu convingerea omului care crede în ce spune. Din fericire, la ultimul instructaj cu propagandiștii, fusese vorba despre Anvelt, acolo s-au explicat lucrurile în acest sens și Annes nu se îndoia că toate acestea corespundeau adevărului. Chiar dacă avea vagi îndoieli, nu credea, în nici un caz, ca taică-său că Anvelt și cu Päägelmann ar fi cei mai adevărați roșii, cu nimic mai prejos decît cei care acum îi con-

damnă pe Anvelt şi Pöögelmann drept duşmani ai poporului. În ceea ce-i priveşte pe Troţki şi pe Buharin, în sufletul lui Annes nu exista nici cea mai mică îndoială, acestea erau nişte nume străine de el. Şi în general, Annes considera că orice îndoieli nu sînt altceva decît mofturi de intelectuali, şovăieli şi văicăreli mic-burgheze.

Tiia nu-l întrerupea, îl asculta foarte atentă şi lui Annes i se păru că vorbele lui aveau efect asupra ei.

Annes se înşela însă.

— Ştii Annes, rosti, tristă, Tiia, am auzit că Rihi a fost arestat în Rusia.

Annes izbucni :

— Cine ţi-a mai spus o asemenea prostie ?

— De-ar fi prostie ! Despre Rihi nimeni nu mi-a spus nimic direct. Despre prietenul lui, însă, Artur, care încă în treizeci sau chiar mai devreme a fugit în Rusia, mi-au spus. Se zice că pe Artur l-au interogat multă vreme, l-au ţinut cîţiva ani în închisoare, apoi l-au deportat. Pînă la tine n-au ajuns veştile astea ? Cum că vechii comunişti estonieni au fost arestaţi acolo şi mulţi dintre ei împuşcaţi ? Toţi cei care au trecut graniţa au fost puşi sub urmărire, fiind socotiţi spioni. Despre asta s-a scris la timpul respectiv în ziarele noastre. Ştii, probabil şi tu, doar citeşti ziarele.

— Cînd au scris ziarele acelea adevărul despre Uniunea Sovietică ! Îmi amintesc perfect de născocirile mîrşave la adresa Moscovei pe care le publica Basseh, corespondentul special al ziarului „Päevaleha". Doamne fereşte, Tiia, nu cumva temerile tale sînt luate din vechile ziare ? Presa noastră a folosit procesele de la Moscova pentru a împroşca cu noroi orînduirea sovietică şi pe bolşevici. Îmi amintesc cum despre Iagoda, comisarul afacerilor interne, deferit tribunalului, scriau că, chipurile, ar fi cheltuit un milion de ruble din banii statului. La Iagoda s-ar fi găsit, pasă-mi-te, pietre preţioase în valoare de zece milioane şi şapte sute de sticle cu şampanie. Toate astea se scriau cu un anumit scop — vedeţi, chipurile, dragi cititori, cum arată aceşti noi cîrmuitori ai Rusiei roşii — nişte hoţi şi nişte tîlhari ! Nu-ţi mai fă sînge rău din pricina acestor născociri burgheze.

Annes adăugă :

— Despre Rihi nu s-a scris nici un cuvînt în ziare.

— Aş vrea din tot sufletul să ai dreptate, spuse Tiia şi Annes pricepu că nu reuşise să-i schimbe nici măcar cu o iotă convingerile. Vru să continue, dar ea i-o luă înainte.

— Tu ai acum relaţii, spuse Tiia. Poţi fi primit oriunde vrei, n-ai putea să te interesezi de Rihi ? Poate afli ceva. Înainte de a pleca mi-a vorbit de cîteva ori despre Artur. Acum îmi amintesc foarte clar de acest lucru. Atunci nu prea luasem eu seama la vorbele lui, pur şi simplu ascultam cum vorbea, unele cuvinte parcă nu aveau înţeles, important era faptul că noi doi eram împreună. Uneori, am senzaţia că el a trecut graniţa din pricina lui Artur... Eu mă tem totuşi, mă tem foarte tare...

Tiia îl privea cu nişte ochi care implorau ajutor. Annes nu mai văzuse niciodată o asemenea rugă în ochii cuiva. Pricepu că numai cu vorba nu va putea alunga neliniştea Tiiei, oricît de bine i-ar fi explicat şi oricîte argumente i-ar fi adus. De aceea nu mai încercă s-o convingă şi-i spuse :

— Am să fac asta, Tiia, am să fac tot ce voi putea şi ce voi şti. Crede-mă, am să-ţi aduc veşti bune.

Annes promisese toate astea fără cea mai mică şovăială.

— Mulţumesc. Ştiam că ai să mă ajuţi.

Acum cuvintele Tiiei respirau căldură şi speranţă.

— Pot să-i fac o vizită nou-născutei ? se hotărî Annes să facă o glumă. Este adevărat că-i cam tîrziu, dar mai bine mai tîrziu decît niciodată.

— De ce nu ? răspunse Tiia zîmbind. Nu, mai bine nu veni ! Mama va crede că tu eşti tatăl Riinei. Eu n-am spus nimănui cine-i tatăl fetiţei.

— Niciodată n-aş fi crezut că poţi fi astfel.

În vocea lui Annes răsuna o admiraţie sinceră.

— Cum adică ?

I se păru că Tiia iar s-a retras în cochilie, ca un melc.

— Atît de mîndră şi atît de tare.

— Toţi mă socotesc o capricioasă şi o îndărătnică.

— Eu nu te mai socotesc.

— Înseamnă că înainte mă socoteai ?

— Te socoteam, recunoscu Annes cu toată sinceritatea.

— De asta mă temeam. Uneori, mă abţineam să nu plîng.

— Nu te supăra pe mine.

— Nici prin gînd nu-mi trece să mă supăr pe tine.

— Lasă, Tiia. De ce nu poţi să te superi pe mine ? Iartă-mi păcatele.

— Of, Annes, eşti într-adevăr un prostuţ.

Annes îi promise solemn :

— Poţi să ai încredere în mine.

Tiia se ridică.

— Vai de mine, am întîrziat, Riina mă aşteaptă. Am să ţi-o aduc s-o vezi. Şi dacă o să spui că nu seamănă cu taică-său, să te păzeşti !

— Îţi place să mă ţii ca pe vremuri, sub tensiune.

Tiia rîse din toată inima, aerul ei de doamnă de lume dispăruse, în faţa lui stătea acum Tiia cea de odinioară.

Tiia cea de odinioară, dar nu mai era Tiia lui. Nimic nu mai putea fi schimbat. În subconştient mai sperase încă, dar acum ajunsese la o concluzie definitivă.

— Am să vin eu singură la tine, spuse Tiia, redevenind serioasă. Peste o lună sau două, nu mai devreme. Mă îndoiesc că vei putea face ceva mai curînd.

Ajutînd-o pe Tiia să-şi îmbrace paltonul, Annes o întrebă :

— Cum o duci altfel ? Unde mai lucrezi ?

— Bine. Lucrez ca şi pînă acum, ca vînzătoare. Acum, însă, sînt în altă parte. La magazinul de manufactură naţionalizat „Extra". Avem o stofă englezească bună, dacă ai nevoie.

Annes făcu o grimasă de protest.

— Prost mai eşti. Ca şi Rihi — nimic pentru tine personal. Mulţi ca tine, oameni ai noii orînduiri, trăiesc de mult în case frumoase, din piatră, cumpără cele mai bune mărfuri. Chiar ieri responsabilul nostru a dat dispoziţie să vindem stofă din asta englezească soţiei unuia dintre comisarii poporului. Tu, însă, continui să locuieşti într-o cocioabă de lemn, într-o chichineaţă plină de ploşniţe.

Annes dădu din umeri.

— În locul tău aş fi trăit aşa cum trăiau înainte domnii. Dealtfel, foştii bogătaşi nici acum n-o duc rău. Chefuiesc şi fac pe grozavii, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Se tem numai, se tem al naibii şi aşteaptă — tot aşteaptă să înceapă războiul.

— Nu degeaba se tem, mai devreme sau mai tîrziu, toate păcatele lor vor ieşi la lumină. În ceea ce priveşte războiul, speră de pomană.

— Îţi mai rămîne timp să înveţi ?

— Nu-mi mai rămîne nimic. Ce mai fur din orele de somn, noaptea. Anul viitor nădăjduiesc să termin cursurile şcolii medii.

— Lui Rihi îi părea foarte rău că la timpul respectiv nu s-a învrednicit să înveţe.

Luîndu-şi inima în dinţi, Annes se hotărî, în sfîrşit, să pună o întrebare directă :

— Poate că-mi stă în putinţă să te mai ajut cu ceva ?

Tiia se uită la el iscoditor, probabil că nu pricepuse imediat ce are Annes în vedere.

— Aş putea... cumva, în locul lui Rihi... Datoria mea, în calitate de prieten al lui...

Tiia nu-l lăsă să termine.

— Nu ne trebuie nimic, ne descurcăm şi singuri. Eu îl caut pe Rihi nu pentru pensia alimentară. Rihi nu e dator cu nimic faţă de mine, absolut cu nimic. Mă tem, pur şi simplu, să nu i se fi întîmplat ceva. Îl iubesc, cum de n-ai înţeles ?

— Degeaba te superi, Tiia... Eu...

— Nici un fel de „eu, eu !" Lasă asta ! Sînt capabilă şi singură să mă îngrijesc de copilul meu. Oamenii sînt atît de proşti, pufni deodată în rîs Tiia... Actualul meu şef m-a sfătuit să cer pensie alimentară de la domnul Sehrman. Colegii mei îşi închipuie că bătrînul domn Sehrman ar fi tatăl Riinei, de vreme ce m-a angajat vînzătoare la prăvălia lui de galanterie. Sehrman nici n-ar admite ca lucrurile să ajungă pînă la tribunal, pentru că şi fără proces mi-ar plăti — aşa mă învaţă ei. Domnul Sehrman nu s-a legat niciodată de mine, dar actualul responsabil — ăsta-i din alt aluat. Toată viaţa a fost comis-voiajor, iar faţă de vînzătoare are atitudinea pe care o au majoritatea foştilor comercianţi. Ridică în slăvi puterea nouă, dar năravurile rămîn cele vechi. Eu una i-aş goni cu un ciomag pe toţi aceşti făţarnici, cît mai departe de revoluţie.

— Revoluţia trebuie s-o facem cu materialul uman pe care-l avem. Nu-ţi trimite nimeni din

cer constructori ai socialismului, îi răspunse sigur pe el Annes.

— Chestiile astea le-ai citit probabil undeva, îi răspunse zîmbind Tiia. Să construiască, cine are ceva împotrivă ? Prefăcuții ăștia, însă, nu se omoară cu construitul, se înghesuie mai degrabă să conducă șantierul, să pună mîna pe o bucățică mai grasă. După o scurtă pauză, Tiia întrebă : Pot să mă bizui pe tine, Annes, nu-i așa ?

— Fii fără grijă, o să-l găsim. Rihi a fost prietenul meu.

— Cîndva și pe mine m-ai socotit cel mai bun prieten.

— Tiia, tu...

— Rămîi cu bine, Annes. Am să te sun peste o lună, sau peste două.

— Cum am să aflu ceva, eu însumi am să-ți dau de veste, maică-ta n-are decît să creadă ce-o vrea.

Annes își conduse musafira pînă la ieșire :

— Încă o dată — la revedere.

— La revedere.

Prin geamul de pe scară, Annes a urmărit-o pe Tiia, care în amurgul serii traversa curtea, apoi s-a întors grăbit în cameră, sperînd s-o mai vadă o dată de la fereastră. Calculase exact, Tiia o luase pe ulicioară la stînga. Cu toate că dispăruse repede din ochii lui, Annes nu s-a îndepărtat de fereastră. A rămas acolo mult timp, deși acum treceau numai oameni străini. Nu-i vedea, de parcă Tiia îi luase cu ea și ochii. Acum înțelesese Annes cu o claritate dureroasă ce înseamnă pentru el Tiia. Mai

înțelesese că trebuie să-l scoată pe Rihi din pămînt, din iarbă verde, altfel toate discuțiile lui despre prietenie vor rămîne niște vorbe goale. Dacă, totuși, cu Rihi s-a întîmplat vreo neînțelegere, datoria sa era să restabilească adevărul. Cîndva, Rihi îi spusese — din tine, măi nepricopsitule, poate ieși un adevărat comunist. Acum avea ocazia să arate de ce e în stare. Dacă el, Annes, nu va duce treaba pînă la capăt, înseamnă că nu este demn de titlul de comunist, că este pur și simplu un tovarăș de drum ocazional.

Annes simți că în seara aceea se petrecuse ceva cu el, devenise parcă mai copt, mai matur. Sau poate Tiia, care dispăruse după case, luase cu ea și tinerețea lui naivă ? Pînă acum privise la lume fără să-și facă cine știe ce griji. Era timpul să devină bărbat. Fie ca prima lui treabă bărbătească să fie găsirea lui Rihi.

Dar dacă nu va reuși să-l găsească pe Rihi ? Nu va putea oare el să-i fie tată micuței Riina ?

Își spuse că iar a început s-o ia razna. Ei și, fie ca asta să fie ultima lui prostie copilărească.

Așa gîndea Annes, stînd în picioare lîngă fereastră.

CUPRINS

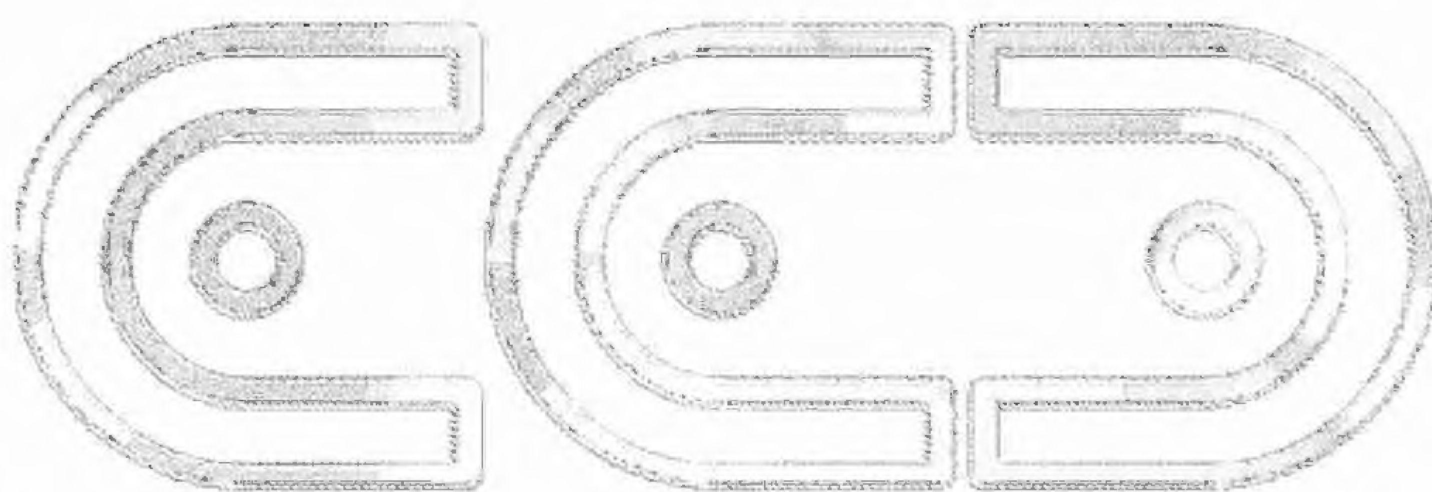
Lector : NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor : ELENA BABY

Tiraj 25.130. Bun de tipar: 12.07.1977. Coli tipar 7,75.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1190 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

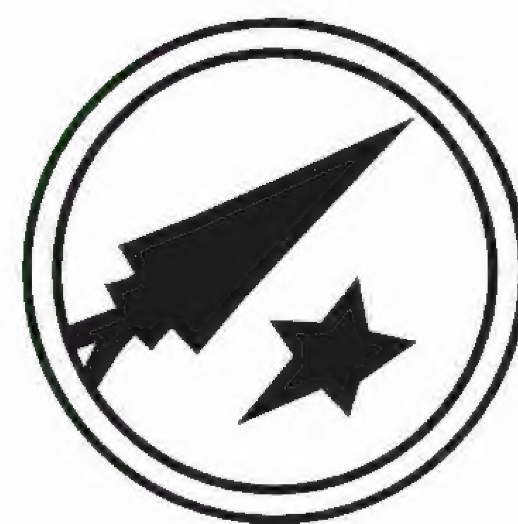
Anonim

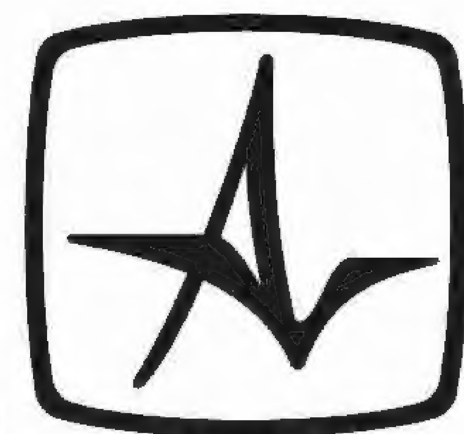

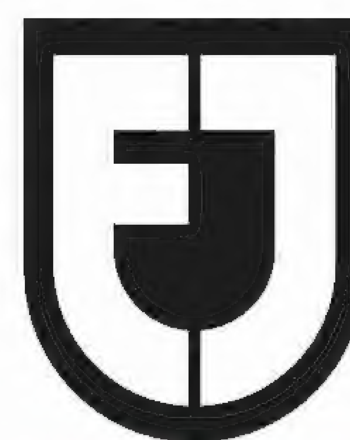
și

CAT Graur

Antwerpen

2024